KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

kıyı

74

YIL: 6 ● MAYIS 1992 ● 5000 TL.

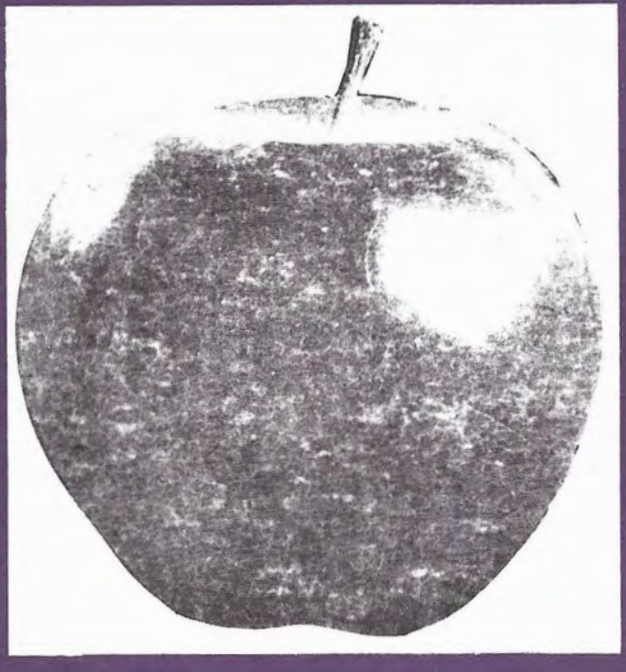

tıbbi ve folklorik yönden elma

bu sayıda: ● ismet zeki eyuboğlu ● timuçin özyürekli ● şevket yücel ● nazif evren ● aziz nesin ● mehmet güler ● duran yılmaz ● gündoğdu sanımer● çiğdem sezer ● enver atılgan ● ibrahim dizman ● kenan sarıalioğlu ● gülşen öztürk ● ibrahim yıldız ● saldıran özmen ● eren akçiçek ● subutay hikmet ● a. raşit günay ● o. nuri poyrazoğlu ● behzat ay ● vedat yazıcı ● c. seyhun ünbay ● mehmet salihoğlu ● m. cemil uğurlu ● necmettin çakır ● ahmet özer ● h. avni cinczoğlu

KIYI'dan

● **Edebiyatçılar Derneği kuruldu**
Düşünce ve yazı özgürlüğünün önündeki engelleri kaldırmayı ve yazarlar açısından demokrasiye yeni bir soluk getirmeyi amaçlayan Edebiyatçılar Derneği Ankara'da kuruldu. Kuruculuğunu Orhan Asena, Hüseyin Atabaş, Mehmet Aydın, Ali Cengizkan, Nazlı Eray, Burhan Günel, Özcan Karabulut, İzzet Kılıçlı, Şükran Kozalı, Ali Püsküllüoğlu, Ahmet Say, Özgen Seçkin, Haydar Ünal ve Şemsettin Ünlü'nün üstlendiği derneğin genel yönetim kurulu da şu adlardan oluştu: Ahmet Say (Genel Başkan), Nazlı Eray (Genel Başkan Yardımcısı), Hüseyin Atabaş (Genel Sayman), Ali Cengizkan (üye) ve İzzet Kılıçlı (üye).
Türkiye genelinde örgütlenecek Edebiyatçılar Derneği, düşünme ve yazma özgürlüğünü kısıtlayan ve Terör Yasası, Muzır Yasası, Ceza Yasası, Basın Yasası, Dernekler Yasası, Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gibi yasalarda bulunan antidemokratik hükümlerin kaldırılmasına çalışacak.

● **Haldun Taner Öykü Ödülü Uslu ve Çetinkaya'nın**
Değerli düşün ve sanat adamı Haldun Taner adına Milliyet gazetesi tarafından düzenlenen "Haldun Taner Öykü Ödülü"nün 6'ncısını "Tutkulu bir İstanbul Üçlemesi" adlı öyküsüyle A. Didem Uslu (Battalgazi) ve "Savaş ve Barış" adlı öyküsüyle Yavuzer Çetinkaya aldılar.
Haldun Taner ödülü sahibi A. Didem Uslu, dergimizin 70. sayısında "Tarık Dursun K'nın Romanlarında Değişen Üslup ve Ton" yazısıyla aramızda yer almıştı. Her iki yazarı başarılarından dolayı kutluyoruz.

● **Kansu Şiir Ödülü Hüseyin Yurttaş'ın**
Ceyhun Atuf Kansu 1992 Şiir Ödülü'nü Hüseyin Yurttaş kazandı.
Gülten Akın, Talip Apaydın, Refik Durbaş, Ahmet Erhan, Bahar Gökler, İsmail Karaahmetoğlu ve Emin Özdemir'den oluşan seçici kurulun yaptığı değerlendirme sonucu, Hüseyin Yurttaş'ın "Kod Adı Mansur" adlı çalışması ödülü kazandı.

● Ömer Seyfettin Öykü Ödülü Osman Şahin'in. Gönen Belediyesi'nce Ömer Seyfettin adına düzenlenen öykü yarışması sonuçlandı. Talip Apaydın, Sevgi Özel, Sami Karaören, Kaya Uzer, Ayla Kutlu ve Erhan Bener'den oluşan seçici kurulun değerlendirmesine göre; Birinciliğe Osman Şahin'in "Selam Ateşleri", İkinciliğe Affan Muhlis Bahadıroğlu'nun "Bir Şey Makinesi", Üçüncülüğe de Lütfiye Aydın'ın "Senginsemai Bir Ölüm" adlı yapıtları seçildi.
Feyzullah Olgun'un "Aşk ve Şarap", Aydoğan Yavaşlı'nın "Her İnsan Bir Mağaradır", Halil Cengiz'in "Gönüllü Tutsaklığı" yapıtları mansiyon kazandı.
Dergimiz adına ödül alan sanatçıları kutlarız.

● **Kocagöz Ödülü Gülten Akın'ın**
Halil Kocagöz anısına 1986'dan bu yana düzenlenen şiir ödülü bu yıl Gülten Akın'ın Sevda Kalıcıdır adlı kitabına verildi. Berin Taşan, Nazife Öztok, Mehmet Mümtaz Tuzcu ve Şükrü Kocagöz'den oluşan seçici kurul Akın'ın Sevda Kalıcıdır adlı kitabını biçimsel olgunluğu, düzeyi ve insan sorunlarına karşı duyarlığı nedeniyle Halil Kocagöz Şiir Ödülü'ne değer gördü.

● **Bayır Ödülü Ahmet Ümit'in**
Vedat Günyol, Talip Apaydın, Mehmet Başaran, Fakir Baykurt ve Emin Özdemir'den oluşan seçici kurul, katılan yapıtları değerlendirerek, 1992 Ferit Oğuz Bayır Düşün ve Edebiyat Ödülü'nü Ahmet Ümit'in "Çıplak Ayaklıydı Gece" adlı yapıtına verdi.

● Orhan Murat Arıburnu anısına bu yıl üçüncüsü gerçekleştirilen "Arıburnu Ödülleri" açıklandı. Şiir dalında Oktay Akbal, Kemal Özer, Hilmi Yavuz, Hüseyin Haydar, Turgay Fişekçi ve Hüseyin Alemdar'dan oluşan seçici kurul, Ali Asker Barut'un "Rüzgârla Dolu" adlı kitabını ödüle değer buldu. Ayrıca kısa metrajlı film, sinema ütopyası ve fotoğraf dalında da verilen ödüller sahiplerini buldu.

● İlk sayısı Nisan 1991 tarihinde yayımlanan DAMAR Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi, Mart 1992 tarihinde yayımlanan 12. sayısıyla 1. yayım yılını doldurdu.
Sahip ve Genel Yayın Yönetmenliğini Özgen Seçkin'in, Sorumlu Yazı İşleri Müdürlüğünü Haydar Ünal'ın yaptığı DAMAR'a, yeni dönemde başarılar diliyor; çabasını kutluyor, yazışma adresini okurlarımıza duyuruyoruz:
Necatibey Cad. 54 / 10
06440 Demirtepe - Ankara

● Trabzon Radyosunun Bölgesel Yayına geçmesi nedeniyle haftanın ilk beş günü sabah kuşağında gerçekleştirilen canlı yayına, şair arkadaşımız Ahmet Özer pazartesi günleri katılıyordu. Her pazartesi haftanın kültür ve sanat alanında, oluşan ve oluşacak etkinliklerin genel bir değerlendirmesini yapan Özer, 10, 17, 24 Şubat; 2, 9, 23, 30 Mart ve 13 Nisan günlerinde radyonun konuğu olmuştu. Kültür - sanat programın "görülen lüzum üzerine" yayından kaldırıldı.

● Yayıncılığımıza iki yeni dergi katıldı.

Dergilerden biri Doğaya, Kültüre, Sanata ve İnsana VİYA adını taşıyor. Karadeniz Eğitim - Kültür ve Çevre Koruma Vakfı adına yayımlanan derginin koordinatörlüğünü Ayhan İpek yapıyor.
Derginin Yazışma Adresi: Bağdat Caddesi 148 / 11 Kartal Maltepe / İstanbul
Diğer dergi ise AÇIKÖĞRETİM adını taşıyor. Kültür, Sanat, Bilim, Haber ve Yorum Dergisi Açıköğretim'in Genel Yayın Danışmanlığını yazar arkadaşımız Tamer K. Bilgin yapıyor. Açıköğretim Dergisine özellikle Açıköğretim Fakültesinde öğrenim görenlerin abone olmasını, böyle bir dergiye sahip çıkmasını diliyor, adresini veriyoruz: Gülağ Öz, P.K. 352 06042 Ulus - Ankara

● Nabi Üçüncüoğlu Şiiri Ödülü Yarışması sürüyor.
Değerli Şairimiz Nabi Üçüncüoğlu adına gerçekleştirilecek Şiir Ödülüne katılımlar sürmektedir. Yarışma 15 Temmuz 1992 tarihine değin sürüyor. Yarışma için gerekli bilgiler dergimiz adresinden istenilebilir.

● Şair Vedat Güler'in anısına düzenlenen şiir yarışması sonuçlandı: Yarışmada 1. lik ödülü YURT / BOYU SEVİŞMEK adlı kitabıyla Osman Bolulu'ya verildi. DÜŞÜMDEKİ ALEVLE adlı kitabıyla da Asım Öztürk mansiyon aldı. Ödül alan sanatçıları kutluyoruz. Vedat Güler anısına düzenlenen bir dizi etkinlik de 15 - 18 nisan günleri Ordu'da gerçekleştirildi. Oyun gösterimi, söyleşi, ve imza günü çerçevesinde gerçekleştirilen etkinliklerden gelecek bir sayımızda ayrıntılı söz edeceğiz.

● Mayıs ayında yitirdiğimiz, Selahattin Şimşek, Haldun Taner, Sait Faik, Hamamizâde İhsan Memduh Şevket Esendal, Nurullah Ataç, Edip Cansever , Orhan Peker ve daha nice sanatçımızın anılarına saygılar sunuyoruz.

● Haziran sayımızda buluşmak dileğiyle başarılar, esenlikler...

Kurucusu: **Ahmet Selim TEYMUR**

Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş. Adına
M. Naci ÖZKAN

Yazı İşleri Yönetmeni : **Gündoğdu SANIMER**
Müessese Müdürü : **Melih S. ERTÜZÜN**
Dizgi - Sayfa Düzeni : **İsmail FANDAKLI**
Film - Montaj : **Ahmet ÖZKAN**
Kapak Düzeni : **M. Reşat SÜMERKAN**

Baskı: **sakarya matbaacılık** Kunduracılar Cad. No.: 42 / D
Tel.: (03) 11 72 32 Fax: (03) 11 91 59 61200 - TRABZON

Abone Koşulları : **Yıllık: 50.000 TL.**
Yurtdışı Abone : **40 DM**
Yazışma Adresi : **P.K. 183 - TRABZON**
Ederi : **5000 TL. (KDV Dahil)**
Aylık Dergi

Abone ederinin, Gündoğdu SANIMER adına 731607 numaralı postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra, dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur.
Ürünler yayınlansın, yayımlanmasın geri verilmez.
(P.K. 183) Kod No.: 61001 - TRABZON

kabuk

● İsmet Zeki EYUBOĞLU

Neyin kabuğudur bilmiyorum, ablam öleli üçüncü aya döndü, bende acının yeşili daha sarıya dönüşmedi, sıcaklığını duyuyorum evimi dolaştıkça, ondan kalanlara, öteberiye ellerim değdikçe. Ölüme, ölümün ardından geleceklere, şuna buna aldırmıyorum pek. Söylenceler biz insanları topraktan yaratılmış gösterir, öyleyse toprağa girmekten, toprağa dönmekten korkmanın anlamı var mı? Ben, sevdiklerimin ölümüne ağlarım, üzülürüm, yaşadıkça anılarını unutmak istemem, ancak ben ölürsem arkamdan ağlamayı, sızlamayı, yakınmayı, duygu dilenceliğini istemem. Öleceğimi önceden bilirsem gözlerimde korku arayanlar yorulmasın, gözlerim yaşarır, dilim tutulursa üzüldüğümden, korktuğumdan değil, gövdemin doğal yapısından gelen bozulmadadır, böyle biline.

Bunları niye yazıyorum, böyle düşünen olursa, daha önce tasarladığımdan değil. Bugün yeni yılın birinci ayının onuncu günü, geceye dönüşmüş aydınlık, onu on geçiyor süregeç (saat), kırk yıllık alışkanlığımın son yudumunu da bitirmişim, artık başlayayım yazmaya dedim kendi kendime. Çalışmaya oturdum, sol yanımda duran kitaplarımın en alttan ikinci dizileç (raf) gözlerimin önünde şöyle bir titrer gibi oluverdi. Gelişigüzel uzandım, bir kitap çektim, adı "Kabuk". Sevgili Ömer Kayaoğlu'nun yıllarca önce bana verdiği pembe kabuklu, kara yazılı "Kabuk"u. Ablam bu kitabı çok severdi, Vatan Caddesi'ne bakan penceresine yaslanır okurdu, ozanın öteki kitaplarını da elinden düşürmezdi. Bana sık sık: "bu kitapları okudukça çocukluğumun Maçka'sı geliyor gözlerimin önüne" derdi. Ablamın duygularını, çocukluğundaki Maçka'yı bilemem, benden nerdeyse ondört yaş büyüktü. Ben de kitabı elime alınca ablamı anımsadım, şöyle bir çevirdim, okumayı düşünmedim, bilinçli değildim pek. Birden gözlerim "Kabuk" adlı koşuğa takıldı, okumaya koyuldum, sonu beni de duygulandırdı:

Bugün ne bulsam yerim
Yarına Allah kerim
Özü senin hemşerim
Koy bana kabuğumu

Ozan ne düşünürse düşünsün, bu dizeler bende bambaşka izlenimler uyandırdı, ilk okuduğumda başka türlü anlam çıkarabilirdim, şimdi anımsamıyorum. Gövdemizin kabuğuna deri, beynimizin kabuğuna kafa deriz, bütün yemişlerin, ağaçların kabuğu vardır da şu çağdaş uygarlığın kabuğu yoktur. Şiirin, öykünün, romanın, tiyatronun, balenin, müziğin, resmin, yontunun, düşüncenin, sevginin, özlemin, duygunun kabuğu yoktur. Güneşin, yıldızların, ayın, ışığın, aydınlığın kabuğu yoktur. Peki karanlık neyin kabuğudur? Böyle bir soruyu sormanın yeri, günü var mı be kardeşim? Ne söylüyorsun İsmet Zeki, ne söylüyorsun, bunca yıllık yazarsın, sen bilmez misin karanlık neyin, kimin kabuğudur? Bilirsin, bilirsin, sen bu gerçeği gençliğinin altı yılını geçirdiğin evreden bilirsin de burada söylemek istemezsin. Bak İsmet Zeki kardeş, ne yaparsan yap, ne söylersen söyle de kabuklu düşünme, önce düşüneceğin konunun kabuklarını soy, özüne alıcı gözle bakıver, sonra sevgili Kayaoğlu gibi

Özü senin hemşerim
Koy bana kabuğumu

deme. Sevgili "hemşerim" sen kabuk yemeğe, kabukla geçinmeye alışmışsın yüzyıllar boyunca, gel bu güzel geleneği bozma, özünü bana ver, kabuğunu sen yemeye bak, güzel göreneklerimize aykırı davranma.

Kabuk, özü koruduğu sürece, yararlıdır, sevilesidir. Yine kabuk, özü kemirdiği, çürütmeye yöneldiği sürece yozlaşmıştır, bozulmuştur, yararsızdır. Öyleyse kabukları araştırmak, iyisini kötüsünden ayırmak gerekir. Bir kabuk değişmiyor, yenisinin gelmesini engelliyorsa kötüdür, yararsızdır. İyi kabuk, alttan yenisi geldikçe çatlayıp dökülendir. Kendini yenilemeyen, besleyici özden yoksun kalan kabuk hangi bitkideyse ona yarar sağlamaz. İyi kabuk kuşattığı özle yenileşip genişleyendir. Kabuk, düşünürlerin, yazarların, aydınların içeri tıkıldıkları yere dönüşürse kapladığı özde yozlaşma kaçınılmazdır. O öze dıştan ne güneş ışını girer, ne de besleyici sıvı, soluk almayı sağlayan nesne.

Sevgili Kayaoğlu, "özü" verip "kabuk"u almak isterken, geçmişe yolculuk etmiş, sanırım o tadına doyulmaz mısır ekmeğinin içini komşusuna verip kabuğunu kendine saklamak istemiş. Ey sevgili Kayaoğlu nerde o tatlı, o güzel kokuşlu kabuklar, şimdi köylerde fırın mı kaldı, mısır eken becerikli eller, bacılar, gelinler, kızlar mı kaldı? O fırınlarda şimdi açlıktan kıvranan sıçanlar geçmiş günlere ağıt

fırtına kuşları

Timuçin ÖZYÜREKLİ

şarkılar söylerdi efsunlu gözlerin geceye
üşüsem sokulur sıcak bağrına yaslanırdım
durakta şemsiyemizi siper eder öpüşürdük
ağzımda dalından yeni kopmuş iğde kokusu

ellerim mektepli çocuk elleriydi yumuşacık
son ayrılığımızdı ya da koşarak kavuşmamız
acıyla yaslanır bir birimize yorgun ağlardık
şimdi kalbimde dayanılmaz ağulu bir kırıklık

bıçak kanatlı martılar göğsümüzde uyurdu
parolamız denizden esen rüzgârın sesiydi
yağmurla yıkanmış çınarların diplerinde
ölmüş yatıyorlar sevgilim fırtına kuşları

yakıyor. Şimdi sevgili köylülerimiz bile buğdayın kabuksuzunu, ekmeğin kabuksuzunu yemeyi üstünlük sayıyorlar, öylece kendi kendilerini kandırıyorlar. Oysa, yokolan, yitip giden yüzeysel bir gelenek değil, uygarlığın özgünlüğünü kabukla sürdürdüğü bir yaşama anlayışıdır. Çağın kolay yaşamaya yönelik buluşları, yapay uygulamaları insanlarımızı birer sümüklü böcek gibi kabuğundan dışarı çıkarma çabasındadır.

İlk bakışta "kabuk" önemsiz görülebilir, biraz derinlere varınca, uygarlığın başlangıç evrelerine gidince bildiklerimizin, öğrendiklerimizin çoğunu kabuğa borçlu olduğumuz anlaşılır. Avrupa dillerinde "kâğıt" anlamında söylenen papier (alm.), paper (ing.), papier (fr.), papiro (itl.), papel (isp.) sözcükleri Kopt (eski Mısır) dilinde bir bitkinin adı olan paparos (bitkinin kabuğu) tan gelir. Buna Yunanca papyros, Latince papyrus denir, hepsi de ağacın kabuğu anlamındadır. Alman dilinde "kitap" karşılığı söylenen Buch sözcüğü de meşe ağacının kabuğu anlamındadır. Bu örnekler, bize, önemsemediğimiz "kabuk" sözcüğünün uygarlık alanındaki etkisini, değerini gösteriyor.

Ağaç kabuklarıyla büyü yapıldığını da biliyoruz, kimi yaratıkların kabukları süstakısı olarak kullanılagelmiştir. Bunlara kabuk demek doğru mu bilmiyoruz, ancak yazılan kaynaklarda öyle geçiyor. Bize kalırsa diri yaratıkların kabuk denen koruyucu örtüleri gövdeyle bağlantılıdır, gövdeden ayrılınca ölüm gerçekleşir, ölmüşse kalıntısının örtü bölümüne kabuk denebilir (salyangoz kabuğu, midye kabuğu, kirpi kabuğu, kablumbağa kabuğu bg.). Bu tür örgensel kabuklar bilginlerce önemlidir, diriliğin, dirimsel gelişimin sürelerini, evrelerini taşıllaşan bu kabuklarla belirlemeye çalışılıyor (fosil denen kalıntılar arasında kabuklar önemli bir yer tutar.)

Türkçede kabukla ilgili atasözü, deyim pek yoktur (kabukla başlayan) sanırız, elimizde bulunan atasözleri, deyimler konusundaki kaynaklarda önemli bir nicelik tutmuyor kabuk. En iyisi bu konuyu daha uzatmadan kabuğumuza çekilerek uzmanların işine karışmamaktır.●

deneme

özeleştiri

● **Şevket YÜCEL**

Öteden beri düşünürüm. Görebildiğimce biz hep kendimizi överiz. Başkalarına gelince, çoğunlukla yereriz onları. Neylersiniz, bir yanılgıdır bu; yanılgıdan da öte yeterince olgunlaşmamanın bir sonucudur.

Salt kendini öven kişi aynı zamanda kendini küçültüyor demektir. Hani, "Bırak seni başkaları övsün." derler ya, doğrudur bu söz. Nesnel olmak gerekirken öznel durumlara girmek kime ne kazandırır?

Şöyle bir yöremize baktığımızda neler görüyoruz: Adam, tutmuş hep kendinden söz ediyor. "Şöyle yaptım, böyle yaptım." diye başlıyor sözlerine. Siz de dinliyorsunuz. Sonunda vardığınız yargı şu: "Bu adam ne kadar yüceymiş meğer, kendi eksikliğini hiç yansıtmıyor. Hep iyi, hep eksiksiz biri... Siz de böyle birini sabırla dinliyorsunuz. Dinlediğiniz kişiye göre hep başkaları eksik, yalnız kendisi tam. Gelin görün ki böyle bir yargıda bulunan bir adam başkalarının gözünde nasıl bir düzeye indiğinin ayrımında bile değil. Onu böyle görüşlere sürükleyen nedenleri düşündüğünüzde şöyle bir sonuca varıyorsunuz: "Bu adam, eksik ve dar çerçeveli."

Çoğu kişilerin eliştirileri, daha doğrusu kötülemeleri, hep başkalarına yönelik. Özeleştirinin yanına uğrayanlar yok denecek kadar az. Üstün olan, nitelikli olan hep kendileri. Böyle bir davranıştır alıp gidiyor başını. Sokrat'ın dediği gibi, "Ben bir şey biliyorsam o da hiçbir şey bilmediğimdir." yargısına uyan yok. Bu düşünce ortamına giremeyenler kendilerince en iyisini biliyorlar.

Kendini övmek bir eksiklik duygusu.. Böyleleri, bu davranışlarıyla kendilerini büyüteceklerini sanıyorlar. Oysa boş bir aldanmadır bu . Zeki insan, bu davranışlarıyla küçüleceğini bilir. Bir yerde kendimize de bir pay vermek elbette hakkımızdır; ama başkalarının başarılarını, sevinçlerini paylaşmak kadar güzel olan ne var ki?..

Bakın şu insanlara, kendilerine özeleştiri getirenler ne kadar az. "Ben yalancıyım, söylediklerimin yarıdan çoğu doğru değil. Çıkarlarım için böyle söylüyorum." diyenlere rastladınız mı siz? Hayır, böyle biri yok ortada, herkes mükemmel, herkes en iyi. Şurada yeri gelmişken açık söyleyeyim; ben de kendini övenlerden biriyim. Bunu kurnazlıkla yapmak isterim. Aradan biraz zaman geçince başlarım kendimi eleştirmeye: "Bu konuşmaların, bu kendini üstün görmelerin doğru değildi, öyleyse neden yaptın bunu?" derim. Oysa bu durum yeterli değil, benim yapacağım iş, başkalarına karşı da kendimi eleştirmek olmalıdır.

Bakın Dostoyevski'ye, "Yer Altından Notları" ında ne diyor: "Şimdi kırk yaşındayım. Eskiden çalışırdım, şimdi çalışmıyorum artık. Ters bir memurdum. Kabaydım. Kabalığımdan da zevk alırdım." Evet, bu bir özeleştiridir. Gene Dostoyevski, bu eserinin bir yerinde "Ben yalnızca ters bir insan değilim; hatta nasıl biri olduğum da belli değil. Ne tersim ne uysalım, ne alçağım, ne onurlu, ne kahraman, ne de kaçık! Kendi köşemde akıllı insanların ciddi bir işte başarıya ulaşamayacağı, başarıya ulaşanların ise yalnızca aptallar oldukları gibi, kin dolu, boş bir avuntuyla günlerimi doldurup gidiyorum işte." Dostoyevski, bu sözleri olayın kahramanına söyletse bile, o kahramanın içinde kendisi vardır.

Özeleştiri yönünden, nice bilge kişiler, nice düşünür ve yazarlardan örnekler verilebilir. İşte şu anda Ömer hayyam'ın şu dörtlüğü geldi usuma:

"Dedim, artık bilgiden yana eksiğim yok
Şu dünyanın sırrına ermişim az çok
Derken aklım geldi başıma, bir de baktım
Ömrüm gelip geçmiş, hiçbir şey bildiğim yok"

Biz nedense eksikleri yansıtmaya alışkınız. Bir de kendimizdeki eksikleri içtenlikle sergileyebilsek ne iyi olur. O zaman, biz, biz oluruz işte. En azından, yalanlar, gizlilikler kalkar ortadan.

Duygularımıza kapıldıkça gerçeklere karşı düşüyoruz. En kötü yanlarımızdan biri de budur işte. Hep kendimizi ya da bize benzerleri övmekle nereye gidilebilir? Görüşlerimiz, yargılarımız böyle sürdükçe hem kendimizi hem de başkalarını aldatmaktan başka ne yapabiliriz ki?

Olgun insan, öncelikle kendini gören, kendini sergileyendir. Ne acı ki bu yok bizde. Bu duyguyu atmak çok zor; ama bu zorluğu yenmedikçe uygar olabileceğimize inanmıyorum ben. Diyelim ki hep övdük kendimizi. Bu davranışla önemli ya da büyük biri olabilir miyiz?

Toplumun gelişmesinde özeleştiri kesinlikle olmalıdır. Bunu yapmak zordur; ama güzeldir. Yaşama anlam kazandırmak, yaşamak ve yaşatmak buradadır işte. Eğer biz özeleştiriden uzaksak hem kendimizden hem de başkalarından ayrı düşmüş sayılmaz mıyız?●

dicle köy enstitüsü'nün kuruluş alanı

● **Nazif EVREN**

Bu yazının anlamı, yarım yüzyıl öncesinin tarihleşmiş algılarından gelen duyuların ürünüdür. Belleklerimizin pencerelerini o günlere doğru çevirirsek, anlamak ve anımsamak kolaylaşacaktır.

850 dekarlık bir alan, adı Hoşot ovası. Ortasında bir göze var. Çevresi çamur ve sinek yuvası. İnsan görüp kaçmasını, sokmasını bile bilmeyen yılanlarla dolu bir yer. O yılanlar ki kuruluşa başladığımız ilk günlerde, gölgelendiğimiz çardağın önünden yüzümüze baka baka geçitresmi yapmışlardı. Onlarla ilk günlerde dosttuk, sonra düşman olduk birbirimize.

Burası Ergani İlçesi. Zülküf dağının eteğindeki Hoşot ovası... Ovanın sahibi İbrahim Ağa, Hilar Köyü deresine yakın sınırda dere taşlarıyla yapılmış kulübesinde yalnız yaşarmış. Yaşamı boyunca bir bahçe yapmaya çalışmış olduğu, kelleşmiş kütüklerinden başka birşeyi kalmamış dut ağaçlarından belliydi.

İbrahim Ağa'yı öldüğü zaman haftalarca gören olmamış, dere taşlarından yaptığı kulübesi, onun iğreti türbesi olmuş. Yıllar yılı tekin sayılmayan bu yörenin ziyaretçileri, yılda bir kerecik uğrayan, sürülerini güneyden kuzeye, kuzeyden güneye götüren çobanlar olmuş. Yılda bir akşam, çevreden topladıkları otları tutuşturarak gecelemişler dut ağaçlarının kütükleri altında..

Yakınında bulunan Tilhuzur tepesinin altındaki evlerinde huzursuz yaşayan Tilhuzur köylüleri, Hilar deresindeki göletlerde ak çamaşırlarını tokuçlayarak yümüşler'de ovasına bakakalmışlar.

Prehistorikal anıtların ortasında yaşamlarını sürdüren Hilar köylüleri, bu tarihi dönemin açışı içinde görmüşler çevrelerini.

Aydınlık döneme girildiği günlerde,Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'i duygulandıran deveci, devesinin önüne kattığı eşeğinin üzerinde tutturduğu yanık uzunhavasıyla Hoşot ovasını çınlatarak, Gervan ovasına doğru yıllarca yol almış durmuş. Bu ezgilerin gamlı etkisini çok algılarmış bu hoşot ovası.

İlçeden keşfe giden yargıç ve jandarma, Herbeto köyündeki ağaların odasında içliköfteyi yedikten sonra Hoşot'un Kuzeyinden ilçeye dönmüşler, yüzlerini güneye çevirmemişler bile.

Zülküf dağı da pek koruyuculuk yapmamış bu yöreye. Tepesine inen yağmur sularını boşaltmış ovaya doğru. Yarma'dan, Sallar tünelinden çıkan marşandizin lokomotifinden yayılan karaduman Hoşot'un yüzünü karartmaya yardım etmiş.

Dicle Köy Enstitüsü kavaklığının yeni döneme devri.

İşte Dicle Köy Enstitüsünün kurulduğu alanın tarihi durumu böyle. Ama bu Enstitü nasıl kuruldu? Ne yapıldı bu tekin olmayan toprak üzerinde? Bunlar ayrı ayrı konular.

Şimdi Eskişehir, Çifteler Köy Enstitüsünden ayrılıp, Düziçine uğrayarak Dicle'ye yönelelim.

HOŞOT YOLCULUĞU

Yıl 1944... Aero marka küçük otomobil bazen devlet yolunun çukurluklarında sıçrayarak, bazen millet yolunun tozuna gömülerek ilerliyor. Direksiyonda müdür. Dudaklarında bir türkü : Emirdağı türküsü..

Giderim giderim yolum yan gelir

Ah ederim yüreğimden kan gelir

Mezarımı yol üstüne koysunlar

Yar geçerken belki bana can gelir

Şoför mahallinde müdürün sağında birisi oturuyor, elinde paket yapılmış bir kitap var. Bu bir andaç. Yolcu yavaş yavaş kitabı açıyor, önce adını okuyor "Tek bir Dünya". Evet henüz okumamıştı bunu. Birinci sayfayı çeviriyor, yeşil mürekkeple yazılmış şu satırlar ilişiyor gözüne "Selimiye, Halıcıoğlu İhtiyat Zabit Mektebi, Bornova, Akhisar Günleri, nihayet Çifteler ve Köy beraberliği, bakalım bugünler bizi nereye götürecek"

Bu iki satırın içinde anılarının sınırı genişliyor eli kitaplının. Ta 1933'lere gidiyor. Selimiyedeki askerlik, top talimleri, tatbikatlar, boş zamanlarda İstanbul okullarının gezilişi, Halıcıoğlu, ranzalar, ranzalardaki imtihanlar, tahtakurusu savaşları, saatlerce dinlenen nazari dersler... adları çoktan unutulan askerlik hocaları, adı hiç unutulmayan tabya hocası Nuri Bey.

Buradan Bornova Topçu Alayına sıçrıyor anılar. Buradaki çalışmalar, yetişmeler, yetiştirmeler, koca komutan rahmetli Abdullah Lav, manej talimleri, attan düşmeler, inip binmeler, koca koca toplar, boy boy atlar ... atlar... Yaşar ve Güzel.

Derken bir sıçrama daha anılarda. Manisa çalışmaları, Akhisar işbirlikleri, öğretmen toplantıları, verimli sonuçlar... harıl harıl çalışan okullar. Horozköy Eğitmen Kursu. Eğitmenlerin köylere dağılışı, köy köy gezen gezici başöğretmenler, götürü işler... anılar sıçramasına devam ediyor. Savaştepe'de bir köy okulu geliyor anıya.30 öğrencili, 40 eğitmenli bir kuruluş başlangıcı. Sıtkı Bey ak saçları ile bir irade ve anlayış sembolü olarak beliriyor bunların ortasında. alanda bir Çifteler Grubu, ortalığı toza dumana katan bir hali var. Öğrenime bina yetiştiriyor. Sili Usta binanın karşısında "haydi Hop" diyor. Makaslar, kalaslar, demirler, daha neler neler fırlıyor göklere. Sili yine karşıya geçiyor "üç santim eğri" diyor, ölçülüp düzeltiliyor.

Bir kasisten atlayan küçük arabanın sarsıntısı, yeni yönlere yöneltiyor eli kitaplı yolcunun anılarını. Bir ara avcunun ortasındaki yara izine ilişiyor gözleri. Uzunluğunu o zaman farkediyor.

Seydisuyu bu, kolay dize gelir mi hiç? Selam verir mi öyle kolay kolay? Üzerine köprü kurdurup binlerce insanı binlerce defa geçirir mi? Elbette silahını kullanacak. Yaralamak, hatta öldürmek isteyecek kendine hükmetmek isteyenleri. Bir ara Savaştepe'de arabaya yüklediği tomruğun altında kalıp ezilen adalesinin acısını tekrar duyar gibi oluyor.

Bunlar Dicle Köy Enstitüsü'nün kuruluşuna, Hoşot ovasına giden yolun başındaki duygular.●

aziz nesin'le söyleşi

● Seyleşen: **Mehmet GÜLER**

- Nasrettin Hoca "alaylı" mizahçılarımızın, sizse "mektepllilerin" en büyüğü kabul ediliyorsunuz. Neden mizah?

- Ben **buna "güimece"** diyorum. Gülmeceyi bir seçme olarak almadım. Gülmece yazarı olayım diye de özel bir çaba göstermedim. **Bu** kendiliğinden oldu. 1944 - 45'de "basın pazarı" benden **türlü ürün talep etti**. Talep ettiği türlerin içinde gülmece belirlilik kazandı, öne geçti. Sizin yazının türünü basın pazarı belirler. Ama içeriğini belirleyemez. Bu pazar benden gülmece istedi. Ben de buna uydum. Neden başkasından değil de benden istedi. Demek ben buna yatkındım ki yazılarımda gülmece dikkati çekti. Yönelme de böyle kendiliğinden gelişti, ortaya çıktı. Gülmecenin içine girdikçe bunun diğer türlerden iki yönden ayrıldığını anladım: 1) Öbür yazın dallarından daha etkindi, iz bırakıyordu, 2) Yaygınlık sağlıyordu. Bu iki durum önemli bir etken. Benim kitaplarımın etkinliği de işte buradan geliyor.

Sorunuzun diğer ayrıntısına gelince; Nasrettin Hoca tarihsel kişilik değil, toplumsal kişilik. Hoca'nın yaşayıp yaşamadığı önemli değil, hatta kuşkuludur. Fizik olarak yaşasa bile, ona mal edilen gülütler tıpkı kendisi gibi toplumsaldır. Hoca bir dönemdir, toplumun kişisidir. O toplumsal acıları, sevinçleri gülmece yoluyla yansıtan halkın ortak bilinci, tepkisidir. Ben yaşayan somut kişiyim, olguyum. Aramızda böyle bir ayrımın olduğu da söylenebilir.

- "Mizahçı" derken akla şöyle bir kişilik geliyor: Kendisi durmadan kahkahalar atar, günlük konuşmalarında çevresini güldürmekten kırar geçirir. Oysa sizin öyle bir kişiliğiniz yok. Gördüğünüz her türlü bozukluklara -biraz argoca söyleyelim- yamukluklara sürekli öfkeleniyor, çoğu kez de karamsarlıklar üretiyorsunuz. Böyle bir kişilik mizaha ne kadar uygun?

- Gülmecenin sürekli kahkaha attığı, çevresini güldürdüğü yanlış bir yargı, Örnek, Bernard Shaw son derece asabi, gülmeyen, kızgın bir tiptir. Rus yazarı Çehov kızgın değildir ama, gözlüklerinin ardından hüzünle bakan biridir. Charles Chaplin de hırçın kavgacı biridir. Diktatör filmi çekilip bittikten sonra onunla bir anı fotoğrafı çektirmek isterler. Chaplin, "çocuklar, artık film bitti, biraz gülelim", der. Büyük sanatçılar böyledir, bir duygu olayı değil, tümüyle zekâ işlevi, düşünce olayıdır. İnsanlar zekâlarını işletirlerken ve derin düşünürlerken gülemezler. Çünkü düşünmek ciddi bir iştir. Benzetmek gerekirse, gülmece yazmak bir mimarın yapı projesi çizmesi, ya da bir cerrahın beyin ameliyatı yapması gibidir. Bunlar yapılırken gülünmez. Yazar toplumsal gülmece yazıyorsa hiç gülemez. Çünkü o anda toplumsal acıları kişiliğinde gülmeceye çeviriyor demektir. Bu yüklerden kurtulduğum zaman ben hiç gülmez miyim? Benim de güldüğüm anlar vardır elbette. Ama genelde az gülerim. Keşke çok gülen birisi olsaydım, ne iyi olurdu.

- Fethiye Şenlikleri'nde dört gün birlikte olduk. Bu süre içerisinde ayrıntı sayılacak gözlemim oldu. Naim Süleymanoğlu'nun Almanya'da yeni bir dünya halter rekoru kırıp üç altın madalya aldığını televizyondan öğrendik. Benzetmek gerekirse, çocuklar gibi sevindiniz. Bu davranış sizin ön kişiliğinizden farklı bir görüntü gibi geldi bana. Hele Naim'in çoğunun bize ait olmadığı düşünülürse, bu sevinç niye?

- Başarıya susamış bir toplumun insanlarıyız. Şaşılası birşey ama, Türkiye'den çok zeki, dünyayı dolandıran adam çıksa bile sevineceğim- Bu dediğimi Mehmet Ali Ağca'yla karıştırmayın. O utanç tablosu- Bu heyecanımın nereden geldiğini söyleyeyim. Kendimi bildim bileli dünya ölçeğinde ne bilimde, ne felsefede-sanat bunlardan biraz farklı-ne de teknolojide adımız geçiyor. Naim olayı bana göre çok önemli değil. Benim özlemlerinden birisi için gösterge de olamaz. Buna karşın o delikanlının azimli çabasına sevinmem, bir çeşit başarı özleminin yansıması olsa gerek. Naim'in çoğu ne kadar bizden olmasa da, yine de sevinç veriyor kişiye.

- 12 Eylül'e karşı muhalif bir parti gibi görev yaptınız. Türkiye'de ne kadar "aydınlar var" desek de çoğu kez gerçekler bunu doğrulamıyor. Toplumsal savaşımda sizce "birey"in yeri nedir?

- Marksist ideolojinin Türkiye'de çok tartışıldığı dönemlerde bazı şeyler yanlış algılandı. Bunlardan birisi de toplumsal devinimlere bireyin egemen olamayacağı gibi bir düşüncenin yerleşmesidir. Bu genelde doğru olabilir. Bireyler toplumsal istencin dışında toplumu harekete geçiremezler. Tersi; toplumsal birikim, toplumsal gizil güç, toplumsal istenç varsa, bunları ortaya çıkarmakta, çabuklaştırmakta, ya da tersi-yavaşlatmakta, yozlaştırmakta bireylerin de çok önemli rolleri olabilir. Mustafa Kemal toplumsal devinimi hızlandıranlardan birisi. Bu gün ben Türkiye'de aydınların olduğuna inanıyorum. Aydınlar nicelik olarak az olabilir. Ama nitel olarak onlarla övünülebilir. Aydınlar toplumu yeterince harekete geçiremiyorlarsa, başarısızlıklarını niceliksel azlıklarında aramak gerekir. Toplumsal devinimdeki yavaşlığın sebebini aydınlara yıkmanın doğru olmadığına da inanıyorum. Böyle düşünce kimi aydınları karamsar olmaya itelemektedir. Bu durum salt aydının değil, toplumun ayıbı sayılır. Düşününüz, toplumun kendisi çaba göstermiyor, açık gerçeği de kabul etmiyor; ama sözcülüğünü birkaç aydına bırakıyor. Böyle bir toplum öne çıkan aydınlarını zorla kahramanlaştır. Bazen o aydınlar hiçbir şey yapmadan da bu mertebeye ulaşabilirler. Düzeyli toplumların kahramanlara gereksinimleri yoktur. Kahramanları toplumsal aşağılık duygusuyla kötülemeye, boğmaya da kalkabilirler. Kimi sosyalist ülkelerde bu durumu görüyoruz. Örneğin, Stalin yaratmak bence toplumsal utançtır. Ama yarattıkları Stalin'in heykellerini yıkmak ikinci kez toplumsal utançtır. Bugünkü Türkiye'de gördüğümüz Atatürk düşmanlığında da benzer duyguların olduğunu sanıyorum.

- "Nesin Vakfı" Türkiye'de benzeri görülmeyen bir uygulama. Sanıyorum şu anda 28 Yoksul Çocuğu barındırıyor, okutuyorsunuz. "Vakıf" sözcüğünü Aziz Nesin'in ilginç kişiliğinin yanına koyduğumzda çok farklı anlamlar kazanıyor. Bu uygulamayla sonuçta şunu mu demek istiyorsunuz; "Her varlıklı 28 öğrenciyi barındırır, okutursa Türkiye'de çocuk ve eğitim sorunları çözülür." öyle mi?

- Nesin Vakfı, çok alçak gönüllü bir çalışma. Bir yazarın tek başına maddi - manevi gücüyle ortaya konulduğu için büyük bir olay değil. Ancak şu kadarı önemli: Bizim vakıftaki eğitim yöntemimiz salt Türkiye'de değil, dünyada da özgün bir uygulamadır. Bunu derken son derece ideal olduğunu, kafamızda tasarladıklarımızı sonuna dek uygulama alanı bulduğumuzu da söylemek istemem. Düşlediğimiz bir eğitim düzenine ulaşamamızın nedenleri şunlar: 1) Parasal olanaksızlıklar yüzünden yeterli

eğitim olanakları sağlayamıyor, istediğimiz kadroları kuramıyoruz. 2) Bizim uygulamak istediğimiz yöntemin tam tersi okulda, sokakta, dış yaşamda var. Bizim farklı saydığımız eğitim yöntemimizde şunlar var: 1) Öğrencilerimizi maddi ve manevi alanda üretken olarak yetiştirmek, 2) Yasaksız yetiştirmek, 3) Cezasız -bizde ceza yöntemi yok- yetiştirmek, 4) Kendilerine ve dış dünyaya eleştirisel bakmalarını öğretmek, 5) Kuralsız yatma, kalkma, yemek yeme, hatta okula gidip gitmeme kuralını kendileri koyarlar yetiştirmek istiyoruz.

- Dergicilikten, "Düşün" yayınlarından başlayan, "Nesin Yıllıkları"ndan geçip "Nesln Vakfı Ödüllerl"ne uzanan kültür-sanat savaşımınız var. Şimdilerde bir gazete çıkarmaya çalıştığınızı biliyoruz. Dergilerden, kitaplardan, yıllıklardan günlük gazeteye doğru evrlmin edeblyata kazandıracağı neler olabilir?

- Gazetecilik toplumsal gereksinme olayı. Başarabilirsek cumhuriyet tarihinin en önemli olayını gerçekleştirmiş olacağız. Böyle bir gazete çıkarma girişimimizin nedeni, bu günkü basının okurlarını kandırmasıdır. Cumhuriyet ve Zaman gazetesinden başka hepsi holding ürün. Hepsi büyük sermayenin buyruğu altında. Andığım iki gazete de tastamam özgür değil. Ama bizim gazetemiz sermaye tekeline girmeyeceği, demokratik katılım ve yöntemlerle çalışacağı için özgür olacak. Biz çıkaracağımız gazeteyi tüm yurttaşların forum yeri olarak düşünüyoruz. Örnek mi, bizim gazetemizde dindarla dinsiz yan yana yazabilecekler. Biz orada sosyalizm yapacağız, ama antisosyalizme de yer vereceğiz. Halk, karşıt iki düşünceyi yana yana bulabilecek, okuduktan sonra istediğine karar verecek. Biz bu yolla sahte kültürün daha kolay yıkılmasını sağlayacağız. Bu arada gazeteciliği kitapçılığa ve dergiciliğe karşıymış gibi düşünmemek gerekir. Sanat, edebiyat ürünleri gazete aracılığıyla kitlelere daha kolay ulaşabilecek. Gazetemiz bu yönden de yararlı olacak.

- Doksan iki kitabınızın yayımlandığını biliyoruz. En çok yazanlardan Ahmet Mithat Efendi bile sanırım bu sayıda kitap ortaya koymamıştır. Doksan iki kitapla istediklerinizi söyleyebildiniz mi?

- Tek sözcükle hayır. Yaşamdan gelen yeni şeyler var. İnsan yaşadıkça bu sonsuzluğu görüyor. Söylemek istediği şey, söylem biçimi sınırsız, sonsuz. Yaşam kendini yenileyerek durmadan akıyor. Bu akışın bir yerde biteceğini düşünmek yanlış olur. Bitecek olan söylenecek şeyler, söylem biçimleri değil, o yazarın yaşamıdır. Hiçbir yazar yaşadığı sürece dünyada sözünü bitirmiş olamaz.

- Yurt içinde 12 Eylül'ün, yurt dışında Sosyalist

Soldan sağa: Mehmet Güler, Gülten Dayıoğlu ve Aziz Nesin. 28 Eylül 1991 - Fethiye

bloklardaki çökmelerln ""toplumcu gerçekçi" edebiyata vurduğu önemli darbeler oldu. "Artık toplumcu gerçekçi edebiyat öldü" diyenlere karşı neler söylemek istersiniz?

- Şunu öncelikle belirteyim, ben yazılarımı bir kurala göre yaz-mıyorum. Ayrıca o kuralın bazı kalıplarına karşıyım. Daha somutlamak gerekirse, "Toplumcu Gerçekçilik" bazı "olumlu tipler", yani "şablonlar" getiriyor. Sizden belli kalıpların içini doldurmanızı istiyor. Bunu toplumcu gerçekçiliğin babası Plehanov yapmış. Bu tavır yazara müdahaleci bir tavırdır. Ben ısmarlama toplumcu gerçekçiliğe karşıyım. Toplumcu gerçekçiliğe gönüllü bir bağlanma olmalı. Onun sınırlarını kuralı koyan değil, yaratan sanatçı bulmalı. Benim yazdıklarım kendiliğinden toplumcu gerçekçi oluyor. Böyle bir bağlanmadan yanayım, bana dikte edilenden değil. Bu şablon yüzünden Sovyet Edebiyatı önemli yapıtlar veremedi. Çarlık dönemindeki, 19. yüzyıldaki edebiyat daha kötüye gitti. Toplumcu gerçekçi dediğiniz kalıpla çalışan Sovyet yazarların iyisi beşi geçmez. Onların da çapı tartışılır. Aynı dönemlerde Avrupa'da, Amerika'da daha büyük yazarlar yetişti. Sovyetler Birliği yazar yetiştiremedi ama, müzisyenler çıkardı. Bunun da nedeni müziğin anlatı sanatı olmamasıydı. Baskının şablonların onu fazla yakalayamamasıydı. Ama edebiyat öyle değildi. Onun karışanı daha çoktu. Düşününüz; Samuel Beckett, B. Brecht, A.Camus gibi önemli dünya yazarları yasaklanmıştı, okutulmuyordu. Bir ülkede resmi sanat olabilir belki, ama gayri resmi sanat da olur, olmalıdır. Sovyetlerde bu yapılmadı. Politika sanata karıştı, ona müdahale etti. Bir başka çarpıcı örnek; Brejnev savaş anılarını yazmış, bu yüzden önemli bir edebiyat ödülü almıştır. Böyle bir ortamda gerçek edebiyat gelişebilir mi? Sovyet Edebiyatı bugünkü dönüşümden çok önceleri, ta 1970'ler iflas etmişti. Bunun üstü örtülüydü, yakın yıllarda günışığına çıktı. Günümüzde toplumcu gerçekçi edebiyata gelince, böyle bir edebiyat vardır, olacaktır. Ama kendi özgürlüğünü kullanarak olacaktır.

- Sanatın politikayla ilişkisi nedir, ne kadar olmalıdır?

- Ben sanatın doğrudan politikayla ilişkili olduğu kanısındayım. Biz politik bir ortamda yaşıyoruz. Bireysel konuları, duyguları anlatma da politikadır. Aşk öyküsü de politikadır. Madam Bovari o dönemin aşk anlayışını, ahlaki değerlerini anlatmıyor mu? Bir yazar, birey sorunlarını anlatıyorum, doğayı, insanı yazıyorum dese de yazdıkları politikanın kendisidir. Yaşam haksızlıklarla dolu. Yazar kalemiyle ezilenden, haksızlığa uğrayandan yana olmak zorundadır. Tarafsız kalamaz. Çünkü tarafsızlık da bir politikadır, sonunda güçlüden yana olmak demektir. politik bağlamda yazarın güncel politikaya girmemesi, yapıtını onunla sınırlamaması gerekiyor. Böyle yazarlar zaman karşısında dayanamıyorlar, çabuk unutuluyorlar, yok olup gidiyorlar. Sanatçı, güncellikten kalıcı ögeler çıkarmasını bilmelidir. Güncelliği eritmek, kalıcı kılmak önemlidir. Bu durum yazarın yeteneğine bağlıdır.

- Ateist olduğunuzu yüreklice açıklayan aydınlarımızdan, yazarlarımızdan birisisiniz. Öldükten sonra yanıldığınızı görseniz ve Tanrı size şöyle dese: "Sen bana inanmadın ama, ben seni yine de sevdim. Sağlığında yazdığın onca kitaplarla zaman zaman beni bile güldürdün. Birçokları gibi dalkavukluklar yapmadın, inanmadığın şeylere inanmış gözükmedin. Ayrıca pek çok yoksul çocukların, haksızlığa uğrayanların yanında yer aldın. Bunları düşünerek ben seni cennetime alıyorum." Tanrı'nın bu cömert davranışı karşısında mahcup olur muydunuz?

- Sorunuz güzel bir fantazi. Bazı insanlar "Allah'a inanıyorum, ya varsa", diyor. Varsa bile Tanrı dinlerin anlattığından daha farklı olmalı. Eğer öbür dünyada Tanrı karşıma çıksaydı, derdim ki, "niçin dünyada görülmedin de gizlendin?" Aslında Tanrıların işi de zor. Düşününüz, Zeus Karaköy alanına inse, orada hemen rezil olur. İnsanların sorularına yanıt veremez. Trafik karmaşasından kendini kurtaramaz. Bunun için Tanrılar insanlara yakın durmazlar, uzaklara, yükseklere kaçarlar. Bazı insanlar da böyledir. Büyüklüğünü bu yolla sağlarlar. Uzak durarak gizli gizli Tanrılığa özenirler. Evren istediği halde bunu beceremedi. Çok konuşmayı yeğledi çünkü. Az konuşsa, daha uzaklarda dursa herkes onu büyük adam, belki Tanrı bile sanacaktı. Ben Tanrıyla da, Tanrılaşmak isteyen insanlarla da anlaşamadım. Öbür dünyada Tanrı'yla karşılaşsaydım, sanırım orada da anlaşamayacaktık.●

sabah keyfi

● Duran YILMAZ

Zarif sabahlığının yakasını kaldırmış, önündeki maroken koltuğu uzattığı ayaklarını, uyuyan karısını rahatsız etmeyecek biçimde hizmetçinin açtığı radyodan gelen müziğe göre oynatıyordu. Sabahın insana zindelik, sevinç, hoş duygular dağıtan çiyli ayazıyla güneşin ilk sıcaklığının bedeninde oluşturduğu hazzı tadarak fırtına gibi geçen gençliğini düşünüyordu:

Lise yıllarında okumayı sevmiş, üniversitede Marksizmle tanışmış; "işte üretimde ve tüketimde barışın tek yolu" diye sevinmişti. Öğrenci derneklerine girmiş, arkadaşlarının ülkeyi kurtarmak için verdikleri seminerlere katılmıştı. Bir okyanus gibi durgun ve gizemli, dipten gelen dalga gibi devinimleriyle kendine ters gelen her şeyi acımasızca dışlayan toplumu hesaba katmadıklarını sezmişti. Toplumun beğenisini kazanmayan tüm girişimlerinin boşa çıkacağını, hatta bozguna uğrayacağını anlatamamıştı arkadaşlarına. Gerçi arkadaşlarının da buna pek aldırdıkları yoktu ve kendini şimşek gibi başlayan olayların içinde bulan halk onlara katılacak, herşey birden olup bitecek, istedikleri yeni düzen kurulacaktı. Oysa sonuç hiç de böyle olmamıştı:

İstanbul sokaklarından ırmak gibi akan halk, gençlik hareketine hiç de sıcak bakmamıştı sokakları boşaltıp olaylara uzaktan bakarak onları kavgalarıyla başbaşa bırakmıştı. Gün geçtikçe karmaşa artıyor, kampüsler, sokaklar, yurtlar savaş meydanına dönüyordu, umut yüklü gencecik bedenler bir avuç kanda boğuluyordu. İşin kötüsü aynı görüşü paylaşanlar da birbirlerine düşmüştü ve Cavit bunda bir samimiyetsizlik, ikiyüzlülük görmüştü. Memleket cadı kazanına dönmüştü.

Hükümete verilen muhtıradan sonra içeri almışlardı onu ve sekiz yıl vermişlerdi. Bir bakıma ailesi sevinmişti içeri düşmesine hapisanede daha emniyette düşüncesiyle. İki yıl yatınca imdadına yetişen af ve..

Eylül darbesinin ardından gelen ilk seçimde, korkak, şaşkın, kararsız biçimdeki halk oy'unu "en hayırlısı budur" diye zenginlerle fırsatçıların kurduğu partiye verince, demokrasiyi kendi düşüncesi sanan seçicinin hatır için koyduğu son sıralarda milletvekilliğini yakalamıştı. Gençliğinde ve hapislerde beraber olduğu arkadaşlarının hepsini de şaşkına çeviren bu davranışının sonucu kendisinin oluveren görkemli villasının doğuya bakan balkonundaydı Aslında kendisi de şaşkındı birkaç yıl içinde birden zenginleşivermesine. Oyma ıhlamur masanın üstündeki kristal bardaktan buğulanan nefis kokulu ithal çayını ağır ağır yudumluyordu.

Üniversite dışından denetimsiz başıboş yurtlarda yuvalanan yönlendiricilerin lüks semtlerdeki dayalı döşeli katlarda yaşadıklarını ilk gördüğünde duyguları ne kadar ürkünç olmuştu. Oysa halkına sosyalizmin güzelliğini yaşatmak için uğraşıyorlardı ve yönlendiriciler kendilerini "ha gayret az kaldı.." diye durmadan öne sürüyorlardı... Ellerine tutuşturulan makbuzlarla herkesten ama herkesten, var mı yok mu demeden, para topluyorlardı. Paraları birer birer sayarak teslim ediyorlardı liderlerine...

"Ama bilmiyordum ki insanların böylesine iki yüzlü, içten pazarlıklı, hırslı ve acımasız olduklarını," diye mırıldandı. "Birbirlerinin canına, malına, ırzına saldıran toplum denen bu karmaşanın iç çelişkilerini bilmiyordum ki.. Aklımız teoride ve ayaklarımız yeri görmüyordu...

Her şeyin düzenli ve güzelliklerle dolu olacağına inanıyordum ve inanmak ne güzel duyguydu!.. İyi niyete, güzelliklere yönelik herkesin bebekler gibi özenle korunacağı bir yönetim biçimi düşlüyordum; yurtlarda, üniversitelerde sıkıntı çekmeyen bir gençlik; akşam huzurla evine dönen mutlu insanlardan oluşan bir toplum...Ama bize her şeyin doğrusunu anlatan liderlerimiz o büyük, korkunç yanlışta halkı dışlama yanlışında direniyorlardı ve bunu bilerek yapıyorlardı. Yavaş yavaş kendimi bu ortamdan çekmeye başlarken muhtıracı generaller bastırmışlardı ve bir haftaya varmadan ülke sakinleşivermişti, bu karmaşanın yaratılmasında muhtıracıların da parmağının olabileceği kuşkusu yaratmıştı bende her şeyin birden düzelivermesi... Sonra üç arkadaşımızı alelacele asmışlar ve bazıları sevinmişlerdi "üç de sizden", diyerek. Ve biz hapisteydik...

Bardağı eline aldı. Burnuna dolan buğuya hazla soluyarak ardarda birkaç yudum içti. Hoş bir sevdayı andıran bu serinlikte çayın boğazında sevgi gibi sıcacık akışını duydu. Taşımayacağı kadar mutlandı. Derin bir soluk aldı. Geçmişini, iyi ve kötü günleriyle kendisinin olan geçmişini bugün, içinde bulunduğu sorunsuz ve güzel yaşamının ışığında yargılıyordu. Üniversite yıllarındaki tüm mutlulukları birlikte yaşama ve insanların mutluluğu için özveriyle çalışma duygusu ve isteği geride kalmıştı. Bireyci bir hazdaydı. Bütün güzellikleri paylaşma duygusu Eylül darbesinin ülkenin insanlarında oluşturduğu bireyciliğe takılıp kalıyordu, daha daha fazlasına hakkı olduğu inancındaydı... Rüzgârın önüne katarak yavaş yavaş sürüp götürdüğü kızıl ve mor sabah bulutlarına baktı. Fısıldayarak iç hesaplaşmasına döndü:

"Her şeyi, ama her şeyi, oligarşiyi yıkmak, insanlara hak ettikleri güzellikleri yaşatmak için yapıyorduk. Oysa burunlarının ucunda tabancayı gören insanlar gözlerinden fışkıran nefretle karışık korkuyu sıvaşkan balgam gibi yüzümüze fırlatarak bizden nasıl tiksindiklerini apaçık anlatıyorlardı. Sonra önlerine hışımla koyduğumuz makbuz koçanının üstüne bütün paralarını atarak hemen uzaklaşıyorlardı yanımızdan... Bütün bu yaptıklarımız adaletli bir düzenin başlangıcı mıydı?..

Toplanan paraların bu ülkenin en büyük değeri olan gençleri öldürmede, gelecek için yapılan yatırımları havaya uçurmada, kampüsleri, kahveleri taramada, bombalamada, insanları sürü gibi evlerine tıkmada kullanılacağını ve her türlü karanlık işler çevirenlerle silah kaçakçılarının ceplerine akacağını nereden bilebilirdim?.. Ne kötü şeydi sokakların, kahvelerin, parkların sıcak yaz akşamlarında boşalıvermesi!.. Sinemaların, tiyatroların, tavernaların... insansız kalması... Komşu gezmelerinin bitmesi ve kentlerin ölüler kenti oluvermesi... İnsanların yüzlerinden umudun, sevincin, mutlu gülümsemelerin silinerek yerini korkuya bırakması ne korkunç bir olguydu?

Bize, saat gibi kurarak doldurdukları bize yaptırmışlardı bütün bunları: Ekmek, gazete almak için sokağa çıkarken "Tanrım sağcıya - solcuya rasgetirme beni" diyenleri, üniversitede okuyan çocuklarının ölüm haberini duyurmaması için Allah'a dua ederek kulaklarını radyolarından ayırmayanları.. ellerimize verdikleri silahlarla biz yaratmıştık. Çoğumuz vurulup ölmüştük. Ama en kârlı çıkanlar güzel duygularımızı kötü

amaçları için kullananlar olmuştu.

Ama emniyet istese sokaklardan, kampüslerden bir bir toplayıp çıkarabilirdi olayları yaratanları. Değil yakalamak, yardım ettikleri bile oluyordu. Bütün bunların bir nedeni vardı, sırdı bizim için ve o sırrı çözemiyorduk, düşünecek zamanımız da yoktu; çünkü almış başımızı gidiyorduk...

Solcu polisler nöbetçiyken sağcıları, sağcı polisler de solcuları kışkırtıyorlardı. Silahlar patlayıp olaylar bittikten sonra yaralıları hastaneye kaldırıyor, ölülere kimseyi yaklaştırmıyor ve boş kovanları topluyorlardı. Hele birkaç tanesi vardı ki kampüslerin ve öğrenci yurtlarının çevresinde silah atarak tetikte bekleyen karşıt görüşlü öğrencileri birbirine düşürüyordu. Yöneticiler bütün bunları neden bilmezden geliyorlardı.? Ortamın iyice kızışmasını -kendileri de farkında olmadan- olayları yönlendiren karanlık çevrelerin istedikleri olgunluğa ulaşmasını mı sağlıyorlardı? Bütün bunların anlamını, üniversiteyi bitirip toplumun içinde işsiz ve beş parasız sürtmeye başlayınca anlayabilmiştim. Ama olan olmuştu bir kere...

Bir kent halkının birbirine girmesinden sonra gelen yönetim sırasında her şeyi apaçık yorumlayarak on yıl önce olanlarla bağlantı kuracak olgun yaşa gelmiştim. Her şey apaçık ortadaydı ve her on yılda bir tarih tekrar ediyordu ayni biçimiyle... İşin kötüsü yöneticiler de on yıl önceki yanlışı küçük farklılıklarla işliyorlar, suçu birbirlerine yıkıyorlardı çözüm bulacakları yerde. Bütün ülkede herşey karmakarışık oluyordu. Bu karmaşa içinde gençler hiçbirşey düşünemiyorlardı..."

Derin bir soluk aldı. O günler geride kalmıştı. Aç susuz sokaklarda gezip, iş bulamayınca gittiği askerlikte çok şey öğrenmişti: Hiçbir şey kitaplardaki kadar dürüst ve güzel değildi...

Hizmetçi çayını yeniledi.Kent sokağa dökülmüştü. İnce sabahlığının içinde bir kuğu gibi zarif ve sevimli karısı göründü. "Günaydın" dedi. Mahmurluğu geçmeyen karısından yanıt aldı. Beyninin içi kor gibi yanıyordu geçmişiyle. Bütün bunları mecliste gündeme getirse, çıkıp kürsüye, çektiklerini, düşüncelerini bir bir anlatsa... Yıllardan beri ulaşabildiği (ulaştırıldığı) bu yaşam düzeyi altüst olabilirdi. Politikada bunun çok örneği vardı. Sonra... Artık kendine fayda getirmeyecek hiçbir işe el atası gelmiyordu.

Kapıcının getirdiği reklâm dolu gazeteyi aldı. Öğrenciliğinde okuduğu gazetelere bakmıyordu bile. Toplumsal şeylere kafa yoracak zamanı yoktu, rahat ve keyifliydi. Reklamlara bakacaktı ki büyük puntoyla yazılı başlığa takıldı gözleri:

ÜNİVERSİTEDE ÇATIŞMA

..Üniversitesi V.Fakültesinde Ü grupla S.grup çatıştı. Kitap satmak için Ü.gruba S.grup engel olunca çatışma çıktı. Ü.gruptan ateş eden öğrenciler polisin koruduğu kapıdan çıkarak izlerini kaybettiler. Boynundan yaralanan öğrenciyi polislerin birkaçı hastaneye kaldırırken diğerleri boş kovanları topladılar..."

Elinden gazeteyi bırakırken üzüntüyle mırıldandı: "Ah gidi gençlik ah! Kuyumcu terazisi gibi hassas gençlik! Ayni biçim ve yöntemlerle dördüncü kez başlıyor oyun. Bize yaptıkları gibi bir şafakta toplayacaklar... duvar diplerine... Ve radyolardan bir ses kanser gibi yayılacak bütün kulaklara....Bütün bunları size nasıl anlatmalı, nasıl söylemeli kulaklarınıza "biz bunları üç kez yaşadık" diye adaleti ve eşitliği istediğiniz şu duyarlı günlerinizde?.. Elimden bir şey gelmez ki!..."

Sonra güzelim villasına baktı. Bir turizm şirketine çıkardığı milyarlık teşvik kredisine karşılık şirketin hediye ettiği saray yavrusu villasına... Ve ardından öteki villaları bir bir süzdü. Karısının ziynetlerinin yanında sakladığı tomar tomar hisse senetlerini anımsadı. Kolay kazanılmış bu güzellikleri bırakıp gidemeyeceğini anlatan çaresizlikle ellerini açarak bir daha mırıldandı:

"Gelmez ki elimden bir şey..."●

uzandım dizine gecenin

gündoğdu sanımer

sessizce odama girdi akşam
dükkânların kapanırken kepenkleri
sızlanarak birden boşanıverdi sokaklar
yoğun kalabalığından insanların

usulca ayaklarını çekiverdi ışık
duyuluyor derinliğinde sokağın
ipeksi şarkısı hüznün
gitar eşlik ediyordu ona
belki keman
uzun bir yolculuğa çıkıyor gece

günlerle kayboldu tasa
umutlar koşturmuyor yüreğimi
düş kırıkları var üstünde yolumun

aldatmıyorum gece aynalarını
geçmiyorum camlarından vitrinlerin
orada saklı o eski
güler yüzlü salıncağı yüzüm

sevdanın incecik sesi uzaklarda
piyanonun ezgisi miydi
hayır kanun
yanıp tutuşur uçları eski mektupların
kaçıp gider içinden sevgililer

odama yavaşça sokuldu akşam
okşadı bembeyaz saçlarımı
yatırdı huzur dolu dizine
karanlık mendiliyle sildi ıslak yüzümü

şiirin adı

● Çiğdem SEZER

Telefonda "İmza günü düzenliyoruz, katılabilir misin?" diye soruyordu, değerli dost Ahmet Özer. Birkaç gün içinde karar verip arayacağımı söylemiştim. Oysa, içimdeki haylaz çocuk çoktan vermişti kararını. Şubat ayazında kıyıya inmiş, ayaklarını çoktan değdirmişti kumlara. Mevsim kışmış, ev taşınacakmış, elalem ne dermiş, üstelik kadın başına?.. Ne gam!

Kasım sonlarında görme olanağı bulabilmiştim, Bolu dağlarını. Sonbahar, olunca görkemiyle sürdürüyordu saltanatını. Sesin değmediği bir yerde, başını gökyüzüne yaslamış ağaçlar, kimbilir hangi söylenceyi sunuyordu dağlara. Kızıl kahve yapraklar, ninesinin dizi dibinde oturmuş uysal çocuklar gibi suskun ve gizli bir hazla dinliyordu bu gizemli öyküyü.

Bu kez, Şubat oturuyordu Bolu dağlarında. Dünyanın en güzel gelini miydi o, bilincimin bana oynadığı bir oyun mu yoksa?

Trabzon'un kurtuluşunun 74. yıldönümü nedeniyle, bir haftalık kutlama programı hazırlamıştı Trabzon Belediyesi. Ben, ancak 24 Şubat tarihinden sonraki etkinlikleri izleme olanağı bulabildim. Bu etkinlikler arasında yer alan Genco Erkal'ın "MERHABA" sı sımsıcak bir selam oldu güzelliklere.

Biri çocuk sanatçıların eserlerinden oluşan, üç resim sergisi vardı programda. Mustafa Beşgen'in eserleri Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde, Saldıran Özmen'in eserleri de Mahmut Gologlu Kültür Merkezi'nde sergilendi. Bu merkezlerin, amaçlarına uygun işlevler kazandığını görmek ne güzel.

İmza günü, programın son etkinlikleri arasındaydı, "ilklerin heyecanı" dedikleri bu olsa gerek. KIYI'nın görünmez emekçisi İsmail'in parmakları tuşlara değdikçe bilgisayar ekranında koşturan harfler, kâğıda düşmüş, kocaman bir afiş olmuş, gülümseyip duruyordu duvarlarda, vitrinlerde; "İmza günü ve söyleşi, katılan şairler; Gündoğdu Sanımer, Çiğdem Sezer, İbrahim Dizman". Gündoğdu Sanımer'i çocukluk yıllarımdan tanıyıp biliyorum. İbrahim Dizman'ı ise henüz görmüşlüğüm yok. Birkaç mektubundan, daha çok şiirlerinden tanıyorum. Sevgilisine "doğulu bir ilkyaz" getiremeyişin acısını yudumlayan, duyarlı bir yürek. Bütün bildiğim bu. Bu şiiri Şırnak'taki askerlik günlerinde yazdığını söyledi, sonraları. Ahmet Özer, o günlerde yolları kapalı olan Şırnak'a, KIYI'yı helikopterden attıklarını, bu yolla İbrahim Dizman'a ulaştırdıklarını anlattı.

İmza gününden bir akşam önce, Ahmet Özer'in evinde toplandık. Gündoğdu Sanımer ve eşi Günaç Hanım, Ahmet Özer ve eşi sevgili Nazlı abla, oğulları Mahir, İbrahim Dizman ve eşi Muteber. Karmakarışık bir sevinç ve heyecandı yaşadığımız. İbrahim Dizman ve benim ilk imza günü heyecanımız, Ahmet Özer ve Gündoğdu Sanımer'in çoğu bizim adımıza duyulan tedirginlikleri bir süre sonra, sıcak, şiir yüklü bir geceye dönüşüverdi.

Mahmut Gologlu Kültür Merkezi'nde, Özer ailesi herşeyi düzenlemişti bile. İmza günleri hakkında öyle çok şey okumuş ve dinlemiştim ki. (Çoğu olumsuzdu bunların.) Doğrusu, böylesi güzel bir ortamı oluşturabileceğimiz, usumdan geçmemişti bile. Hamile bir bayan geldi. "Doğacak kızım İlkyaz için imzalamanızı istiyorum." dedi. Ne güzel şey, doğacak bebeği için dantelli giysiler dışında bir şey istemesi. Bebeği, şiirle koyun koyuna büyütmeyi düşünmesi.

Liseli bir genç kız yaklaştı Gündoğdu Sanımer'in yanına. "Yıllardır okuyorum sizi. En çok sevdiğim şiirinizi okumak istiyorum, izin verirseniz." dedi. Sanımer'in "Gündönümü"

(Soldan sağa) Gündoğdu Sanımer, Çiğdem Sezer, İbrahim Dizman. Mahmut Gologlu Kültür Merkezi, Trabzon, 28 Şubat 1992.

şiiri, ılık bir yel, heyecanlı, sevinçli bir soluk gibi yayıldı dört bir yanımıza.

Gündoğdu Sanımer ve nice değerli insana öğretmenlik yapmış olan Sayın Sabahat Ülker, günün bir başka güzelliğiydi. Sabahat Ülker, Gündoğdu Sanımer, ben ve İbrahim Dizman, üç kuşağın temsilcileri, şiirde yanyana, birlikteydik o gün. Biraz ötelerde, kimimizin eşi, kimimizin kızı dost gözlerle bizi kuşatıyor, sevgili Nazıl abla (Özer) bütün terslik olasılıklarını ortadan kaldırarak, koşturup duruyordu çevremizde. Ahmet Özer, konuklarla ilgileniyor, Mahir, kitapları tanıtıyor, bir taraftan da çaylarımızı taşıyordu. Trabzon Belediye Başkanı Atay Aktuğ, bir süre bizimle birlikteydi. Arslan Pulathaneli, Kenan Sarıalioğlu sürekli yanımızda olan dostlardan yalnızca birkaçıydı.

Saat on üçte başlayan imza günü, on yedide sona erecekti. Saat çoktan on yediyi geçmişti bile. Saat on sekizde, Volkan Konak'ın özgün karadeniz havaları konserine katılacaktık. Böylece bir "ilk" sona ermiş, kocaman bir güzellik ve dostluk bırakmıştı, ardısıra.

Işık hızıyla geçen bir haftanın sonundayım. Yarın ayrılıyorum Trabzon'dan. Bu güzel insanlara söyleyeceğim tek şey, böylesi dostlara sahip olmanın güzelliği... KIYI gerçek bir okul oldu bize. Gündoğdu Sanımer, Ahmet Özer, KIYI'nın "emektar"ları onlar. Şiiri yazmakla yetinmeyip, yaşama geçirebilmiş güzel insanlar...

İmza günü değil, "İMECE"ydi bu; hepimiz bir köşesinden tutup ayağa kaldırdık "SEVGİ"yi ve "ŞİİR"i...●

17 nisan'ı yaşıyoruz

Enver ATILGAN

Köy Enstitüleri
Mimarı Tonguç olan
Anıtsal bir yapıttır
Kökü 1940'larda
Yankıları sonsuza uzanan
Anıtsal bir yapıt

Özgür düşünmeyi
Demokratik çağdaş
Yaparak yaşayarak
Üretken bir eğitimi
Öngören Köy Enstitüleri
Toprak Ağalarının, çıkarcının
Boyhedefi olmuştu

Dünyaca ünlü pedagog Pestalozzi
Köy Enstitülerine övgüler yağdırırken
Ne yazık ki ülkemizde
Bağnazın, gericinin, sömürücünün
Korkulu düşü oldu
Asılsız bin türlü kara çaldılar
Kapattılar sonunda Köy Enstitülerini

Elli sancılı yıl geçti
Hiçbir şey değişmedi
Köylerimiz yine okulsuz, öğretmensiz
Yine çığ altında
Üstelik dağlarımız ağaçlardan arındı
Çoban ateşleri bile
Işımaz oldu yamaçlarda
Bugün elli yıl öncesindeyiz eğitimin
Ülkece kar altındayız

Ne zaman
Fabrika bacaları yükselir
Atölyelerle donanırsa kırsal alanlar
Gün ışıtırsa
İnsanca yaşamanın yolunu
Karanlığı yırtarcasına
Ülkemizi kucaklarsa aydınlık
O zaman iyi bilin ki
Atatürk ilkelerini bayrak yapmış
17 Nisan'ı yaşıyoruz.

edebiyatın trakya'daki sesi: damla

● İbrahim DİZMAN

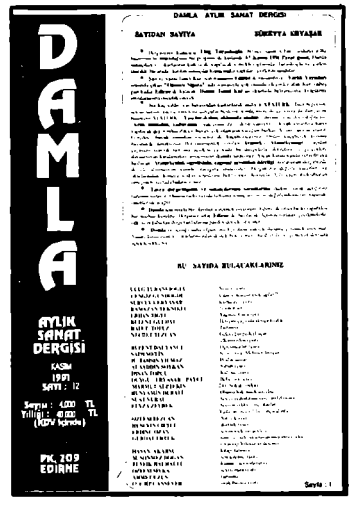

DAMLA, Edirne'de yayımlanan bir sanat dergisi. Ekim 1990'da yayımlanan ilk sayısında sunu yazısı "İkinci İlk Sayı" başlığını taşıyor. Şimdiye değin kaç Anadolu dergisinde bu başlıkla bir yazı olmadı ki; ikinci... üçüncü ilk sayılar. Bu biraz da büyük kentler dışındaki dergilerin kaderi gibi. Bir süre yayımlanan, sonra artık bilinen ve neredeyse kanıksanan nedenlerle kapanan, bir zaman sonra yeniden, yeniden yayın yaşamına dönen dergiler... Bu tür dergilerin her türlü olanaksızlığı bir büyük olumsuzluksa da, o kent ve çevresindeki edebiyat-sanat sevdalılarının yüreğinde bir ateş olarak yaşaması da inanılmaz bir olumluluk.

DAMLA da 1942 ile 1962 yılları arasında aralıklarla da olsa şair Uluğ Turanlıoğlu tarafından kim bilir ne özverilerle okuyucuya ulaşma çabası içinde olmuş. Dergi yayın yaşamından çekildiği günler doğan çocuklar şimdi otuzlu yaşlarda. Belki çoğu böyle bir derginin adını bile duymamış. Ama birileri yine çıkmış ortaya, o ateşi körüklemiş ve tam 18 yıl sonra "haydi yeniden" deyip koyulmuş işe; ve işte onun ilk yazısı "İkinci İlk Sayı"

Bugün bir yılını geride bırakan DAMLA, Süreyya Eryaşar'ın yönetiminde sürdürüyor yayın yaşamını. Dergiye yöredeki sanatçılar dışında, Cengiz Gündoğdu'dan Tamer Abuşoğlu'na, Hilmi Haşal'dan Aydoğan Yavaşlı'ya değin bir çok şair, yazar katkıda bulunuyor.'

Derginin kurucusu Uluğ Turanlıoğlu'nun kısa fakat yoğun incelemeve araştırmalarının yanı sıra, "Neşter" başlığıyla edebiyat dünyasındaki bir çok kişinin yüzünü kızartacak hataları, yanlışlıkları ortaya çıkaran saptamaları, derginin en ilginç sayfalarını oluşturuyor. Örneğin Mehmed Kemal'in Cumhuriyet gazetesinde "Kâbe Arap'ın olsun/ Çankaya bize yeter" dizelerini B.K.Çağlar'a mal etmesine takılan Turanlıoğlu, bu dizelerin aslında Kemalettin Kamu'ya ait olduğunu açıklıyor. Bir başka örnekte de Cahit Irgat'ın öğrenim durumunun bütün şairler-yazarlar sözlüklerinde farklı olduğunu vurguluyor ve "pes doğrusu" diyor.

On altı sayfalık bir dergide tüm edebiyat türleri ne kadar yer alabilir? Dergi yöneticileri için en kadar zor bir soru. Ya hepsi tadımlık olmak zorunda ya da bir ya da ikisine ağırlık tanıyacaksınız. DAMLA da sanıyorum bütün türlere teğet geçmektense bir ikisine ağırlık vermeyi yeğlemiş; bu anlamda, şiir ve kitap tanıtımı, kısa incelemeler derginin önemli bir bölümünü oluşturuyor. Derginin bir diğer özelliği de edebiyat dünyasında epey cesur bir ses olarak yer alması. 9. sayısında Ataol Behramoğlu'na yönelttiği eleştiri gerçekten "cesur" bir çıkış.

Derginin 11. sayısı "Taşra Dergilerinin ve Sanatçılarının Sorunları"na ayrılmış. Aydoğan Yavaşlı, Sami N.Özerdim, Metin Kökten, Nusret Kemal Otyam, Tamer Abuşoğlu bu konudaki düşüncelerini yazan sanatçılardan bir kaçı.

DAMLA dergisi kendi geçmişinin deneyiminden yararlanmasını bilen bir dergi izlenimi bırakıyor okuyanda. Edebiyat gündemine sıkı sıkıya bağlanmanın yanı sıra, değerlere sahip çıkmayı, yanlışlıkların üstüne gitmeyi görev sayan bir anlayış taşıyor. Dileğimiz, DAMLA'nın çok uzun süre yaşaması, Trakya'dan edebiyatımıza gür bir ses olarak katkılarda bulunması.●

sergi notları

saldıran özmen'in "gizli bir sessizliğin resimleri"

● **Kenan SARIALİOĞLU**

"Hiçbir şey duymamak başka, bir sessizliği duymak başka şeydir.." der, Ayşafaklı Ozan. Kim duyar sessizliği? Kim resmini yapar? Kim yazar bunu, nasıl yazar? Araç, sözdür, kalemdir, renktir, fırçadır. Ama tek ölçü, kalbin vuruşudur: Söze ya da tuvale yansıyan...

Saldıran Özmen'in resimlerinde ölünün bile yürek çırpıntısını duyar insan. Hele bu ölümleri göğsünün "sol" yarısı gibi içinden yaşamışsa!.. Ters yanan bir ateştir O'nun resimleri. Yaşayan biri için, ölümün rengi duman gibi görünebilir ama, ölen için gökyüzü neden açık bir kızıllığa bürünmesin? Kendi külünü bile yakan bir ateş ki, geriye kayan yalnız bir sessizliktir ya da sessiz bir yalnızlıktır!..

Mısır uygarlığının yapıtlarındaki geometri ve biçimin dinginliğini, tütsülenmiş büyüsünü ve tarih denen sonsuz iççekişin, kısacası ölümün soluğunu duyarız Saldıran'ın resimlerinde. Yalnızlık örtüldükçe daha çok ortaya çıkar, tıpkı kendini keskin çizgilerle belirleyen biçim ve renklerin ortaya çıkışı gibi. Saldıran'da acıyı ve yalnızlığı en güzel ileten resimler, "yüzünü" göstermeyenlerdir. Varlıkla yokluk arasındaki keskin bir çizgiden daha çok, bu iki dünya arasına gerilmiş bir köprüde yürür gibidir izleyici. İnsanın sadece varolanlar dünyasına değil, bir yokluklar evrenine de sahip olabileceğinin felsefesidir, Saldıran'ın resimleri: Bir boşluktur özlemin duyduğu, ama salt bir sevgiyle dolan bir boşluk. Yani yaşamın, yaşananın tam da karşıtı!.. Çağımızda insan, artık bir boşluğa (ya da bir sessizliğe = bir yalnızlığa) bile sahip değildir. Eskiden, çok eskilerden, doğa'nın bir armağanı olan yalnızlığı, insan bugün kendisi yaratmak zorundadır. Sessizliğini kendisi besteleyecektir!

Ne demişti Ayşafaklı Ozan:
"Her şeyin ötesi sessizlik!.."●

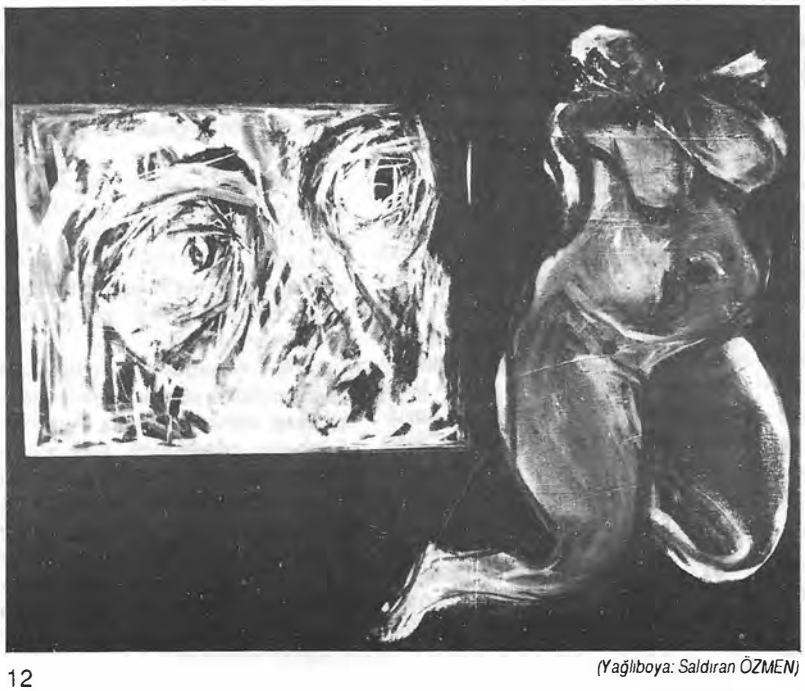

(Yağlıboya: Saldıran ÖZMEN)

kurşuni duvar

gülşen öztürk

dokunsam
dağılırdı saçların
sönerdi
gözlerindeki ışık
yavaşça
öfkeli bir deniz
olurdu sonra
kıyısına vuran

dargın akşamlara inat
aramızda kurşuni duvar
buzdan bir göle
yansırdı
solarken elinde
pembe bir gül
unuturdun şarkımızı
sen

hatıralar kadar yorgun
küf kokan soluğunda
tütsülü bir intihar

çalınmış saatlere
sığdırılan aşk
artık
ağlamaktan utanmıyorum.

insan kokusu

ibrahim yıldız

ışık ışığı sevdi
karanlık karanlığı
güneşin sırtına bindiler
doğuda indi biri
öteki batıda
birbirini öpmediler

problem tırmandı patikada
asfaltı görmedi
parmak saydı habire doğa
ezberci değildi
toprak taş olduğunu söyledi
taş kekemeydi

borcunu ödedi kurşunkalem
ağaçlara
kitap içinden geçmiyenlere
ama
insansız yaşanmıyor ki

atardamar

TIBBİ VE FOLKLORİK YÖNDEN ELMA

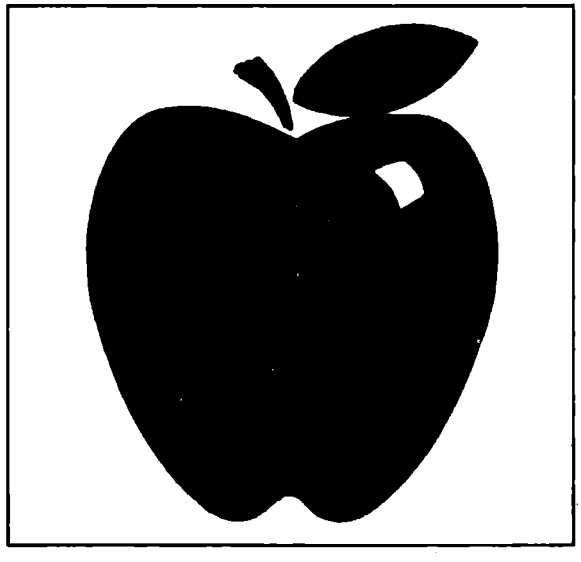

61. sayımızda fındığın, 64. sayımızda tütünün, 67. sayımızda da çayın serüvenini anlatmıştık. Bu üç ürünün halkbilimindeki yerinin nice şaşırtıcı nitelikler taşıdığını okurlarımız araştırmacı - yazar Mustafa Duman'ın kaleminden okumuşlardı.

Bu sayımızda 'atardamar'ına bir yerde bu birikimin devamı niteliği taşıyan 'elma'nın serüvenini katıyoruz.

13 - 17 Haziran 1990 tarihleri arasında Gümüşhane'de toplanan ve bu ilimizi çok yönlü değerlendiren bu sempozyuma tanık olduk. Bu sempozyuma sunulan bildiriler, bir süre sonra, yedi yüz sayfayı aşan bir kitapta toplandı. Sempozyumun ilgi çeken bildirilerinden biri de Sayın Eren Akçiçek'in imzasını taşıyordu. Sempoyzum kitabıyla da okura sunulan bu bildiriyi, dergimizin ulaştığı alanlara aktarmayı, önceki yazıların bir uzantısı olarak uygun gördük.

Fındığın, tütünün, çayın toplumsal yaşamımızdaki yerinin ilginçliğine, bu kez elmanınkini katıyoruz. Bir gün zeytini yazmak yayımlamak isteyenlere dergimizin sayfalarının açık olduğunu belirtirken, yazısıyla bizleri onurlandıran Eren Ayçiçek'e içten teşekkür ediyoruz.

KIYI

tıbbi ve folklorik yönden elma*

● Dr. Eren AKÇİÇEK**

ELMA

Elma (Malus Commınus lam.) Botanikte Rosales takımı Rosale Rosaceae familyası, Domoidea alt familyası Malus cinsine girer.[1-2] İnsanlar elma yetiştiriciliğine M.Ö. başlamış olup, elmanın anavatanın Anadolu'yu da içine alan Güney Kafkaslar olduğu sanılmaktadır. elmanın Avrupa'ya girişi ilk kez Yunanlılar ve Romalılar'ın Anadolu'ya yayılmaları ve sonradan haçlı savaşları sırasında olmuştur.

Elma yetiştiriciliği ülkemiz genelinde yapılmaktadır. Fakat en uygun kültür merkezleri yabanisinin yayılma alanına paralel olarak Kuzey Anadolu'da bulunmaktadır. Kuzey Anadolu, Karadeniz kıyı bölgesi ile İç Anadolu ve Doğu Anadolu yaylaları arasındaki geniş geçit bölgeleri de elmalanın önemli yetiştiricilik alanlarını oluşturmaktadır.[3]

Bugün dünyada elma çeşitlerinin sayısı 6500'ü aşmakta olup Türkiye'de ise bu sayı 460'ı bulmaktadır[4]. Elma yetiştiriciliğinde iyi şartlarda ağaç başına 300 - 600 kg. kadar ürün alınabilir[5].

ÜLKEMİZDE ELMA ÜRETİMİ AĞAÇ SAYASI[6]

YIL	MEYVE VEREN	VERMEYEN	MEYVE ÜRETİMİ (TON)
1970	19.000.061	748.000	5.892.000
1980	27.850.000	1.430.000	9.200.000
1985	30.175.000	1.900.000	9.450.000
1986	30.200.000	1.865.000	9.230.000
1987	30.852.000	1.680.000	9.083.000

Türkiye dünyada önemli elma üreten ülkelerden biri olup, Fransa ve İtalya'dan sonra altıncı sırayı almaktadır[7]. Türkiye dünya üretiminin yaklaşık % 4 - 5'ini sağlamaktadır. Ülkemizin nüfusuna oranla üretimi de dünya ortalamasının 4 - 5 katı daha fazladır[8]. Memleketimizde normal şartlarda üretilen 2 milyon ton elma rekoltesi önümüzdeki yıllarda verim çağına girerek tahminen 10 milyon ağacın mevcudiyeti ile daha da artacaktır. Mevcut rakam nüfus başına 36 - 37 kg. elma tüketimi olup bu miktarın memleketimizde tüketilebilmesi mümkün değildir. Dolayısıyle elmanın ihracaata yönlendirilmesi gerçeği ortaya çıkmaktadı[9].

Antalya, ısparta, Niğde, Konya ve Kastamonu elmanın en çok üretildiği iller arasındadır. Ayrıca Amasya, Kocaeli ve Gümüşhane elması ülke çapında da çok ünlüdür.

Gümüşnhane elmasının (göbek elması) tadı, kokusu, dayanıklılığı gibi üstün nitelikleriyle ülke düzeyinde haklı bir yeri vardır. Bu ilde 1979 da 164.000'i meyve veren 247.000 ü meyve vermeyen yaşta, toplam 411.700 elma ağacı olup 7.380 ton ürün alınmıştır[10]. 1987 yılında ise 237.770'i meyve veren, 110.000'i meyve vermeyen yaşta, toplam 347.770 elma ağacı olup 6.202 ton ürün alınmıştır[11].

Elma en çok taze meyve olarak yenmektedir. Ayrıca sirke, şarap, meyve suyu, reçel, konserve ve komposto olarak tüketilir. Ayrıca pasta ve yemeklerde kullanılır. Özellikle kızarmış elma Avrupa'da bazı et yemeklerinin önemli bir çeşnisidir.

MEYVELERİN BESLENME VE SAĞLIK YÖNÜNDEN FAYDALARI

1- Sağlık için gerekli vitaminleri sağlarlar,

2- Vücudun bazı maddeler yönünden ihtiyacını sağlarlar,

3- Düşük düzeyde kalori sağlarlar. Protein ve yağ kapsamı yönünden fakir oldukları için kilo kaldırmazlar.

4- Meyveler çeşitli renkleri ve güzel kokuları ile duyu ve tad organlarında güzel hisler bırakarak iştahı açarlar ve artırırlar,

5- Sindirimi kolaylaştırırlar.

6- Bileşimlerinde bulunan sellüloz ile bağırsaklardaki sindirimi de kolaylaştırarak bağırsakların düzenli çalışmasını sağlarlar,

7- Terapötik fonksiyonları vardır[12].

ELMA VE SAĞLIĞIMIZ

Elma insan sağlığına yararlı bir meyvedir. Beslenmedeki önemi içindeki tuzlardan ve vitaminlerden kaynaklanır. Elma güzel renkleri nefis tad ve kokularıyla insanın beş duyusuna hitap eden bir meyvedir. İnsana ferahlık ve huzur verir. Lokman Hekim elmanın önemini "Midesinde elma olana azrail yaklaşmaz" ifadesi ile vurgulamıştır[13]. İngiltere'de de buna benzer bir hikâye anlatılmaktadır. Yaşlı bir kişi ölür otopsi yapılır midesinde elma görülür.

Doktorlar şaşırırlar "Hayret midesinde elma var bu kişi nasıl ölmüş." derler. Bir atasözü "Elma giren eve doktor (hastalık) girmez" demektedir. Çağımızın lokman hekimlerinden Maurice Messegue "Bahçenizde tek ağacınız varsa onun da elma olmasını dilerim" demektedir[14].

Yine bir başka Lokman Hekim ise "Tavsiye ederim yemeğe bir elma ile başlayınız" demektedir[15].

Armudu say da ye elmayı soy da ye sözü elmanın sağlık yönünden faydası ve ne kadar yenilirse yenilsin dokunmayacağını vurgulamaktadır.

* *Geçmişte ve Günümüzde GÜMÜŞHANE, Ünal Ofset, Ankara 1991, s. 633 -654.*

** *Gastroenteroloji Uzmanı Ege Üniversitesi Tı Fakültesi Namık Kemal Menteş Gastroenteroloji Kliniği.*

Hz.Muhammed bir hadisinde "Elmaya devam ediniz. Şüphesiz ki saçınızı başınızı parlatır, kuvvetlendirir, insanın bedenine kuvvet verir, kabirde şahitlik yapar" buyurmuştur[16]. İbni Sina deniz tutmalarına karşı elmayı tavsiye etmiştir[17]. Razi ise elmanın mide ve kalb için çok iyi olduğunu, ateşli hastalıklara uygun olduğunu belirtmiştir[18]. Dünyanın en eski meyvesi olan elma aynı zamanda yararlı bir ilâçtır, ve bu ilâcın hiçbir yan etkisi yoktur ve de pahalı değildir.

ELMANIN ENERJİ VE BESİN ÖĞELERİ DEĞERLERİ[19]

(Yenilebilen 100 gram'ının)

	Elma	Elma Suyu
Su g.	84.4	87.8
Enerji Kkal	58	47
Protein	0.1	0.2
Yağ g.	0.6	eser
Karbonhidrat g.	14.5	12.0
Posa g.	0.1	1.0
Kül g.	0.3	0.2
Kalsiyum	7	6
Demir mg.	0.3	0.6
Fosfor mg.	10	9
Potasyum mg.	110	101
Sodyum mg.	1	1
Vitamin A ve	90	-
	Elma	**Elma Suyu**
Karoten İ.Ü.		
Tismin mg.	0.03	0.01
Riboflavin mg.	0.02	0.02
Niosin mg.	01.	0.1
Vitamin C mg.	4	1
Bakır mg.	0.10	
Çinko mg	0.05	
Magnezyum mg.	8	
Artık %	8	0

Taze elma meyvesinin önemli bir bölümünü su oluşturur, (yaklaşık % 84.)

Suda çözünmeyen kuru madde % 1.0-3.5, suda çözünen kuru madde % 8-17 arasındadır. Kuru maddenin en önemli bölümünü karbonhidratlar oluştururlar.

Toplam şeker % 12.5-15.5 arasındadır. Şekerlerden en çok leviloz, ikinci derecede sakkaroz ve üçüncü olarak da dekstroz bulunur.

Kuru madde içinde şekerlerden sonra asitler % 0.47, proteinler % 0.3, yağlar % 0.4 pektinler, madensel maddeler ve vitaminler bulunur.

Elma meyvesinde bulunan başlıca asit elma asididir.

Elmalarda pH 3.00-4.45 arasında değişmektedir.

Elmalarda bulunan azotlu maddelerin miktarı insan beslenmesi yönünden bir önem taşımamaktadır.

Elmada bulunan madensel maddelerin % olarak en büyük bölümünü potasyum oluşturur. Bunu fosfor, sodyum ve kalsiyum izler. Kükürt, demir, bakır ve manganın küldeki oranları ise düşüktür.

Elma vitamince zengin meyvelerdendir. A ve C vitaminleri oldukça fazla miktarda bulunur. B vitamini azdır. Elmalarda 100 gr. meyve etinde 13.4 miligram vitamin C bulunmuştur.

KOLESTEROLE KARŞI ELMA

Leonardo da Vinci "İnsanın yaşı atardamarları ile hesaplanır" demektedir. Damar sertliğinde en önemli faktörlerden biri, kan kolesterol seviyesinin yüksek olmasıdır.

Yapılan araştırmalar, düzenli bir şekilde elma tüketmekte olan insanların % 50'sinden fazlasında % 10'un üzerinde bir kolesterol azalması olduğunu göstermiştir. İtalyanlar elma ezmesinin fazla etkili olduğunu, İrlandalılar ise başarılı bir sonuç elde etmek için günde iki elma yenmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Elmada bulunan pektinler kolesterol oranını azaltarak yağların özümlenmesinin süresini kısaltırlar[20].

Endüstrileşmiş ülkelerde biraz fazla yağ ve şeker yiyen kişi için elma çok uygun bir kür olmakla kalmayıp yemek ihtiyacını azaltarak yağların kolayca özümlenmesini sağlayacaktır.

ELMANIN KAN ŞEKERİNE ETKİSİ

Diabetin diyet tedavisinde son yıllardaki yaklaşım posası yüksek karbonhidratların arttırılması yönünde olmuştur. Meyvedeki diyet posası karbonhidratlara karşı İnsulin cevabını azaltır. Bu tür bir diyetle diabet daha iyi kontrol edilebilmektedir. Meyveler içinde ekşi elma kan şekerini en az yükselten meyve olarak bulunmuştur. Tatlı elmanın kan şekerini ekşi elmaya oranla biraz daha yüksek (% 5) düzeyde götürmesinin sebebi muhtemelen organik asit içeriğinin daha az ve glikoz içeriğinin ise daha fazla olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Diğer bir sebep ise ekşi elmanın pektin miktarının tatlı elmadan biraz yüksek olmasıdır[21].

ELMANIN SAĞLIK YÖNÜNDEN DİĞER FAYDALARI

Elma sinir ve adaleleri kuvvetlendirir. İdrar söktürür. Ağızdaki mikropları öldürür. Dolayısı ile diş ve diş etlerinin sağlığını korur. Karaciğerin salgısını ve safra salgısını arttırır[22].

Yemeklerden sonra midesi ekşiyenlere ve hazımsızlık çekenlere elma faydalıdır[23]. Elma yatıştırıcı ve uyku vericidir. Baş ağrısına iyi gelir. Yatmadan önce elma yenirse dişler beyaz kalır. Taze suyu deriye sürülecek olursa deriyi sağlamlaştırır. Cilde güzellik verir[24].

KÜLTÜR TARİHİMİZDE ELMA

Elma Türklerin çok eskiden beri tanıdıkları bir meyvedir. Kaşgarlı Mahmud XI. Yüzyılda Batı Türkleri ile Oğuzlar'ın elmaya, "alma" ve Doğudaki Türklerin ise "almıla" dediklerini yazıyordu. Fakat sonradan Türklerin hepsi de elmaya, "alma" demişlerdir[25].

Orta Asya'da büyük bir şehrin adı Almalik ve Alma-Ata dır. Elmanın Türk mitolojisi içinde çok değerli bir yeri vardır. Kutsal elma Manas'ın doğusunda geçmektedir. "Bir elmanın altına giderek oynamadı" sözü kutsal elma

ağacına işarettir[26] Ayrıca elmalı dağdan bahis edilmektedir[27]. Eski Türkler arasında sevilen ağaçlardan birisi de üzerinde kırmızı elmalar bulunan ağaçtır[28].

Türk Cihan Hakimiyeti Mefküresini temsil eden ülkünün adı da "Kızıl Elma"dır. Bu sembol altın bir top şeklinde tasvir edilmektedir. Bu konuda geniş araştırmalar yapılmıştır[29]. Fahrettin ÇELİK'e göre bu tasvir eski bir töreye göre (ağaç elma) nın kutlu bir örneği olarak altından dökülmüş şeklidir[30].

Ziya Gökalp Türk'ün milli meyvesinin erik ile elma olduğuna şöyle işaret etmiştir[31].

"Bahçende yetişir erikle elma
Komşunun bağından hurmayı alma"

EDEBİYATT ELMA

Elma daha ziyade Tevrat menşeli dini hikayelere göre Allah'ın Âdem Peygamber'e Cennet'te iken yemesini yasak ettiği meyvedir. Gerek bu dini hikayelere, gerekse masal ve efsanelere girmesi nedeni ile edebiyatımızda kullanılmış unsurlardan biridir[32]. Masallarımızda genellikle çocuğu olmayan çiftler bir derviş tarafından getirilen elmayı yiyerek çocuk sahibi olurlar. Bir çok halk hikayesinde dervişin padişaha veya karısına takdim ettiği elma doğurganlık unsuru olarak geçer[33]. Bey Böyrek hikayesinde[34] Şeyh Yusuf hikayesinde[35], Kerem ile Aslı hikâyesinde[36-37] bu elma motifi geniş bir epizod olarak işlenmektedir. Çocuğu olmayan padişah veya vezire "HIZIR" ın sunduğu elmayı karı kocanın bölüşerek yemesi sonucu hamile kalındığı ve çocuklarının olduğu anlatılmaktadır.

Divan edebiyatında sevgilinin yanağı ile çenesi şekli ve rengi itibarı ile elmaya benzetilmiştir[38-39-40-41].

Elma halk arasında sevginin, yakınlaşmanın ve muhabbetin sembolüdür. "Bir elmanın yarısı sen yarısı ben" sözü birbirlerini ayrılmaz bir bütün olarak görenlerin sık kullandıkları bir sözdür. Halk edebiyatında da sevgilinin yanakları ya güle, ya da elmaya bezetilir, zira her ikisinde de parlaklık ve kırmızılık hakimdir.

Aşk edebiyatında da elma çeşitli özellikleri ile işlenmiş bir unsurdur. Karacaoğlan'ın elma üzerine söylediği bir semâi buna güzel bir örnektir[42].

*

Yazın evvel baharında
Teferrüçte gör almayı
Yel esip yere düşmeden
Budağından kır almayı

**

Almanın budağı ağlar
Göz yaşı durmayıp çağlar

Beyler, Paşalar, Ağalar
Diz üstüne kor almayı

***

Mevlam övmüş de yaratmış
Mor menevşe boynun eğmiş
Yavrumun elleri değmiş
Al, yüzüne sür almayı

****

Perişan gönlüm perişan
Almadır âşıka nişan
Almasız yâre kavuşan
Ah eder, anar almayı

*****

KARACAOĞLAN kaynar, coşar.
Aşk dalgası boydan aşar.
Bir kötüye yolu düşer.
Kadrin bilmez yer almayı.

MEVLÂNÂ'NIN ŞİİRLERİNDE ELMA

Mevlânâ'nın şiirlerinde sıkça bahsedilen meyvelerden biri de "elma"dır. Divân-ı Kebir'de "Ne acayip ağaçtır ki bazı kere elma verir, bazı kere kabak; gâh zehir verir, gâh şeker, gâh derman....." Bu beyitte tasavvuftaki her şeyin zıddıyla göründüğü inancına işaret vardır.

Mesnevi'de "Yüz tane elma, yüz tane de ayva saysan her biri ayrı ayrıdır. Onları sıkarsan yüz kalmaz, hepsi bir olur" diyerek varlıkta birlik kavramını örnekler. Yine Mesnevi'de "Göklerle yeri bir elma farzet, Tanrı'nın kudret ağacından bitmiş."

"Sen bu almanın içindeki kurda benzersin ağaçtan da haberin yok, bahçıvandan da.

Elmada bir kurt daha var fakat onun canı dış alemde bayrak sahibi. Onun hareketi elmayı yorar, elma onun hareketine karşı koyamaz"

Yine ölmek ve öldürmeye narı kırmaya ve elmayı kesmeye benzeten bir beyitle "Ancak ten nakışına ait olan öldürmek ve ölmek, nar ve elmayı kırmak ve kesmek gibidir" der[43].

YAZILI ELMA GELENEĞİ

Anadolu'da meyve ve sebzeleri zararlı haşarelerden korumak maksadı ile bilhassa meyve ağaçları üzerinde dualar ve ayetlerin yazıldığı bilinmektedir. Malatya'da 19.yüzyılın sonlarına kadar "Yazılı Elma" geleneği yaşatılmıştır[44].

Yazılı elmalar başta İstanbul'daki Devlet erkânı ve diğer fertler arasında hediyelik olarak makbul sayıldığından her yıl sonbaharda Malatya'dan İstanbul ve diğer vilâyetlere bu elmalardan bol miktarda gönderilme adeti uzun süre devam etmiştir. Elmaların üzerine yazı yazılmasına gelince, umumiyetle şiirler, maniler, güzel sözler, hediye olarak gönderilmesini istedikleri kimselerle ilgi hatıralar, isimler ve benzeri yazılar bir kağıt üzerine yazılmaktadır. Bu yazıların güzel olması için bu hususta mahir olan kimseler tercih edilir. Ayrıca yine bu yazılı kağıtlar elmalar, olgunlaşacağı zaman elmanın üzerine meyveyi zedelemeyecek şeilde yapıştırılarak meyve olgunlaşıncaya kadar üzerinde bırakılır. Böylece elmanın kağıtla kaplı olan kısımları güneş üzerinde bekletilir. Bu suretle elmanın kağıtla kaplı olan kısımları güneş almadığı için kızarmamakta ve sarı renkte kalmaktadır. Kağıt üzerine yazılı kısımlar ovulmuş ve çıkartılmış olduğundan dolayı da kızarmaktadır. Bu suretle daha önce yazılan yazılar elma üzerinde kırmızı, elmanın diğer kısımları da sarı kalmaktadır.

Bu şekilde olgunlaşan bir elmanın sarı renkteki zemini üzerinde kırmızı renkli yazılar ortaya çıkmaktadır[45]. Abdülkadir YUVALI'nın Elazığ'da neşredilen "Mamuretu'l

Aziz" Vilâyet gazetesinin 30 Teşrin-i Evvel 1299 (10 Kasım 1833) sayısında yazarı bilinmeyen haber şeklindeki yazıda, yazılı elma geleneğinin yasaklanmasının istendiğini tespit etmiştir[46].

Yazar, elmalar üzerinde beyit ve güzel sözler yanında Kur'an dan ayetler ve duaların da yazıldığınldan bahsetmektedir. Ancak yazılı elmaları soyarak yiyinlerin kabuklarını yerlere atmakta olduklarını ve bu suretle de üzerinde ayet yazılı kabukların çiğnendiğini ve birçok insanın farkına varmadan ayetleri çiğnemekle günah işlediklerini, bildirerek bu geleneğin yasaklanmasını istemektedir.

YAZMA KUMAŞ DESENLERİNDE ELMA MOTİFİ

Meyvesi çok bol olan TOKAT ilinde kiraz ve elmaların plastik görünüşleri yazma desenlerine de çoğunlukla ilham kaynağı olmuştur.

Desenlerin elmalı ve kirazlı olarak adlandırılması elma ve kiraz motiflerinin bloklar, istifler halinde kumaş yüzeyini doldurmasından dolayıdır[47].

Ayrıca BULDAN işlemelerinde de elma motifi kullanılmaktadır[48].

MEMLEKETİMİZDE YAPILAN ELMA ŞENLİK VE GÜNLERİ[49]

- 18 Ağustos Konya/Ereğli'si, Elma Şenliği - Bir gün
- 25 Eylül Kocaeli / Karamürsel Elma Festivali - Bir gün
- 28 Eylül Niğde / Merkez Elma Şenliği - Yedi gün
- Eylül ayı son haftası Gümüşhane / Merkez Elma Bayramı - Bir gün
- Eylül ayı son haftası içinde Gümüşhane / Torul Elma Bayramı - Bir gün
- 5 Ekim İçel / Silifke / Kırobası Elma Şenlikleri - Bir gün
- Ekim ayı içinde Adana / Pozantı / Aşçıbekirli elma festivali - Bir gün
- Ekim ayı içinde Aydın / Karacasu Elma Festivali - Bir gün
- Ekim ayı içinde Manisa / Turgutlu / Dağyeri Elma bayramı - Bir gün
- Ekim ayı içinde Manisa / Demirci / Küçükoba Elma yetiştirme yarışması - Bir gün

ELMA İLE İLGİLİ İNANÇLAR

Elma kabuğu koparılmadan soyulursa tutulan dilek kabul olunur[50]. Elmanın kabuğu koparılmadan baş altına konulursa ve öyle yatılırsa o kişi rüyasında evleneceği kişiyi görür (Yalova)[51]. Elmanın kabuğunu hiç koparmadan bir metre boyunda soyup yatağının altına koyan genç rüyasında evleneceği kızı görür (Kahramanmaraş)[52]. Elmanın kabuğu koparılmadan soyularak yenir ve niyetle yatılırsa rüyada kim ile evlenileceği görülür (Tortum)[53]. Portakal, elma, armut gibi meyveler havaya atılır oynanırsa yenmezmiş; yenirse boğazda "Bağa" olurmuş (Antalya)[54-55]. Meyveli ağaç diplerine abdest yapanları cin çarpar (Erzurum)[56]. Sele karışan dut, elma, ayva, kavak gibi ağaçlar şehit oldukları için geceleri ışıklı görünürler (Tortum)[57].

RÜYALARDA ELMA[58-59]

- Rüyada olgun bir elma yemek, saadet ve bahtiyarlığa,
- Ham elma yemek bir çok kötü kimselerle mücadele etmek zorunda kalınacağına,
- Elma pişirmek keder ve üzüntülerinin gün geçtikçe artacağına,
- Elma kompostosu yemek, yakınları tarafından zarara uğratılmasına,
- Birisine elma ağacı ikram etmek, emel ve arzuların bir gün mutlaka tahakkuk ettirileceğine,
- Rüyada elma ağacını görmek son derece mesut ve bahtiyar anlar yaşanacağına,
- Çiçek açmış bir elma ağacı görmek çok sevinçli bir haber alınacağına işarettir.
- Kendisine bir elma verildiğini görenin, kendisine benzeyen çocuğu olur.
- Elma ağacı dikmek bir yetimi veya öksüzü büyütüp beslemektir.
- Bir elmanın ikiye bölündüğünü gören hasret çeker.

DÜĞÜNLERDE ELMA

Bazı yörelerde nişanlıya içine karanfil sokulmuş elma gönderilir[60]. Düğün günü evinin damına bayrak dikilir, bayrak direğine bir elma ya da yumurta kabuğu bağlanır (Kırşehir)[61]. Veya bayrak direğinin uçlarına boyalı tavuk telekleriyle boyanmış elma veya soğan geçirilir (Sıvas)[62]. Düğün alayının önünde uzun bir sırık üzerine yaprakvâri iki top ipekvâri kumaş asılır, bu sırığın ucuna da bir elma takılır, bilahare bu elma güvey'e verilir (Malatya)[63].

Türk düğünlerinde görülen hakim unsurlardan birisi de "saçı" geleneğidir. (saçı saçma) Gelin damadın evine indiğinde gelinin başına çeşitli şeyler serpilir. Bunlar para, elma, şeker, üzüm, çerez, susam, darı, buğday gibi şeylerdir[64]. Kemaliye'de elma, buğday, para[65], Erzincan'da elma, para, yemiş[66] Erzurum'da elma, para ve çerez[67] Ağrı'da elma ve çerez[68] Tunceli, Bingöl mıntıkalarında yaylayan Şavak'larda elma, kuru üzüm, şeker serpilir[69]. Elmayı gelinin başına sert bir şekilde isabet ettirmek veya elmanın gelinin başında parçalanması uğur sayılır. Bu eski Türk geleneği bütün bölgelerde uğur addedilerek uygulanmaktadır.

Erzurum'da elmanın parçalarını birleştirip bütün olarak güveye getiren kişiye hediye verilir. Bu elmayı gelin ve güvey zifafa girmeden önce birlikte yerler. Bu elma evliliğin kuvvetli olmasını sağlar ve çiftlerin sevgisini perçinleştirir[70].

DOĞUM FOLKLORÜNDE ELMA

Çocuk isteyen kadına, doğum ağrısı çeken kadına ısırtılan elmanın geriye kalanını yedirirler (Eskişehir)[71]. Çocuk yapabilme kabiliyetinin elmaya, ondan da kısır kadına geçtiğine inanılır[72]. Gebe kadın elma yerse çocuğunun yanakları kırmızı olur (Alyanaklı)[73]. Gebelikte aşermenin önünü almak için gebeden habersiz köpeğin

yalağından evvelce konulup alınan elmayı yıkayıp yedirirler. Sonra da haber verirler. O bundan tiksinir ve bir daha acaip şeyler istemez (Zile)[74]. Doğumdan sonra lohusaya üç dört gün elma yedirilmez[75]. Kırk basması için anne elma yemez[76]. Çocuğun yaşaması için bebeğin dünyaya geldiği yere elma ağacından bir kazık çakılır (Erzurum)[77]. Çocuğu yaşamayan aileler doğan çocuklarının yaşaması için çocuğu olan kadın yatağının altına koyduğu çitlenbik, elma, yabani gül dallarından yaptığı boncuğa benzeyen parçaları hamayıl içine koyarak çocuğun boynuna asarlar (Ordu)[78].

HALK HEKİMLİĞİNDE ELMA

BOĞAZ HASTALIKLARINDA ELMA

Boğaz inmesi için elma ağacı kaynatılır. Suyu içilir. Ve posası boğaza vurulur (Manisa)[79]. Bademcikler için elma pişirilir. Soğuttuktan sonra kesilir, bezin üzerine yayılır ve boğaza bağlanır[80]. Bademcik için elma külde pişirilir, boğaza sarılır (Safranbolu)[81]. Basma hastalığı için tatlı elmayı ateşe gömerler ve hastanın boğazına sararlar (Ankara)[82-83].

Boğaz ağrısı için elma kızgın külde pişirilir. Sonra ortasından ikiye bölünerek her iki parçanın üzerine papatya tuzu ekilir ve boğazın iki tarafına sarılır (İstanbul)[84]. Anjin için elma ile karabiber pişirilerek boğaza sarılır[85].

SOLUNUM SİSTEMİ HASTALIKLARINDA ELMA

Grip ve nezle için elmanın içi oyulur. İçine günlük bitkisinin özü doldurulur, közlü ateşte pişirilir. Ve hastaya sıcak sıcak yedirilir (Ege Bölgesi)[86]. Boğmaca, göğüs üşütmesi ve öksürük için elmanın içi oyulup safran doldurulur bir süre bekletildikten sonra koklana koklana yenilir[87]. Nefes darlığı için elma yenilir (Safranbolu)[88]. Verem hastalığı için kırmızı elma kabukları ezilerek suyu çıkarılır, süzülerek gülsuyu ve çilek suyu ile karıştırılıp içilir (Safranbolu)[89].

ÖKSÜRÜK İÇİN : Elma kabuğu kaynatılıp içilir (Tekirdağ)[90]. Elma kabuğu, tarçın, karanfil, ıhlamur ile kaynatılıp çay gibi içilir (Yalova)[91]. Elmanın içi oyulup, oyuk elmaya günlük, sakız, zencefil, doldurulup döğülür. Bu elma külde pişirilerek yenilir (İstanbul)[92]. Elmanın içine tane halinde karabiber konur bu elma ateşte pişirilerek sıcak sıcak ve acı acı yenilir (İstanbul)[93].

SİNDİRİM SİSTEMİ HASTALIKLARINDA ELMA

İshalde elma çokça yenir (Manisa)[94]. Elma kaynatılarak içilirse ishal geçer (Tekirdağ)[95]. Bağırsak kurduna karşı elma çekirdeği kaynatılıp içilir (Safranbolu)[96]. Ülser hastalığında elma, ayva, armut kabukları kaynatılıp içilir[97]. Safra hastalığında bir ölçü elma bir ölçü şeker, bir ölçü suda kaynatılıp süzülüp içilir (Safranbolu)[98].

CİLT HASTALIKLARINDA ELMA

Kellikte elma kurusu yakılarak külü tuzsuz yağ ile karıştırılarak başa sürülür[99]. Yıl çıbanına ekşi elmanın çürüğünü sararlar (İçel)[100]. Kas ezilmesi ve moraran yerlere dilimlenmiş elma konur (İç Anadolu)[101]. İnciğe[102] elma ile gendirmeyi[103] döverek karıştırıp bağlarlar (Erzurum)[104].

HAŞARAT SOKMASINA ELMA : Zehirli hayvan sokmasına elma filizleri döğülür, oraya konur (Manisa)[105]. Akrep ve yılan sokmasında elma yaprağı suyu damlatılır (Safranbolu)[106].

ÇEŞİTLİ HASTALIKLARDA ELMA

Kalp hastalığı için elma yenir (Safranbolu)[107]. Kalp hastalığı ve nefes darlığı için soğan ve tatlı elma soyularak temizlenir. Aynı miktarda olmasına dikkat edilerek ayrı ayrı kaplarda su içinde iyice kaynatılır. Sonra içindekiler iyice ezilerek ince bir süzgeçten geçirilir. İkisinin suları birbirine katılarak bir müddet daha kaynatılır. Soğuduktan sonra sabah ve akşam olmak üzere günde bir iki bardak içilir (Saimbeyli)[108]. Rahim hastalıklarında bir ölçü elma, bir ölçü şeker, iki ölçü suda kaynatılıp süzülüp içilir (Safranbolu)[109]. Zihni kuvvetlendirmek için elma yenir (Safranbolu)[110]. Elma ve gülsuyu yakısı gözün hem hararetini alır ve hem de ağrısını teskin eder[111]. Kül içinde pişmiş elma ve ayvadan ayrı ayrı alınıp bunların ikisini havanda iyice dövdükten sonra arpa unu, sumak, gülnar, gül kurusu, birlikte mahlul haline getirilir. Biraz gülsuyu karıştırılarak göze yakı olarak çekilir. Ağrıyı teskin eder[112].

ELMA İLE İLGİLİ ATASÖZLERİ VE DEYİMLER[113-114-115-116-117]

- Elma dalında durunca taş atan çok olur,
- Elma dalında durunca herkes taşını atar,
- Al elmaya taş atan çok olur,
- Elmayı görmeden taş atma,
- Yarım elma gönül alma,
- Yarım elmanın yarısı,
- Elmanın bir yarısı o öbür yarısı da ben,
- Yarım elmanın yarısı o, yarısı ben,
- Elma kökünden uzağa gitmez,
- Alma kimi malın olsun, satılmazsa çir (elma kurusu) ederim.
- Elmanın irisine, göz koydum birisine,
- Elmanın irisi, kalmadı gerisi,
- Elmayı alan bilir, tadını satan bilir,
- Elmayı atan bilir,
- Elmayı atan, kızınnan yatan bilir,
- Almayı göğe (havaya) at düşünceye kadar Allah kerim,
- Elmayı kapan alır,
- Elmayı yolda bulsan alma,
- Armut ağacı elma vermez,
- Elmanın adı var armudun tadı var,
- Elmayı soy da ye, armudu say da ye,
- Elmayı soy da ye, eriği say ye, armudu sapçığı ile küpçüğü ile ye,
- Bir elmayı bir bahçeye soy, bir armudu bir bahçeye soyma,
- Almayı armudu taşladın şimdi de banamı başladın,

- Elmanın dibi göl, armudun dibi yol olmalı,
- Elmayı çayıra armudu bayıra (dikmeli),
- Babası ekşi elma yer oğlunun dişi kamaşır,
- Ansınlar beni bir çürük elma ile,
- Yar beni ansın bir çürük elma ile,
- Dostun bir elma varsa o da çok çıksın.

ELMA İLE İLGİLİ BİLMECELER[118]

- Aldım yerli bir yemiş,
Yine tadını bilmiş,
Kabuğunu soy da ye,
Yanağını öp de ye, (MALATYA)

- Alladım pulladım,
Sandık yapıp yolladım, (BİLECİK)

- Bir evim var, yok pencere, kapısı,
Odasında yedi yatak döşeli,
Yedisinde yedi kardeş yatar,
Uyur hem geceli, gündüzlü,
İçi pamuk tarlası, üstü Acem halısı (HARPUT)

- Bir top gibi kırmızı,
Meyvelerin şen kızı. (MARDİN)

- Dal başında al yanaklı oğlan.

- Dal üstünde balım var,
Al yanaklı kızım var,
Öpersen yanağından,
Görülmemiş tadı var. (ELAZIĞ)

- Dalda asılı al al gelinler,
Koparsınlar diye beklerler. (MARDİN)

- Dal dalda,
Dal balda,
Ak çayda,
Kara gölde. (MANİSA)

- Fıldır fıldır ervahı hoştur,
Bunu bilmeyenin kafası boştur. (ELAZIĞ)

- Hamken yeşildir dalda,
İyi cins Amasya'da
Sonra olur kırmızı,
Andırır kanımızı. (ELAZIĞ)

- Küçücük kırmızı bir ev
Ne kapısı var ne penceresi,
İçinde yıldızdan yatak,
Yatakta beş küçük yavru. (ELAZIĞ)

- Öptüm şekerlendi,
Teptim tekerlendi. (MALATYA)

- Pembe yanaklı,
Al dudaklı. (ELAZIĞ)

- Teptim tekerlendi,
Öptüm şekerlendi,
Hey gibi âdem,

İçi dolu bâdem. (KONYA)

- Ufacık kırmızı bir ev,
Bunu dişleyip yemen ödev,
Var güzelce bir kubbesi,
Tadını bilen bilesi, (ISPARTA)

- Bir evim var,
Ne kapısı var ne bacası,
İçinde yıldızdan bir ocak,
Ocakta beş yavrucak? (BEYPAZARI)●

---

1) Öz Fahrettin, BULUGAY, A.Nihat : Elma Yetiştiriciliği Tarımsal araştırmaları Destekleme ve Geliştirme Vakfı Yayını No: 13 Yalova 1986 s.1
2) Türk Ansiklopedisi : Elma Maddesi Cilt XV Milli Eğitim Basımevi Ankara, 1968 s.1
3) Öz Fahrettin, BULAGAY A. Nihat : A.g.e., s.2
4) Öz Fahrettin, BULAGAY A. Nihat : A.g.e. S.14
5) KADIKÖY İrfan-ÖZSENER Mustafa :Elma Yetiştiriciliği, Tarım Orman ve Köy İşleri Müdürlüğü Isparta İl Müdürlüğü Çiftçi Üretici Yayınları Serisi 2 Tokoğlu Ofset Isparta 1989, s.2
6) Tarım İstatistikleri Özeti 1987 Başbakanlık DİE Matb.1988 s.11.
7) AYDENİZ A. BROHİ A. R. : TOKAT ELMALARININ beslenme durumları Cumhuriyet Üniversitesi Tokat Ziraat Fak.Derg.cilt.3, sayı. 1, 1987 s.5.
8) AYDENİZ A.BROHİ A.R : A.g.e., s.6.
9) KAYGISIZ Himmet : Masrafı ve Derdi Büyük Meyve Elma, Hasad Yıl.5. Sayı 3, 1989 s.4-6.
10) Meydan Larousse Ansiklopedisi :Elma Maddesi Cilt 4. Meydan Yayınevi İstanbul. 1971 s.201.
11) D.İ.E. Tarımsal Yapı ve Üretim İstatistiği 1987 s.162.
12) YAMANDENİZ Reşat, : Beslenme ve Sağlık Yönünden Meyvelerin Önemi,Atatürk Üniversitesi Ziraat Fak.Ziraat Derg.Cilt 12. Sayı 1. 1981, s: 183-184
13) AYDENİZ A., BROHİ A.R. : A.g.e., s.4
14) MESSEGUE Maurice : Tabiat Haklıdır, Tercüme Safa M.Yurdanur E Yayınları İstanbul 1974 s.118.
15) JURRE Wolfgang : Ev Doktoru Tercüme, A.Mustafa GEDEMEÇOĞLU Temel Matb.İstanbul 1987 s.31.
16)BERK İlhan : Şifalı Otlar Kitabı Karacan Yay.124, İstanbul 1982, s.78
17) ÖZDEN Âkil Muhtar : İbni Sina Tıbbına Bir Bakış. Büyük Türk Filozof ve Tıb Üstadı İbni Sina Şahsiyet ve Eserleri Hakkında Tetkitler, Türk Tarih Kurumu Yay. VII. Seri No :1 Muallim Halit Kitabevi İstanbul 1937 s.46.
18) ERDOĞAN Yusuf - KIRCA Celâl,
ŞAHİN Hasan - NAZLIGÜL Nebil, SAKALLI Talat,
CİHAN Ahmet Kâmil, Güzel Abdurrahim - SAMUR Sabahattin-
Muhammed Bin Zekeriye - Er RAZİ'nin Besinler Kitabı, Ebubekir Razi
14. Marat 1988 Kayseri Erciyes Üniv. GEVHER Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü,
Yayın No: 4 Erciyes Üniv. Matb. Kayseri 1988 s.60.
19) Besinlerin Bileşimi Türkiye Diyetisyenler Derneği Yayını. 2. Baskı Yeni, Çay Basım Yayın Sanayi Ankara 1988 s.14 ve s.26
20) Kolesterol'e Karşı Elma : Medicine Yıl. 13, Sayı 52, 1986 s.13-18.
21) KEÇELİOĞLU Sevim ADALAR Nezaket: Bazı Meyvelerin (Üzüm, Mandalina, Tatlı Elma, Ekşi Elma) kan glikozuna Etkisi, Beslenme ve Diyet Dergisi Cilt 8, Sayı I, 1989 s.63-72.
22) YAMANDENİZ Reşat : A.g.e., s.192
23) ÜLKÜMEN Lütfi, ÖZBEK Sebahattin : Modern Meyvecilik Ankara Üniv.Basımevi Ankara 1950 s.6.
24) MESSEGUE Maurice : A.g.e., s.118-119.
25) ÖGEL Bahaeddin : Türk Kültür Tarihine Giriş II Kültür Bakanlığı Yay.244 Ankara Milli Eğitim Basımevi İstanbul 1978, s.281.
27) ÖGEL Bahaeddin: Türk Mitolojisi s.533
28) GÖKALP Ziya : Kızıl Elma, Hazırlayan Hikmet Tanyu Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1976 s.142.
29) GÖKALP Ziya : A.g.e., s.131-214.

30) ÇELİK M.Fahreddin : (Fahrettin Kırzıoğlu) Kızılalmanın Yerleri Çınaraltı Cilt 2, Sayı 30, 1942 s.10-11
31) ÇELİK M.Fahrettin : A.g.e., s.11
32) Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Elma Maddesi Cilt 3 Dergâh Yay.İstanbul 1979, s.28.
33) ELÇİN Şükrü, Murat : Kerem ile Aslı Hikâyesi Milli Eğitim Basımevi Ankara 1949 s.15.
34) EKİCİ Metin : Dede Korkut Tesirinde teşekkül eden Halk Hikâyeleri Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1988 s.8.
35) EKİCİ Metin : A.g.e., s.45-46.
36) EKİCİ Metin : A.g.e., s.15-16
37) YURDATOP Selami Münir : Tam Kerem ile Aslı Doyuran Mt.İstanbul 1981 s.2-9
38)Türk Dili ve Edebiyatı Ans.C.3 s.28.
39) TOLASA Harun : Ahmet Paşanın Şiir Dünyası Atatürk Üni.Yay.No: 286 Sevinç Mat.Ankara 1973 s.517.
40) KURNAZ Cemâl : Hayâli Bey Divanı Tenkidi Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.805 Semih Ofset Ankara 1987 s.539.
41) LEVENT Agâh Sırrı : Divan Edebiyatı 3. Baskı Enderun Kitabevi İstanbul 1980 s.449 ve s.503.
42) ÖZTELLİ Cahit: Karacaoğlan'ın Bütün Şiirleri Türk Klâsikleri dizisi milliyet Yayınları İstanbul 1970, s.252.
43) TANERİ Aydın : Mevlânâ ve Ailesinde Türk Mileti ve Devlet Fikri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.No: 725 Sevinç Matb.Ankara 1987, s.651-652.
44) YUVALI Abdülkadir : Malatya Meyvecilik Gelenekleri Üzerine Bazı Bilgiler, İnönü Üniv. II Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu Tebliğler. 19-21 Ekim 1987 Malatya Kuşak Ofset İstanbul 1988 s.248-253.
45) YUVALI Abdülkadir : A.g.e., s.252.
46) YUVALI Abdülkadir : A.g.e., s. 252.
47) KAYA Reyhan: Türk Yazmacılık Sanatı İş Bankası Kültür Yayınları 140, Ankara 1974 s.78.
48) BAKIŞTA Orçun : Cumhuriyet Dönemi Türk Halk İşletmeciliği Desen ve Termolojisinden Örnekler, Kültür ve Turizm Bakanlığı MİFAD Yay. 55, G. Ü. Basın Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara 1984, s.43.
49) Türkiye Belirli Günler Takvimi, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları 8-Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973.
50) ŞİMŞEK Esma : Unutulmayan İnançlarımız Dolunay, Sayı : 2 1987 s.48.
51) TANER Nuri : Her Yönü ile Yalova, Erenler Mat.Yalova 1984 s.48.
52) BULUT Şevket : Kahramanmaraş ve Çevresindeki Bazı Halk İnanışları Kahramanmaraş Dergisi Yıl.3, 1986 s.96.
53) KARDEŞ Mehmet : Tortum'da Halk İnanmaları ve Âdetler Ekim Basımevi İstanbul, 1961, s.16
54) Kc.Ka.: Halk İnanışları ve Adetler Türk Akdeniz sayı : 5 1937 s.29.
55) ÇİMRİN Hüseyin : Antalya Folklorü Akdeniz Kitabevi Antalya 1984 s.75.
56) Zeki BAŞAR : Erzurum'da Tıbbi ve Mistik Folklör Araştırmaları Sevinç Matbaası Ankara 1972 s.217.
57) KARDEŞ Mehmet : A.g.e., s.52
58) BOLAYIR Enver : Modern Rüya Tabirleri Bolayır yayınevi İstanbul 1960 s.149
59) BULUT Mehmet Ali : İslâm'a göre Rüya Yorumları. Tercüman İslâmi Eserler Dizisi 5 Tercüman Gazetesi İstanbul 1986 s.52.
60) KOŞAY Hamit Zübeyr: Türkiye Türk Düğünleri Üzerine Mukayeseli Bir Malzeme Maarif Matb.Ankara 1944, s.5
61) Cumhuriyet'in 50.Yılında Kırşehir İl Yıllığı 1973 s.127.
62) Yurt Ansiklopedisi Cilt 9, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1982, 1983 s.6929.
63) KOŞAY Hamit Zübeyr : A.g.e., s.245.
64) ERÖZ Mehmet : Evlenme ve Düğün Töreni İle İlgili Türk Gelenekleri Türk Kültürü Araştırmaları Kutluğ Yay.İstanbul 1977, s.180.
65) KOŞAY Hamit Zübeyr : A.g.e., 215.
66) Cumhuriyetin 50.Yılında Erzincan İl Yıllığı 1973 s.94.
67) TÜRKMEN Fikret : Erzurum'da Düğün Adetleri ve Düğün Türküleri Palandöken Sayı 1, 1988 s.26.
68) ÖGEL Bahaeddin, YILDIZ Hakkı Dursun, KIRZIOĞLU Fahrettin, ERÖZ Mehmet, KODAMAN Bayram, ÇAY M. Abdülhalûk : Türk Milli Bütünlüğü İçinde Doğu Anadolu, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Yay.56, Ankara 1985, s.124.
69) Aynı Eser s.124.
70) KAYNAK KİŞİ Hasan KÖKSAL : Ege Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezi Müdür Muavini, İzmir.
71) Eskişehir'de Folklor Üzerine Bir Çalışma HAE. 23, 1935 s.323.
72) ACIPAYAMLI Orhan : Türkiye'de Doğum ile İlgili Adet ve İncelemelerin Etnolojik Etüdü. Ankara Üniv.Yay.335 Sevinç Matb.Ankara 1974, s.109.
73) ACIPAYAMLI Orhan : A.g.e., s.29.
74) ÖZTELLİ Cahit : Zile'de Doğum Âdetleri IT.F.A.D. Yıl 3, Cilt 2, Sayı 8, s.437.
75) ACIPAYAMLI Orhan : A.g.e., s.71.
76) ÖZTELLİ Cahit Zilede Doğum Âdetleri III T.F.A.D. Yıl 3, Cilt 2, Sayı, 32 s.507.
77) BAŞAR Zeki : A.g.e., s.265
78) CAN Sıtkı: Ordu İlinde Çocuk ve İnanmalar Gürses Basımevi İstanbul 1945 s.14.
79) AKGÜL Hüseyin : Manisa Folklörü, Manisa Turizm Derneği Yayını Şafak Basımevi Manisa, 1987, s.92.
80) MUYİÇ Selma : Kocakarı İlaçları Folklör Yıl. 2, Sayı 19-22, 1970 s.62.
81) BARLAS Uğurol : Safranbolu Halk Hekimliği Safranbolu Koruma Derneği Yay. 1 Özen Matb. Karabük Tarih Yok. s.20.
82) KOŞAY Hamit Zübeyr: Ankara Budun Bilgisi Ulus Basımevi Ankara 1935, s.141.
83) ERDOĞDU Şeref : Ankaram Alkan Matb. Ankara 1965, s.208.
84) BAYRI Mehmet Halit : İstanbul Folklörü 2.Baskı. Baha Matb. İstanbul 1972 s.119.
85) MUYİÇ Selma: Kocakarı İlaçları : Folklör Yıl. 3 Sayı 29-30, 1971 s.54.
86) TANKER Metin, SUCU İkbal : Ege Bölgesi Halk İlaçları Ankara Eczacılık Fak.Derg. Cilt.13, No.: 1-2 1983 s.134.
87) BARLAS Uğurol : A.g.e., s.27 s.51 ve s.78.
88) BARLAS Uğurol : A.g.e., s.75.
89) BARLAS Uğurol : A.g.e., s.95
90) ARTUN Erman : Tekirdağ Folklör Araştırması (2) Taner Mat. Tekirdağ 1983. s.179.
91) TANER Nuri : A.g.e., s.233.
92) BAYRI Mehmet Halit : İstanbul'da Kullanılan Bazı Halk İlaçları H.B.H.D. Yıl.8, Sayı 9, 1939, s.140.
93) BAYRI Mehmet Halit : İstanbul Folklörü, s.119.
94) BAYÇIN Nazmi : Halk Tedavileri III. Gediz Cilt 5, Sayı 53, 1941, s.12.
95) ARTUN Erman : Tekirdağ Folklör Araştırması Tem. Ofset İstanbul, 1978, s.262.
96) BARLAS Uğurol : A.g.e., s.21.
97) MUYİÇ Selma : A.g.e., s.62.
98) BARLAS Uğurol : A.g.e., s.82.
99) ÖZGÜR Cemalettin : Köyde Kocakarı İlaçları Köy Enstitüsü Dergisi Cilt 1, Sayı : 5-6 , 1940, s.40.
100) UĞUR Sait : İçel Folklörü II Ulus Basımevi Ankara 1948, s.54.
101) ERİS Aslı-SAR Sevgi : İç Anadolu Bölgesinde Cilt Hastalıklarına Karşı Kullanılan Halk İlaçları Türk Folklörü Araştırmaları 1989 Kültür Bakanlığı TİFAD Yay. No: 114, Ankara Üniv.Basımevi Ankara 1989, s.2.
102) İNCİK : Vücuttaki adelinin veya oynak yerlerinin ağır darp görmesi halinde şişmesine denir.
103) GENDİME : Soyulmuş aşurelik buğday.
104) BULUT Sebahattin : Damla Damla Erzurum Demircioğlu Matb. Ankara 1989, s.143.
105) BAYÇIN Nazmi : A.g.e., s.13.
106) BARLAS Uğurol : A.g.e., s.100.
107) BARLAS Uğurol : A.g.e., s.159.
108) VARÜNLÜ Aliye : Saimbeyli'de Kullanılan Şifalı Bitkiler Halk Kültürü Sayı 4, 1984, s.156.
109) BARLAS UĞUROL : A.g.e., s.80.
110) BARLAS Uğurol : A.g.e., s.102.
111) ÇIKMAN Zeki : Folklörümüzde ve Edebiyatımızda Göz Kültür Bakanlığı Yay. 279 Pars Matb. Ankara 1977- s.347.
112) ÇIKMAN Zeki : A.g.e., s.343.
113) AKSOY Ömer Asım : Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler Ankara Üniv.Basımevi 1969 Ankara s.41, 111, 112,227, 305.
114) GÜLEÇ Azmi : Bağ ve Bahçeye Dair Atasözleri ve Deyimler T.F.A.D. Cilt 14, Sayı 275, 1972 s.6332.
115) EYÜBOĞLU E.Kemal : Onüçüncü Yüzyıldan günümüze kadar şiirde ve halk dilinde atasözleri ve deyimler birinci kitap Doğan Kardeş Matb. İstanbul 1973, s.60.
116) ÖZÖN Mustafa Nihat : Türk Atasözleri İnkılâp Kitabevi 1952, s.14, 23, 27, 43, 325, 326.
117) TÜLBENTÇİ Feridun Fazıl: Atasözleri İnkılâp ve Aka Kitabevi 2.Baskı İstanbul, 1977, s.51, 63, 216.
118) ÇELEBİOĞLU Amil, ÖKSÜZ Yusuf Ziya : Türk Bilmece Hazinesi, Ülker Yayınları İstanbul 1979, s.88 - 89.

küçük muallime hanım

Dünya tarihinde eşi benzeri olmayan bir savaşım sonucunda kazandığımız Kurtuluş Savaşından sonra, ülkemizi çok yönlü kalkındırma amacıyla bir kültür seferberliğine girişilir. Özellikle Atatürk'ün bir yerde tek başına amaçladığı bu kalkınma yarışı, zaman içinde idealist kuşakların yurtseverlik bilinciyle olağanüstü boyutlar kazanır.

Cumhuriyetin kültür alanında sivrilen kuşakları, eğitim alınında gösterilen sonsuz özveriler, bir yerde efsane adamlar öne çıkarır. Sıdıka Avar yüzlerce kadınımızdan biri olur kuşkusuz. Avar'ın emeği hiç unutulmadı günümüzde de anılır oldu.

Eğitimci Cahide Atakul da çok yönlü bağlandığı bir cumhuriyet "muallime" sinin yaşamını simgeleyen bir kitapla bu alanda bir değerbilirlik göstermiş. Yaşarken bir insana sahip çıkmayı görev bilmiş. Öğretmen Mediha Tansel'i doğumundan bugünkü 90 yaşına değin iz sürerek değerlendirmiş. Yaşamını, Milli Eğitime hizmetlerini dile getirmiş.

Kimdir Mediha Tansel, Neler yapmıştır? Yaşamının kitaplaşmasına giden yol nasıl çizilmiş?

Mediha Hanım, 1902'de İstanbul'da Firuzağa semtinin Kadirler yokuşunda küçük bir evde doğan bir çocuk. Dönem II. Abdülhamit Dönemi. Genç yaşta ölen bir babadan arda kalan 33 kuruş emekli aylığı... Sarayda geçen günlerin ardından Mahalle Mektebi günleri başlar. Daha sonra da Şems-ül Mekatip günleri. Sonunda Çapa Muallim Mektebi... Çaba Muallim Mektebi 5. sınıfından Edirne Öğretmen Okulu'na yolculuk...

Edirne günlerinde, kent, Yunanlılarca işgal edilir. Mediha Hanım bu acıyı bütün boyutlarıyla yaşar. Arkadaşlarına yardımcı olması onu "Küçük Muallime Hanım" durumuna getirmiş. Çalışkanlığı, okuldaki başarısı, onu duvar gazetesinde yazmaya sahnede rol almaya yöneltmiş. Darülbedayide okutulma teklifini, "ilkokul öğretmeni olma" coşkusuyla bir yana bırakır. Ardından şiirlerle dolu günler ve âşık olduğu Turhan Bey'le düğümlenen evlilik dönemi başlar. Tarih 1 Temmuz 1924'tür ve Edebiyat öğretmeni Halide Nusret (Zorlutuna) in koruyucu kanatları Mediha ile Turhan'ın üzerindedir. 1926'da ilk çocukları olur. Ne yazık ki 6 yaşında yaşamını yitirir. 1928 yılı gelince Türkiye Cumhuriyetinde bir eğitim seferberliği başlatılır. Yeni yazının ardından bütün ülke bir koşuya girişir. Mediha Hanım öğretmen olan eşiyle birlikte 1932'de İstanbul'a atanır. "Atatürk'ün öğretmeni olmanın gururu ile Ulu Önder'in gösterdiği aydınlık yolda" hızla yol alınır. Önce Kasımpaşa İlkokulunda başlayan görevleri İstanbul'un nice okullarında sürdürülen görevler izler. Tanseller'i yıllar sonra Suadiye İlkokulunda görürüz. 1960 yılında birinci sınıflar için Dergi çıkarır. 1960 - 1962 yıllarında Birinci Sınıf öğretmenlerine toplu tatbikat dersleri verir. Eşi 43, kendisi 41 yıl öğretmenlikten sonra 1964 yılında emekli olurlar.

Emeklilik yaşamlarının başında kendi adlarını taşıyan bir okulun yaptırılması projesini geliştirirler. Bu amaçla da emeklilik ikramiyelerine kattıkları yeni gelirleriyle girişimde bulunurlar. Mediha Hanım eşiyle birlikte adlarını taşıyacakları okulun temelini atmadan dört gün önce sevdiği adamı yitirir. Okulun temeli 1971 Eylül'ünde atılır yine de... Bir yıl içinde de tamamlanır. Mediha Hanım bu okulun yanı sıra Ankara'da bir Trafik Hastanesi'nin de yapılmasına katkıda bulunur. O günlerde Edirne'den öğretmeni Halide Nusret Zorlutuna ile görüşür.

Mediha Hanırn, 1980'de Gölcük'te yılın annesi olarak onurlandırılır. 1953 yılından beri sürekli beraber olmaktan büyük mutluluk duyduğu Mediha Tansel için Cahide Atakul şu açıklamayı yapar "eline geçen her güzel şeyi bana vermek ister. Kıymetini bileceğimi bilirdi. Örneğin Atatürk'e ait bir ağızlık, Atatürk'ün kendi el yazısı ile Cumhuriyetin 10. yılında söylediği Nutuk..." (Mediha Hanım'a bu nutkun Celal Bayar'ın torunu aracılığıyla geçtiği belirtiliyor)

Mediha Hanım, emeklilik yaşamında da izleyebildiği okulların daha düzeyli bir duruma getirilmesi için çaba gösterir. Önce İnönü İlkokulu'nun birinci sınıfına, ardından Ümraniye'de bir okula, yaptığı büyük katkılar nedeniyle adı verilir. 24 Kasım 1985'te, öğretmenler gününde Ankara'ya çağrılır. Yaşamının en mutlu günlerinden birini daha yaşar.

Kitabın bir bölümünde Mediha Tansel'den küçük anılara yer veren Cahide Atakul, bir bölümde de onun şiirlerini yayımlar. Ayrıca okuttuğu ünlü öğrencilerin kimilerinden sözedilir. Barış Manço, İlhami Ertem bunlardan ikisi olur.

Cahide Atakul böyle bir kitapla son derece saygın bir görevi yerine getirmiş. Yakından tanıdığı bir cumhuriyet öğretmeninin emeğine bütünüyle sahip çıkmayı bir görev bilmiş. Ayrıntılarla anlatılan bir yaşamın ülkesine adanan gerçeğini dile getirmiş. Atakul'u kutluyor, bugün 90 yaşında olan Mediha Tansel Hocahanıma da sağlıklı yıllar diliyoruz. Cumhuriyetimiz onların temellerine koyduğu harcın kuvvetiyle sonsuza değin yaşayacaktır.●

KIYI

subutay hikmet'ten adnan raşit günay'a 43 yıllık mektuplar

Mektuplar, mektuplar...
Yazınımızın o katıksız güzellikler taşıyan kaynakları.
Nice sevinçleri, nice üzüntüleri, coşkuları, yürekten kopup gelen duyguları içeren dost eller...
İşte bir güzelliğin simgesi mektuplardan birkaçı elimizde.
Dergimizin bu sayısında değerli şairimizin Subutay Karsan (Subutay Hikmet)'ın, 43 yıl öncesinde, 1949 yılında Trabzon'dan kendisi gibi sanatçı dostu Adnan Raşit Günay'a yazdığı mektuplara yer veriyoruz.
1949'un yazın ortamından bir yel estiren, sanatın ortak heyecanlarını taşıyan bu mektupları dergimize veren sevgili Adnan Raşit Günay'a içtenlikle teşekkür ederken, bunca yıl ötesinden şiire duyduğu sevginin bir göstergesi olan mektupları yazan sevgili şairimiz Subutay Hikmet'e de esinlikler diliyoruz.

KIYI

5 Mart 1949
Trabzon

Sevgili Adnan

Şimdiye kadar göndermek nezaketinde bulunduğun bir yığın dergini aldım. Fikirler, Kaynak, Edebiyat Dünyası vesaire. Bu gün de son ve bir arada gönderdiğin (Yazı) ile Edebiyat Dünyasının 15 Şubat sayısını aldım. Hepsi için çok çok teşekkürler.

Başlangıçtan beri ben de size yazmak istiyordum. Fakat önceleri adresiniz belli değildi. Bu son sıralarda da Değirmen'in birinci Şubat sayısını yakında çıkacak olan Mart ikinci sayısı ile birlikte göndermek için mektubumu geciktirdim. Yakında ikisini birden göndereceğim. Birinci sayısında Arz-ı Hal ve İkincide Nümune Hastahanesi var.

Kurs'a girdiğinizden tebrik ederim. Bu suretle İstanbul'da da candan bir arkadaşımız bulunmuş oluyor. Ve Eksper Kursu da iyi bir yerdir. Emin olduğum nihai muvaffakiyetlerinizi de temenni ederim.

Azmi ve Muzaffer'le görüşüyorsunuzdur herhalde. Her ikisine de selamlarımı söylersiniz. Bana da adreslerini yazarsanız memnun olurum.15 Şubat Edebiyat Dünyasında (Seviyorum) başlıklı şiir, arkadaşım Zihni Arkılıç'ındır. Azmi tanır. Şiiri nasıl buldunuz benim hoşuma gitti. Muzaffer'in Hayal Ettiğim'i de fena değil. Şehri İstanbul ise çok güzel. Ama son (Sözün Hülasası) mısraı fazla değil mi? Azmi bu mısraı sonra ilave etmiş. Zaten az yukarda, uzun sözün kısası gibi bir mısra da var aklımda kaldığına göre. Sen yazıyor ve neşrediyor musun? Adnan'cığım, mektubuma ek bir liste halinde sizden istediğim dergileri bildireceğim. Bunları şimdiye kadar benim için zahmet ettiğiniz gibi gine ederek göndermenizi ve ilişikte sunduğum parayı da almanızı rica eder ve gözlerinizden öperim.

Bu defalık kısa yazdım sayıyorum. İlerde daha müsait şekilde ve her türlü konudan bahsederek uzun yazarım. Mektubunuzu bekliyorum. Gözlerinizden öperim.

Subutay Karsan

★ ★ ★

25 Nisan 949
Trabzon

Sevgili Adnan,

Son 3 Nisan 949 tarihli mektubunuza ancak şimdi dairede cevap verebiliyorum. Bundan önceki ilk mektubunuzu da almıştım.

Edebiyat Dünyası dergilerinin istediğim yeni şekliyle intişara başladığından beri eski sayıları halen gelmemiştir. Fırsat bulur ve tekrar Muzaffer'e hatırlatırsanız memnun olurum.

Yaprak'ın göndermek mezaketinde bulunduğunuz 1 Nisan 949 sayısını geçenlerde almıştım. Teşekkürler. Trabzon'a Yaprak muntazaman geliyor ve ben de alabiliyorum. Bu sayısında olduğu gibi 15/ Nisan sayısında da Değirmen'in ismi geçiyor. Şadırvan'ı da alıyorum. O da geliyor.

Buraya Edebiyat Dünyası, Yazı ve Kaynak gelmiyor. Fikirler gelmiyor.

Sizden Değirmen için, gitmenize yakın burada bana okuduğunuz ve başı "tersane işçisi" sözlerini içinde bulunduran bir mısra ile başlayan ve o zaman daha tamamen bitmemiş olan şiirinizi ve daha kendinizin uygun göreceğiniz şiirlerinizden göndermenizi rica ederim. Ben Mayıs sayısı için bir tane verdimdi. Daha çıkmadı. Size Mayıs ve Nisan sayılarını birlikte göndereceğim.

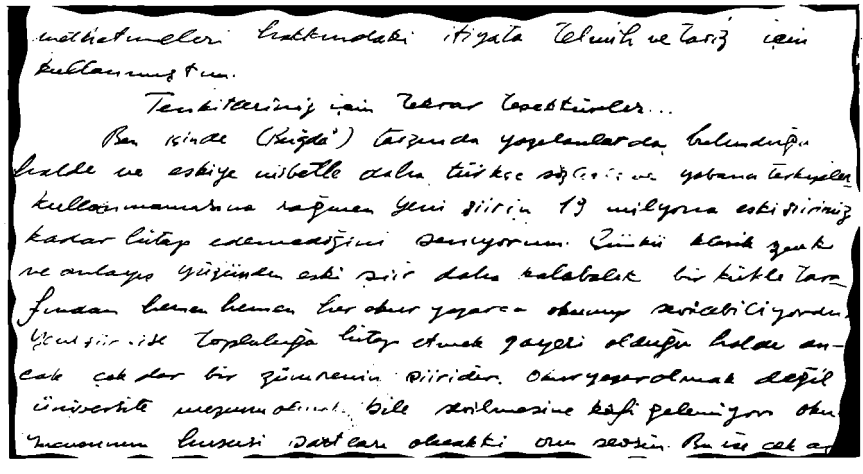

Şiir hakkındaki düşünceleriniz genel olarak tamamen yerindedir. Bilhassa şiirde bir ekol'e mensubiyet zarureti olmadığı hakkındaki fikriniz. Orhon Murat'ın, Beleşciler Destanından isimli o şiirinden ben en çok şiirin isminden faydalanarak parazit, beleşçi şunun bunun sırtından geçinenler için kendi kendini mahvedenlerin bile üzerlerinden faydalanabilecek derecede bu işlerinde başarı gösterebileceklerinden bahsetmek istediği manasını çıkarıyorum.

Şu tarz bu tarz iyidir demektense şu veya bu şiir çok hoşuma gitti veya hiç beğenmedim demeliyiz bence. Mesela bu son sıralarda Hürriyet Şiirleri I, Güzel, Ahmetler, Bedava, Halıcı Kızlar, Hasbihal, Buğda, Kış Ayları, Sıvas'a, Kuşun Hikayesi, Arz-ı Hal, Memiş, Tabur bir Mucize İçindeydi, Mehmet, Utanç gibi şiirler çok hoşuna gittiler. İsimlerini etmediklerim de şimdi hatırlıyamadığıma göre demek o kadar beğendiklerim değiller.

Değirmen'de şiirinin bir kısmını yanlış tabettiklerini ben de o zaman farketmiştim. İşin fenası manaya ve güzelliğe çok müessir olmasıdır. Asker olmuşum piyade - başka; asker olmuşum piyadesin demişlerise çok daha başka. Birincede rıza var, isteyerek yapma, olanlara müessir olabilme var. İkincide mukadderat var, onların insana sen piyadesin demeleri yani muvafata rızaya bakılmaması olayların önünde yuvarlanıp gitme var. Öyle değil mi? Fakat dediğiniz gibi maalesef böyle şeyler oluyor. Muzaffer'in bahsettiğiniz şiirini okumuştum. Kaynağın o sayısında benim de sizin de birer şiirimiz var. Kaynağın yalnız Nisan sayısını almadım.

Ben arasıra birşeyler yazabiliyorum. 949 içinde Düş, Bir Ölü Konuşuyor, O günlerin destanından, Değişik, Kış Bitimi şiirlerini yazdım. Bunlardan Kış Bitimi'ni sunuyorum. Düş'ü Varlık'ta gördünüz herhalde. Tenkit ederseniz memnun olurum.

Kış Bitimi

Kazma kürek yaktırsa da, artık,
Martın sonunu bulduk.
Gidenlere rahmet, kalanlara ömür.

Bir üç aydır ki uzunluğunu
Fakir fukara bilir.

Karakış...
Karakışı sormalıydık
Sağlığında serçeye.
Çalakuvvet tırpan sallayıp durur

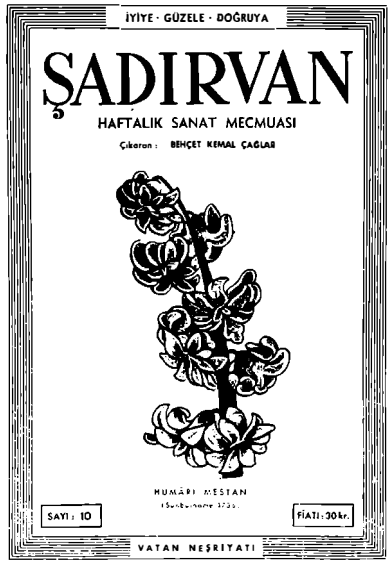

Manzarayı çevirse de İsviçre'ye.

Şimdilik bu kadarla son verir ve gözlerinizden öperim. Cevap da beklerim kardeşim.

Subutay Karsan

★ ★ ★

13 Mayıs 949
Trabzon

Sevgili Kardeşim,

Bugün aldığım 6 Mayıs 949 günlü mektubunuza hemen cevap veriyorum.

Gönderdiğiniz Yaprak; iki adet Fikirler ve Kaynak dergilerini aldım. Hepsi için teşekkürler. Fikirler'e abone olduğundan ve Kaynak'la, Yaprak da buraya geldiğinden bunları göndererek zahmet etmememizi rica edeceğim. Buraya Edebiyat Dünyası ve Pınarbaşı gelmiyor.

Kış Bitimi hakkındaki düşünce ve tenkitlerinizi bildirdiğiniz için de teşekkür ederim. Birinci mısradaki söyleyiş sizin de ifade ettiğiniz gibi tamamen (Mart kapıdan baktırır-Kazma kürek yaktırır) şeklindeki halk deyiminden faydalanmıştır.

"Esasen söylenmiş şeylerin, gene söylenmiş ifadelerle tekrar her ne pahasına olursa olsun hoş görüleme-mesi" hakkındaki düşünceniz her-kesçe kabul edilecek kadar yaygın değildir. Ben şahsen, herkesce tekrarlanan şeyleri tekrarlamayı doğru bulmam ama, anonim olan ve bu mahiyetlerinden dolayı da hemen her zaman çok kesin gerçekleri çok ustaca dile getiren halk tekerlemelerini, halk klişe söyleyişlerini daima kullanmak isterim.

"Serçeye" ile "İsviçre'ye" sözleri hele klâsik nazım tekniğine göre hiç de kafiye değillerdir. Sadece aralarında bir ses benzerliği var. (İsviçre'ye) sözünde bir söyleyiş güçlüğü bulunduğu hakkındaki düşüncenize ben de katılırım. Hatta bunu yazışım sırasında da sezmiştim. Bununla beraber ben (İsviçre) sözünü, bu memleketin, kışın azami bir güzellik taşıdığı hakkındaki kanaatla, kışın zorluklarını bilmeyenlerin her gördükleri kış manzarasını (azizim tıpkı İsviçre) gibi sözlerle methetmeleri hakkındaki telmih ve tarız için kullanmıştım.

Tenkitleriniz için tekrar teşekkürler...

Ben içinde (Buğda) tarzında yazılanlarda bulunduğu halde ve eskiye nisbetle daha Türkçe sözlerle ve yabancı terkipler kullanmamasına rağmen yeni şiirin 19 milyona eski şiirimiz kadar hitap edemeyeceğini sanıyorum. Çünkü klâsik zevk ve anlayış yüzünden eski şiir daha kalabalık bir kitle tarafından hemen hemen her okur yazarca okunup sevilebiliyordu. Yeni şiir ise topluluğa hitap etmek gayesi olduğu halde ancak çok dar bir zümrenin şiiridir. Okur yazar olmak değil, üniversite mezunu olmak bile sevilmesine kafi gelemiyor. Okuyucunun hususi şartları olacak ki onu sevsin. Bu ise çok az kimselerde var. Gerisi sevmez ve alay eder.

Puslu'nun yazılmasını temenni ederim. Hoş bir şeydi.

Değirmen'i çıkaran Halit Tanyeli, "dergide iyi, fena yer yoktur" diyor. Şiirin, şura ve buraya konması maksatlı değildir. Bu mektupla sunduğum 4'üncü sayısında kendi şiiri en sondadır. Bu hale göre şiirlerinizin nerede çıkacağı belli olmaz. Belki de en başta, yani ilk şiir olur. Bunun da önemi olmasa gerek. Bununla beraber kapakta şiir konulmuyor artık.

Sevgili Adnan'cığım, şimdilik bu kadarla müsaadenizle son vereyim. Gözlerinizden öper, emin olduğum başarılarınızı beklerim.

Subutay Karsan

Not: İstanbul mektuplarınızı ilgiyle okuyorum.

★ ★ ★

Trabzon, 5 Ağustos 1949

Sayın Kardeşim Adnan,

Son aldığım mektubunuza maa-

teessüf bu güne kadar cevap verememiş durumdayım. İhmalimi bağışlarsınız sanıyorum.

Bugün size bu mektubu yazmaklığımda maddi ve müşahhas bir sebeb yoktur. Dairede boş bulduğum bu kısa zaman içerisinde sizle sohbet etmek ve az sayılabilecek bir zaman içerisinde bile bu derece uygun bir hava içerisinde teesssüs eden ve devam eden arkadaşlığımıza kendimi vermek ve hasretimi gidermek arzusuyla yazıyorum.

Temmuzun birinci haftasının sonundan beri yıllık mezuniyetimi kullanıyordum. Ağustosun başına kadar bu münasebetle köyde kaldımdı. Vazifeme dönüşümde bayram tebriğinizi ve Zincirlikuyu dergisini aldım. Teşekkür ederim. Benim tebriğimi de aldığınızı tahmin ediyorum.

Kaynaktaki Harp ve Toprak ile Zincirlikuyu'daki Dalgalı - dalgalı isimli şiirlerinizi sevinerek okudum. İkisi de çok hoşuma gittiler. Yeni şiirlerinizden bana da göndermenizi rica ederim. Ben bu mektubumla size bir tane yolluyorum.

LEZZET
Dudaklarında
Sıcacık somunun lezzeti.
Avuçlarında
Serpilen tohumun lezzeti.
Alnındaki teri silmenin lezzeti
Parmaklarında.
Yalınayak basmanın lezzeti
Temmuz toprağına
Yanıyor ayakların da.

Zincirlikuyu'da samimi ve ciddi söylüyorum sizin şiirinizden maada okunacak tek bir satır bulamadım. Dergi bir hevesliler dergisi olmaktan ileri gidememiş.

Değirmen'in son Temmuz sayısını size gönderdim. Tatiliniz var mı? Varsa Trabzon'a ne zaman geleceksiniz?

Şimdilik bu kadarla ve müsaadenizle son veriyorum. Muzaffer'e ve Azmi'ye raslarsanız selâmlarımı lütfen söylersiniz. Sizin de hasret ve sevgilerle gözlerinizden öperim.

Kardeşiniz.

Subutay Karsan

★ ★ ★

Trabzon, 25 Kasım 949

Sevgili kardeşim Günay,

Bu ara maalesef bir iki mektubunuza karşılık veremedim. Bağışlayacağına inanıyorum.

Bunda beni mazur gösterecek sebepler de yok değil. Ekim'in son haftası ile Kasım'ın ilk haftasına kadar doğum işi beni meşgul etti. Nihayet 10 Kasımda bir oğlum oldu. Okuyunca içinden sevineceğini ve tebrik edeceğini tahmin ettiğim için peşinen teşekkür ederim.

Mektuplarınızdan birinde Değirmen'in sizde bulunmayan bir sayısını istediğinizi hatırlıyorum. Fakat hangisi idi hatırımda kalmadı. Tekrarlamanızı rica edeceğim. Ekim'in sonlarına doğru 8'inci Ekim sayısını çıkardık. İstanbul'da gördüğünüzü ümit ediyorum. Çünkü İstanbul'da İbrahim Topsakal bayilere dağıtıyor ve meşgul oluyor.

Değirmen'in ilk sayısına da şamil olmak üzere ben ve Cemil Toygar ortak olduk. Artık üç arkadaş beraber çıkarıyoruz. İstikbal'de sayısını 50 liraya bastırıyoruz. Kapağını orada Yaşar Nabi bastırıp bize gönderiyor. En büyük güçlüğü hiç olmazsa mühim şehirlerimize olsun mecmuayı göndererememiz teşkil ediyor. Çünkü bayi adresi bilmiyoruz. Kaldı ki bilsek bile mahallinde mecmuanın satışını ve para tahsilini ve gereğinde iadesini takip edecek dostlara ihtiyaç var. Neyse mümkün olanı yapıyoruz.

Varlık'ın Atatürk (Kasım) sayısındaki "Bir Gazi Konuşuyor" ve Şadırvan'daki "Su" başlıklı şirilerinizi okudum ve sevdim. Ben bu günlerde bir şey yazamıyorum.

Şadırvan'ı içindeki yazı ve şiirleri bakımından seviyorum, fakat san'at görüşünü açıklayan M. Sami Onat'ın tenkitleri eksik ve yanlış gibi geliyor. Hele 34'üncü sayıdaki Metin Eloğlu'nun Yeni Sanat'da çıkan "Rezaletin Son Perdesi" şiiri hakkındaki tenkidi çok canımı sıktı. Çünkü o şiirdeki başıboşluk ve kendiliğinden söyleyiş ve bunların yanında yine de güzel ve kıymetli şeyler söylemiş olmak çok hoşuma gitmişti.

Geçende Ahmet Selim Teymur'la C. Savcılığında tanıştık ve senden de söz ettik. Şimdi her halde orada görüşmüşsünüzdür. Size onla selam da göndermiştim. Uzun boylu konuşamadık ama, senin bana burda iken anlatışınla da edindiğim intiba ile eminim ki onla da ancak anlaşma mümkün olurdu. Çünkü aynı yol'un yolcusuyduk. Karınca kaderince san'at bahislerinde uğraşan ve fikrini işletmek uğrunda uğraşan kimselerin yolculuğu.

İstanbul Sergisi hakkındaki Halk'ta çıkan mektubunu da okumuştum. Artık alıştım. Sanki bana hususi yazılan mektuplar gibi alaka ile okuyorum onları.

Bu mektubu dairede ve mesai saatinin bitimine yakın yazıyorum. Ve zaman da bu kadar yazmaklığıma müsait. Şimdi de Değirmen'in 10 gün kadar gecikmiş bulunan Kasım sayısının basılmasına nezaret etmek üzere matbaaya gideceğim.

Mektubunu bekler, gözlerinizden öperim.●

Subutay Karsan

Not:

1- Mektuplarda adları geçen Azmi ve Muzaffer, Trabzon'umuzun yetiştirdiği o yıllarda şiirleri çeşitli dergilerde yayımlanann Azim Tekinalp ve Muzaffer Erim'dir. Azim yanılmıyorsam 1951'de "Yunus Nadi Ödülü"nü aldı.

Her ikisi de hukukçu. Muzaffer doktorasını Almanya'da yaptı ve halen orada yaşıyor.

2- Üçüncü mektupta Subutay "puslu'nun yazılmasını temenni ederim" diyor. Aradan çok uzun yıllar geçti. Şimdi anımsayamıyorum doğrusu. Belleğimi zorluyorum da "puslu" sözcüğünü o yıllarda güzel Türkçemizin gerek ses gerekse içerik açısından etkin ve varsıl bulmuş olabilirim. "Puslu" imajına yaslı bir şiir yazmayı da tasarlamışımdır belki de. Mektuplarımın kopyalarını saklamak alışkanlığım yok. Eğer sevgili Subutay o mektubumu saklamışsa konu açıklığa kavuşturulabilir.

Adnan Raşit Günay

bu sevda başka sevda

● O. Nuri POYRAZOĞLU

Mahmut Makal / Kuru Sevda - Kalkınma Masalı/
Başak Yayınları / 4.Bası / Ankara 1992 / 184 sayfa

Mahmut Makal... Ceyhun Atuf'un benzetmesiyle " 17 Nisan'ın simgesi..." Bizim Köy'le ünü "Yedi iklim dört bucak"a yayılan; köyün, köylü sorunlarının usanmaz yazıcısı; Köy Enstitülerinin "iflah olmaz" savunucusu; dostluğuyla onurlandığım insan...

Böyle diyen ben, **Makal** için yansız yazabilir miyim? Yansız olacağımı kim söyledi size? Bu bir yanlı yazı...

Dergileri karıştırdım; bugüne kadar değişik dergilerde, değişik uzunlukta **Makal**'ın beş yapıtı için tanıtı yazısı yazdığımı gördüm. Bu da bir tanıtı; **Makal**'ın yeni basılan "ikisi bir arada"larından "**Kuru Sevda / Kalkınma Masalı**"nın tanıtısı... Ama önce **Makal'ın** sanatçı kişiliği üzerine birkaç söz söyleyelim.

Makal, sağlığında edebiyat tarihine geçtiğini gören mutlu kişilerden biridir. Peki, yazılı kaynaklar **Makal** için neler diyorlar? "Edebiyatımızda köy yazıları çığırını açtı." diyorlar. "Çoğunluğunu köy kökenli öğretmenlerin oluşturduğu bir yazar kuşağının anı, izlenim karışımı köy notları yazmasına yol açtı." diyorlar? Yapıtlarını fıkra ya da makale biçiminde köy, kasaba ve eğitim sorunları ve öğretmen kıyımları üzerine gözlemler, öykümsü notlar ve izlenimlerin oluşturduğunu" belirtiyorlar. Yine bu kaynaklar, onun 20'den fazla yapıtta imzasının bulunduğunu gösteriyor. Bu imzalar sürekli olarak artıyor.

Kuru Sevda'nın ilk basısı 1957'de, **Kalkınma Masalı**'nınki ise 1960'ta yapılmış. Eklemelerle, yapıt ve yazarla ilgili değerlendirmelerle zenginleştirilen bu son basıda 14'ü Kuru Sevda'da, 34'ü Kalkınma Masalı'nda olmak üzere toplam 48 yazı var.

Bir örnek olmak üzere **Kuru Sevda** ile ilgili Varlık Dergisi'nde yayımlanan Osman Senkoş'un değerlendirmesinden birkaç yargıyı aktarmak isterim: "(yazar) çok yakından bildiği köy sorunlarını, bir makale kuruluğu ve sıkıcılığı içinde değil, benliğimizi sarsacak, yüreğimizi burkacak şekilde, sürükleyici hikâyeler halinde anlatıveriyor. (...) Köylümüzün kuru kuruya peşine düştüğü şeyler, gerçekten ustaca verilmiş. Meğer nelerle oyalanmış köylümüz yüzyıllardır, hayatı seveceği yerde..."

Sosyoekonomik yapımızdaki çarpıklıklardan kaynaklanan yokluklar yoksunluklar içindeki köylümüzün, "yozlaşmış, kararmış kör inançların baskısı altında yaşayan kırsal kesimlerdeki insanlarımızın karabilisizlik içinde, doğaüstü güçlere bel-bağlamaları, **Makal**'a özgü öykümsü, röportajımsı bir anlatımla veriliyor bu yazılarda. Bir iki alıntıyla bu yargımızı örneklemek istiyoruz:

"Hoşaf bitmeden" devamı devlet, nasibi cennet, kesiri rahmet, kabulü dua..." diye duayı bitirdik. Böyle yapılması gerek. Hoşafın artanını da duanın üstüne içtik. Ramazan, leğeni getirdi hocanın önüne, su döktü ibrikten. Peşkiri uzattı. Hocanın ellerini yıkaması, cemaatın da yıkaması sayılır. Herkes yıkayacak olsa sabah olur." (s.42)

"...Üstünüze iyilik, bir oğlum var benim, köleniz 18 yaşında. Dört beş aydır yatalak. İnce hastalıkmış. (...) Ona bal bulacağım işte. Öteygün yeni bir hoca geldi de okudu, üfledi. "Kur'an-ı Kerim takada dururken üstündeki tozu on kaşık bala katın, yedirin." dedi. (s.46)

Bir örnek daha... Çok önceden kente gelmiş, "iş tutar, iş becerir, Ankara'nın epey parasını almış" Numan Çavuş'un, hasta kızını Ankara'ya, doktorlara getirmiş ismail Ağa'ya nasıl çıkıştığına kulak verelim: "...Size hep Allah yollasın istersiniz. Göbeğinizi bağlamışsınız ona derdiniz gününüz bir kuru çavdar ekmeği. (...) Ne farkınız var sanki ölüden? Dünyadaki işinizin gündüz hazineye para, gece orduya mehmetçik yetiştirmek olduğuna inanıyorsunuz. (...) Oğlunuz askerliğini yapıp da tarlaları satıp evirdiniz mi dünyadaki işiniz bitmiştir. Artık kalan ömrünüzü günde beş vakit yatıp kalkmak, tesbih çekmek ve hiç durmadan şükretmekle geçirirsiniz." (s.15)

Kahramanlarını böyle konuşturan **Makal'ı,** egemen güçler elbette hedef göstereceklerdir. Ama ömrü savaşımlarla geçen **Makal,** bunlardan yılmayacaktır.

Birkaç alıntı da "**Kalkınma Masalı**"ndan yapalım mı? İşte bir alaysamalı saptama: "Köyün işleri Allah'a kalmış. Otobüs kapılarında, berber dükkanlarında olduğu gibi, köyün herhangi bir yerinde "Allah'ın Dediği Olur" yazılı olmasa da Allah'ın dediği oluyor köyde..." (s.117)

Örneklere burada son verip yapıtın bir başka ilginç bölümünden söz etmek istiyorum. Yapıtın sonunda Kaya Serdengeçti'nin derleyip düzenlediği "Türk Basınında" adını taşıyan bir bölüm var. Bu bölümde Makal ve yapıtlarıyla ilgili, Yaşar Nabi Nayır'dan Ahmet Emin Yalman'a, Aziz Nesin'den Yaşar Kemal'e, Orhan Veli'den Melih Cevdet'e kadar 41 yazarın, **Makal** ve yapıtlarıyla ilgili değerlendirmelerden parçalar bulunmaktadır.

Bilirsiniz, bir yapıtı, bir yazarı çok değişik açılardan ele alıp incelemek olası. Bu bakımdan **Makal**'ın yapıtları, fakültelerin Türk Dili ve Edebiyatı (türkoloji), Halk Bilimi (folklor), budunbilim (etnoloji) bölümleri için gömü değerindedir.

Makal, yapıtlarının çoğunda 50'li 60'lı yıllardaki kırsal kesim insanımızın inanışları, değer yargıları, gelenek ve göreneklerini dile getiriliyor. Aradan 30-40 yıl geçti. O günlerden bugüne kırsal kesinde ne gibi değişiklikler oldu? Gönlüm, yeni Makal'lar çıksın, bu soruları yanıtlasın istiyor.●

yakın tarihimizi romanlaştıran ve sevdiren şevket süreyya aydemir

● **Behzat AY**

Şevket Süreyya Aydemir
Edirne, 1897 - Ankara, 25 Mart 1976

1960 yılı güzünde Şevket Süreyya Aydemir'in "Suyu **Arayan Adam**"ını okuduğumda sanki büyülenmiştim. Yaşamöyküsü geniş bir coğrafyada geçmişti. Edirne Öğretmen Okulu'nu bitirdikten hemen sonra Birinci Dünya Savaşı'na Kafkas Cephesi'nde yedeksubay olarak katılır. Bir süre Azerbaycan'da öğretmenlik yaptıktan (1919-1920) sonra Moskova Doğu Üniversitesi'ne girer. Bu üniversitenin ekonomi bölümünü bitirdikten sonra (1923) Türkiye'ye döner. Bu geniş coğrafyada Ş.S.Aydemir'in dünya görüşünde de değişiklikler gösterir: Turancılık, Marksizim, Kemalizm. Evet, en sonunda Suyu Arayan Adam, aradığını bulur, orda, Kemalizm'de karar kılar...

1963 yılının şubat ayında Ankara'da İbrahim Balaban'ın resim sergisindeydim. Yaşlıca bir baya gözüm takıldı. Bir süre sonra yanımıza yaklaştı. Balaban, tanıttı: Şevket Süreyya Aydemir.

1965 yılının Mayıs ayında Kızılcahamam'dayım. Bir arkadaşımla birlikte, ilköğretim müfettişi adayı olarak köylerde dolaşıyor, akşamları ilçeye dönüyorduk. Böyle bir akşam, yorgun argın evime dönerken bir tecimevinin önünde, Ş.S.Aydemir'i gördüm. Kendimi tanıttım. 1963 Şubatında tanıştırıldığımı anımsayamadı ama, "**Yön**"den adımı anımsadı.

Kızılcahamam'a kaplıcaya gelmiş. Otelde kalıyormuş. Bir akşam için eve yemeğe buyur ettim. "Yarın akşam uygun" dedi ve hemen ekledi "Saat altıda burada buluşalım."

Ş.S.Aydemir'in "Suyu Arayan Adam"ından sonra Mustafa Kemal'in yaşamını romanlaştırdığı üç ciltlik "**Tek Adam**" ını da okumuştum. Ayrıca Yön Dergisi'ndeki yazılarını da okuyordum.

Bir gün sonra saat tam altıda, karşılaştığımız yerde beni bekliyordu Ş.S. Aydemir. Yanımdaki arkadaşımla tanıştırdım, biraz çekinerek. Çekinerek diyorum, hem Eski tüfekler (eski solcular) tanıştırıldıklarından genellikle kuşkulanırlar, hem de kimileri, özellikle memurlar sol kesimlerle görüşmekten çekinirlerdi...

Akşam benim küçücük evimde (kimler gelmezdi ki oraya), küçücük kitaplığımın karşısındaki yemek masasına oturduk. Hiç unutmam, rakı ve şarap şişeleri vardı masada. "Hangisinden?" diye sorunca, "Votka yok mu?" dedi. Votka çıkardım. Bi kez, "Ne ile içersiniz?" dedim. "Sade" diye yanıtladı. Şaşaladım. Votkanın sade de içildiğini ilk duyuyordum. Bardağını doldurdum. Elleri titreyerek bolca bir yudum aldı.

Yemeğimizi yiyor, içkimizi içiyor, söyleşiyorduk. Bir ara kalktı, kitaplığıma baktı. Kitaplarımın arasında Suyu Arayan Adam ile Tek Adam ciltlerini görünce sevinir gibi oldu, oturdu ve kitaplarını nasıl bulduğumu sordu. Dili dışında çok sevdiğimi söyleyince, "Dilim kötü mü?" dedi. Kulandığı çoğu sözcüğün eskimiş olduğunu, Türkçe olmadığını belirttim, bağışlanmamı dileyerek. "Bunu yalnız sen söylemiyorsun, haklısınız ama, benim daha çok yazacaklarım, acelem var, bunun için titizlik gösteremiyorum..." dedi. Bunun üzerine, o günlerde Meydan Dergisi'nde Vala Nurettin'in "**Bu Dünyadan Nazım Geçti**"sini örnek göstererek (Vala, Aydemir, Nazım Moskova Doğu Üniversitesi'nden ve de sonradan arkadaşlardı ya), "Sanırım siz de Nazım'ı anlatan bir yapıt hazırlıyorsunuzdur" dedim. Biraz düşündükten sonra, "Nazım'ı yazamam; çünkü Nazım'ı yazmak için bir ruhbilim adamı olmak gerekir" diye başlayıp, uzun uzun Nazım'ı anlattı. "Ama yazacaklarım çok" dedi; bir yudum votka ve yiyecek bir şey aldıktan sonra yazacaklarını anlatmaya başladı: " Atatürk'ün yaşamından sonra İnönü'nkü geliyor. Epey de yazdım. İnönü, kendisini kıyasıya eleştirmemi söyledi. Zaten ben yansız yazıyorum. Birçok kaynaklardan yararlanıyorum. İsmet Paşanın yaşamı da **üç** cilt olacak. Adını "**İkinci Adam**" koyacağım. Enver Paşa'yı yazacağım ve Behzat'ım seveceğin bir haber: Moskova'da öğrenim gören **üç** gencin, sonradan mektuplaşmalarını yazacağım. Adı "**Kırmızı Mektuplar**" olacak...

"Suyu Arayan Adam"dan merak ettiğim kimi konuların ayrıntılarını sorunca, sanki yeniden yaşıyormuş, yeniden yazıyormuş gibi duygulanarak anlattı, anlattı...

Horozlar ötüyordu. Neredeyse yeni bir gün başlayacaktı. Birden kalktı ve, "Çok geç oldu" dedi. "İsmet Paşa'yla öğleden sonra buluşacağım,"İkinci Adam" için. Hiç olmazsa iki saat uyumalıyım."

Arkadaşımla Ş.S.Aydemir'i otele götürüp eve döndüğümde bir süre uyuyamadım; tarih gibi bir adamın sesi kulaklarımdaydı... Renkli özgün bir yaşamdı O'nunki... Turancılık, Marksizm, Kemalizm... Cezaevinden çıktıktan sonra bir köy öğretmenliğini düşleyen ve isteyen Aydemir, Afyon Cezaevi'nde yatarken bir rapor hazırlıyor. Bu rapor Milli Eğitim Bakanlığı'nca beğeniliyor. Cezaevinden çıktıktan sonra, Ticaret Lisesi, Ankara İktisat Müdürlüğü (1928-1939), İktisat Bakanlığı Sanayi denetleme Kurulu Başkanlığı (1939-1947), Genel Denetleme Kurulu Üyeliği (1947-1951) görevlerinde bulunduktan sonra emekliye ayrılır. Bir süre Kayaş Çayı yakınında çiftlik yaşamı sürer. Sonra anılarından başlayarak, tuğla kalınlığında on beş ciltlik kalıcı yapıtlarını yazar. Yakın tarihimizi romanlaştırmış, bizim ve yeni kuşakların yararına sunmuş, dahası tarih sevgisi kazanmamızı sağlamıştır.

Tunalı bir göçmen ailesinin oğlu olarak 1897 yılında Edirne'de doğup 25 Mart 1976 tarihinde ölen Ş.S.Aydemir'in, son yıllarında yazlarını geçirdiği Gemlik - Umurbey Köyü'nden bana, 19 Ağustos 1972 günü yazdığı mektubuna şöyle başlıyordu:

"Nazik mektubunuz ve kitap armağanınız, benim için beklenmeyen bir şey oldu. Kızılcahamam'daki sohbetlerimizi ve sizi gayet iyi hatırlıyorum. İyi geceler geçmişti ve her şeyi ne kadar olduğu gibi konuşmuştuk. Sanıyorum, bir de arkadaş vardı."

Belleği sislenmemiş olan **Ş.S.Aydemir,** bu mektubunun bir yerinde de, **"Son yüzyılın şartlarını, şahsiyetlerini, olaylarını ve atmosferini içine alan ve on ciltlik bir seri teşkil eden dizinin tamamlanmasından, cidden ferahlık duydum..." diyerek iç erincini, gönül rahatlığını belirtiyordu.●**

adımız düşer

● Vedat YAZICI

İbrahim Dizman, üç bölümde toplamış kitabın: "sonsuz bir tuvalden, gökyüzü ölmeyecek, yüreğinden tanınanlar için" adlarını taşıyor bu imgesel başlıklar.

İlk bölüm "sonsuz bir tuvalden", numaralanmış 8 şiirlik bir bütün. Şair, "sonsuz bir tuval mi dünya ömrümüze" dizesiyle yaşam serüvenini (şair Ahmt Özer'in önsöz'de belirttiği gibi) "renge dönüştürme" edimiyle sorgulamaya girişirken "acı kipinde" bir söylemi yeğler. dizman, anıların tuz tadında, hüzünlü akşamlarda imgelerini yitirmiş bir şair kimliğine bürünerek ikinci kişiye sevisini aktarırken, cocukluğun yazlık sinemalarından, taşralı kızlardan geçerek acılarını yaşamın tuvaline işler. Kimi kez umutsuzluğa kapıldığı da olur şairin, dünya "rengini yitirmiş bir tuvale" dönüşebilir. Erguvanlar, dağ çiçekleri, kırılmış dallar, karlı günler, kanayan sulardan geçirdiği yaşamı bir yük gibi omuzlayan şair, ikinci kişiye bulunduğu yeri, içindeki zamanı bilememenin acısını iletir.

"artık unutmak eklenmişse ömrümüze
bir deniz yoksa yüzümün kıyısında
toprak kokuyorsa belleğim
ırmaklar ve kuşlarsa zaman
neresindeyiz uzaklara düşmüş güzün" (s. 21)

İlk bölümün son öbeğinde (final) şair, suskunluğun karamsarlığı içinde ikinci kişiye konuşmayı, söyleşmeyi önerirken uçarı bir coşkunlukla sonsuz paylaaşım sevincini dile getirerek bitirir uzun şiirini. Ancak, güzel akışı / öykü söylemini şu iki dize bozmaktadır sanki: "ki uuçurum olan yüzler gezinir / durup baksak alanlarına" (s. 22). Anlatılacaklar bitmemiştir daha; sonsuz zamanın imge çevrenini genişletme umudu vardır. Buradan "gökyüzü ölmeyecek" bölümünün kapısı aralanır.

"yaşayıp geçtikçe", ikinci kişiyle söyleşinin sürdürüldüğü, anıların irdelendiği, yağmalanmış günlerin öne getirildiği bir şiirdir. Okul önlerinde, ıhlamur kokan akşamlarda, göz güneşi altında sorgulanan anıların şiiridir "gitmek" de. "bir sen sessizliği yanı başımda" dizesindeki "sen sessizliği" özgün bir buluştan çok bir dil yanlışı izlenimi bırakıyor.

"bir uzun zamandı"; elden kaçırılan mutluluğun, yaşanmamışlığın kısa dizelerle örülen öyküsü gibidir.

"neden yaşamadık
bir denizdi
kıyıları martılar
bir uzun zamandı
bırakıp gittik" (s. 31)

Gene ihlamur kokan çarşılarda yaşlılara gönderilen hüzünlü "anı" da, 2. bölüm başlığını yazdıran "gökyüzü ölmeyecek"te ilk bölümde kullandığı kimi imgelere yüklenir şair. Hatta, "gökyüzü ölmeyecek" şiirinde "taşralı kızlar"ı, "yazlık sinemalar"ı yineleyerek imgeleri aşındırır. Çocukluğa dönüşlerle sürdürülen geçmiş zamanın hüzünlü duyarlığı "anımsama" şiirinde kırılgan bir imge akışına bürünür. Giderek yalnızlığın buruk sesinde sevinçler aramaya yönelecektir şair. ("bırakmayacak seni" s. 42, 43). Kentlerin izdüşümüdür "geleceğe kalan"; "bir avuç çığlığın (bile) sesi olamayan kentler" duya ve dolar yeşiline bulanacaktır şair gözünde.

3. bölüme "yolcuların şiiriyle girilir. Canlı betimlemelerle şiirse I söyleme yerleştirilir "yolcu" tipi. Ardından gelen "sıvas garı" bu şiiri bütünler niteliktedir. "Unutulmasın" şiirinde renklerin dili çözülür, sevdanın şarkıları renklendirilir, aydınlığın reng iistenir. Son bölümün vme kitabın son şiiri "onlar için dizeler" numaralanmış 6 parçadır. Şair sevgiliye geçmiş hüzünlü günleri anımsatarakkitabını şu dizelerle bitirir:

"bu yağmur o yıllardan
o kentlerden bu ayışığı
güzel insanlar ışırken dilimizde
sevgilim anımsa
bir gülüşün kırıldığı yeri" (s. 61)

İbrahim Dizman, sözcüklerle renk ve desen oluşturmaya çalışan, çok yerdede aradığını yakalayıp kotarmasını bilen bir şair görünümünde ilk kitabı "Adımız Düşer"de. Ancak, buluşlarını, yakaladığı özgün imgeleri sıklıkla kullanarak bunları tüketmeye eğilimli bir tehlikeyi de çağırıyor.

İbrahim Dizman, "düne dokunsam hüzne dokunurum" (s. 52) diyor bir dizesinde yaşam serüvenini özetlercesine ve okurunu güzel şiirini okumaya çağırıyor.●

Adımız Düşer, Şiirler, İbrahim Dizmam, Kerem Yayınları: 43, Şiir Dizisi: 14, Birinci Basım, Ekim 1991, Ankara.

kediler tanıktı geceme bir de trenler

Cem Seyhun ÜNBAY

Umudun penceresinden saçların geziyor
yanaklarımda
bir posta güvercini konuveriyor
sakallarıma apak
isli çığlığını taşıyorum trenlerin
bir istasyon bavullar dolusu
susam helva kokuyor kıyasıya
gece karaya inat
çocukluğum düşüyor aklıma
bi yerim şişmesin diye avucumu yalıyorum
kediler kumar oynuyor balığına
sabahın üçüne doğru hırlaşıyorlar
besbelli sarhoş hepsi
uykum kedilerde
ötelere uzanıyorum
bir yer geliyor aklıma
kumsuz bir sahil kasabası
taş küpe soğukluğunda bir sabah
birdir bir oynuyoruz upuzun
üşümeklikler leylek bacağı kadar uzun
ve
tavuskuşu kuyruğu kadar sızılıydı

— *deneme*

sanatta coşku ve tutku

● **Mehmet SALİHOĞLU**

İnsanlar bugün, kimileri ayrımsamasalar da, her zamankinden daha çok kültür, sanat ve felsefe gereksinimi içindedirler. İdeolojilerin ve teknolojik gelişmelerin insanları ittiği ruhsal yalnızlığın yarattığı boşlukları çağımızda güzel sanattan, güzellik eğitiminden başka ne yeterince doldurabilir? Şiirde, müzikte, resimde yeniden bir duyarlık ve duygusal titreşim gerek! Duygu, tutku, coşku, sevgi duyguları, çağımız insanının gittikçe artan bir hızla yitirdiği ruhsal değerlerden, dayanaklardan oldu dersek, çok ileri gitmiş olmayız sanırım. Özellikle şiirde bunların yerini, yüzyılımızın başlarından beri şaşılacak bir kuruluk ve alaycılık, sözde usçuluk ve kuşku aldıkça, insanın yalnızlığı iyice artar oldu! Sevgisizlik, ilgisizlik, sorumsuzluk... dolayısıyla da yalnızlık, yalnızlık!.. Arkasından da tedirginlik, mutsuzluk ve bunalım gelmez de ne gelir?! Öyleyse şiire ve sanata, çoktandır yitirmekte olduğu öz duyguyu, duyarlığı-erotik ve romantik de olsa-, geri vermeliyiz diyorum. Olan bitenden sonra buna yeni romantizm dersek, sanırım pek de yanlış olmaz.

Türk şiiri, Cumhuriyet döneminde yaşadığı iki önemli yenileşme süreci ile oldukça çağdaş bir düzeye gelmiştir. insanla dolmuştur. Ne var ki dünya hızla değişmektedir. Kuşkusuz Batı şiiri de bir çok değişimler geçirmiştir. Ve onların da nice şiirsel sorunları var! İdeolojilerin, teknolojik ilerleme ve gelişmelerin her toplumun yaşantısına etkileri elbette başka başka olmuştur ve olmaktadır. Ama getirdiği ortak sorunlar, sakıncalar da var. Bence bu, yukarıda belirttiğim duygu, tutku ve coşku eksikliğinden doğan ruhsal yalnızlık, tedirginlik ve sevgisizliktir. Sonuç, özgüvensizlik, mutsuzluk, bunalım... Öyleyse sanatta da, bunları giderici yeni bir duyarlık ve duygusallık aramak gerekiyor. Bu da, gelenekselden kopmayan bir yenileşme ile olabilir sanırım. Yeni Türk ozanları bu yönde çalışmalıdırlar diye düşünüyorum.

Şiirimiz, yozlaşmış duygusallıktan, Orhan VELİ ile arkadaşlarının çabaları ile kurtuldu. Bu gerekli idi! Ama, bugünün insanının, içinde yüzdüğü erotizmden de yeni, çağdaş bir duygusallık, çıkarmak gerek. Yeni bir duygu, bir titreşim!●

hamiye çolakoğlu'na mektup

Mehmet Cemil UĞURLU

Yalın şiirler yazıyorsun
Beyaz
Mavi
Kahverengi

Her biri simgesi sanatın
Özgürlüğün
Toprağın
Gökyüzünün

Yapıtların özgün şiir
Doğaya
İnsana
Barışa dair

Anlatırsın yaşam öyküsünü
Doğuşu
Dirimi
Ölümü

Solursun kaolinden kilden
Vazodan
panodan
Heykelden

Koca bir yüreğin var
Duyar toprağın özlemini
Yapraklarla söyleşir
Güzellikleri soyutlar

Daha nice şiirler yazacaksın
Seramikle
Porselenle
Sımsıcak ellerinle.

düşünmedim

Bedrettin AYKIN'a

Necmettin ÇAKIR

çığ düştü yollara geçit yok
türküler üşüdü dalında yüreklerin
acılara yandı analar ateşten sıcak
varamadan ilk yazın seherine
hüzün aktı derelerden su yerine

budandı umudun ağaçları
denizin mavisi soldu
çocukların sesi
tutuştu bulutların saçları
bahçeler yangın yeri oldu
ve sevdalarımdı yaralanan
yenilgilerin tortusu kalan

kıvılcımlara dizdim kederimi
avuçlarım yıldız tarlası
külümde sakladım sevgilerimi
ırmaklarımda sevinç
elimde barışın tası
susmayı düşünmedim hiç

bize gönderilenler

● YAŞAM DEMİŞİZ ADINA, Enver Atılgan, Şiirler, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Aralık 1991, 80s.
● HER GÜN PERŞEMBE OLSA, Attilá Şenkon, Öyküler, Yazıt Yayınları-Ankara Temmuz, 1990, 78s.
● ANDRE GIDE ve TİYATRO, Cengiz Ertem, İnceleme, Karşı Yayınlar, Ankara Eylül 1991, 94s.
● PİR SULTAN ABDAL, İsmet Zeki Eyuboğlu, İnceleme, Geçit Kitabevi, İstanbul 1991, 197s.
● ABDAL MUSA, İsmet Zeki Eyuboğlu, İnceleme, Geçit Kitabevi, İstanbul 1991, 112s.
● HAYATÎ (ŞAH İSMAİL)- Bir Ozanın İç Evreninde Gezintiler, İnceleme, Geçit Kitabevi, İstanbul 1991, 131s.
● YUNUS EMRE, İsmet Zeki Eyuboğlu, Bir Ozanın İç Evreninde Gezintiler,inceleme, Geçit Kitabevi, İstanbul 1991, 256s.
● GÜNEŞ SALKIMI, Ceyhun Atuf Kansu, (Bütün Eserleri:1) Derleyen,:Muzaffer Uyguner, Şiirler, Bilgi Yayınevi, Ankara, Nisan 1991, 174s.
● BİR KASABADAN RESİMLER, Ceyhun Atuf Kansu (Bütün Eserleri:2), Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, Ankara, Ekim 1991, 158s.
● TÜNELDEKİ ÇİÇEK, Alparslan Berktay, Öyküler, Engin Yayınlar, Ankara Kasım 1991, 103s.
● TÜRKİYE'NİN DERS KİTAPLARI (Ortaöğretim Ders Kitaplarına Eleştirel Bir Yaklaşım, Cem Yayınları, İstanbul, 1991, 320s.
● BARAKA-Burhan Günel, Roman, Cem Yayınlar, İstanbul 1991, 340s.
● KARADENİZ DAĞ KARTALI, Ali Balkız, Öyküler, Cem Yayınları, İstanbul 1991, 320s.
● O HAYAL AYNASINDAN, Yılmaz Karakoyunlu, Rübailer, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1989, 80s.
● YUNUS EMRE ve AŞK FELSEFESİ, Doç. Dr. Mehmet Bayrakdar, İnceleme, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1991, 104s.
● YOLÇATI, Necla Işık, Şiirler, Edebiyat Gazetesi Yayınları, İstanbul Eylül 1991, 96s.
● KARINCA YENİĞİ, Kenan Mümtaz Akışık, Şiirler, Edebiyat Gazetesi Yayınları, İstanbul Eylül 1991, 88s.
● KÖYLÜLER, Talip Apaydın, Roman, Cem Yayınları, İstanbul, 1991, 341s.
● KIVILCIM YAĞMURU, Abidin Aydın, Şiirler Alev Yayınları, İstanbul Kasım 1991, 92s.
● AYDINLIĞA OMUZ VERENLER, Zihni T.Anadol, Yazılar, Yön Yayıncılık, İstanbul Kasım 1991, 178s.
● BEYAZ KISA PANTOLON, Tacim Çiçek, Öyküler, Ozan Yayınları, İzmir, Aralık 1991, 96s.
● DÜŞÜMDEKİ ALEVLE, Asım Öztürk, Şiirler, Ozan Yayınları, İzmir, Aralık 1991, 88s.
● GREV GÜNLERİ, Mehmet Yılmaz, Şiirler, Kendi Yayını, (Hangi tarihte nerede basıldığı belirtilmiyor) 53s.
● ÇOCUK OYUNLARI, (Sırça Köşk, Gül Emri, Yarını Akıl Yapar, Sevgili Kulübemiz, Dağ Denize Kavuştu) Ülker Köksal, Oyunlar, Esin Yayınevi, İstanbul, 1991, 165s.
● ACILAR DOSTUMDUR, Yüksel Akyüz, Şiirler, Kendi Yayını, Bursa 1991, 79s.
● ÖTEYAZ, A.Nevzad Odyakmaz, Seçme Şiirler, Kerem Yayınları, 1991, 111s.
● KURU SEVDA/KALKINMA MASALI, Mahmut Makal, Başak Yayınları Ankara, Ocak 1992, Dördüncü Bası, 183s.
● KARANLIĞI ZORLAYANLAR, Mahmut Makal, Başak Yayınları, Ankara Ocak 1992, İkinci Bası, 128 s.
● UZAK KIYISINDA SEVDANIN, A.Neyzar Karahan, Şiirler, Engin Yayınları, Ankara, 1991, 51 s.
● FERHAD GİBİ, Mehmet Güler, Öyküler, Cem Yayınları, İstanbul 1992, 149s.
● YUNUS EMRE, İlhan Başgöz, Araştırma ve Şiirlerinden Güldeste, İndiana Üniversitesi Türkçe Programı Yayınları, İstanbul, Ekim 1990, 328s.
● AĞLATI, Mahmut Makal, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Eylül 1989, 176s.
● BİZİM KÖY, Mahmut Makal, Çağdaş Yayınlar (13.Bası) İstanbul Ekim 1991, 143s.
● DÖNE'YE MEKTUPLAR, Ali Kemal Gözükara, Kendi Yayını, Ankara, Ocak 1992, 141s.
● SUKUŞU, Altay Öktem, Şiirler, Yazılı Günler Yayınları, İstanbul Mart 1992 , 47s.
● BİR AVUÇ TOPRAK İÇİN, İbrahim Kuyumcu, Notlar, Dost Yayınları, Ankara, Ekim 1963, 127s.
● TÜRKİYE'DE TOPRAK SORUNU SÜRECİ, İbrahim Kuyumcu, İnceleme/Araştırma, Kendi Yayını, Ankara 1976, 156s.
● BİZ HAZIRIZ, Eğitim, okul, öğretmen, öğretmen örgütçülüğü... Saptamalar, Uyarılar, Öneriler, Zeki Sarıhan, Öğretmen Dünyası Yayınları, Ankara Ekim 1991, 198s.
● ANADOLU DESTANI, Zekeriya Çavuşoğlu, Şiirler, Kendi Yayını, İkinci Basım, Samsun 1991, 124s.
● KIVIRCIK, Genç Bir Madencinin Öyküsü, İ.Behçet Kalaycı, Roman, Kendi Yayını, Ankara Ocak 1992, 221s.
● İKİ DELİ DERVİŞ, Behçet Çelik, Öyküler, Yazılı Günler Yayınları, İstanbul Mart 1992, 95s.
● DUYGU DAMLALARI, İbrahim Uysal, Şiirler, kendi yayını, İzmir 1992, 95s.
● BATININ KONUKLARI, İbrahim Uysal, Öyküler, Kendi Yayını, İzmir 1992, 127s.
● SÜREMEZ DAİMA HÜKMÜ ACININ, Şiirler, Tacim Çiçek, Seçki Yayıncılık, İstanbul, 1991, 58s.
● YURT/BOYU SEVİŞMEK, Osman Bolulu, Şiirler, Selvi Yayınları, Ankara, Şubat 1992, 64s.
● TAŞIN İYİSİ, Osman Bolulu, Şiirler, Selvi Yayınları, Ankara Şubat 1992, 64s.
● AÇIKLAMALI ATASÖZLERİ SÖZLÜĞÜ, Sevim Yörük - Yaşar Yörük, Eğitim Yayınları, Ankara, Mayıs 1990, 176s.
● DİVAN ŞİİRİNDE SAPIK SEVGİ, İsmet Zeki Eyuboğlu, İnceleme, Broy Yayınları, genişletilmiş ikinci baskı, İstanbul 219s.
● TÜRK ŞİİRİNDE TANRIYA KAFA TUTANLAR-İsmet Zeki Eyuboğlu, İnceleme, Kaynak Yayınları, genişletilmiş ikinci baskı, İstanbul Kasım 1991, 142s.
● LÊ LÊ ASÊ / KÜL AŞKLAR, Yılmaz Odabaşı, Şiirler, Broy Yayınları, İstanbul, 1991, 112s.
● MUSİKİMİZDE İZ BIRAKANLAR, Araştırma, Müfit Semih Baylan, Kendi Yanını, Trabzon, 1991, 164s.
● ANTİK ACILAR, Sunay Akın, Şiirler, Cem Yayınları, İstanbul 1991, 64s.
● GÜZEL KONUŞMA - YAZMA, Yaşar Yörük - Eğitim Yayınları, Ankara 23.Baskı, 254s.
● GÜN YÜZLERİ, Ahmet Necdet, Şiirler, Broy Yayınları, İstanbul Şubat 1992, 47s.
● YALNIZLIĞIN ATEŞİ, Ali Atsak, Şiirler, Edebiyat Gazetesi Yayınları, İstanbul Haziran 1991, 40s.
● İKİ YÜZLÜ DÜNYA, Ömer Kalafat, Şiirler, Afyon Zafer Yayınları, Afyonkarahisar, 1992, 49s.
● KOMPOZİSYON İLKELERİ EDEBİYAT TÜRLERİ, Yaşar Yörük, Eğitim Yayınları, Ankara, Mart 1989, 248s.
● KORKU ve KUŞKU, Behzat Ay, Öyküler, Broy Yayınları, İstanbul, Şubat 1992, 128s.●

Cumhuriyet sanat - edebi

mhuriyet sanat - edebiyat

AYRICA PARA İLE SATILMAZ

fahir önger

O. Kemal'in edebiyata girişi üzerine notlar

Fotoğraf: Fikret OTYAM

Orhan Kemal'in Romancılığı

tahir alangu

Fotoğraf: Fikret OTYAM

Orhan Kemal'e Ağıt

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

ZDA BİR HALK ŞAİRİ

ŞIK VEYSEL

ertop

Soruşturma

Halk şiiri geleneğinin bugünkü durumu ve Âşık Veysel hakkında ne düşünüyorsunuz?

● Fikret OTYAM

● Ferit ÖNGÖREN

● Afşar TİMUÇİN

"Tedirgin bir ortamda,, uyuklayan edebiyatçılar

fahir onger

nhuriyet sanat - edebiyat

Sait Faik, ...ği ve hikâyeciliği

Düzenleyen: Sennur Sezer

Desen: A. SEKİ

Fotoğraf: T. KÜRKOĞLU

«ULAN OĞLUM BU NE HALİN»

● ORHAN KEMAL

● BEHÇET NECATİGİL

● MEHMET SEYDA

● KEMAL TAHİR

● TAHSİN YÜCEL

Ataç ne getirdi ?

Prof. Fahir İZ

Cumhuriyet sanat - edebiy

AYRICA PARA İLE SATILMAZ

ÇAĞININ TANIĞI BİR YAZAR OLARAK

CEVAT FEHMİ BAŞKUT

konur ert...

Şiirin olanakları

Evlâtlıklar

rauf mutluay

İki Kema...

40'lı yıllardan 70'li yıllara, gazetelerin sanat yaprakları / 7

● Ahmet ÖZER

Cumhuriyet sanat - edebiyat

Mayıs 1970'de **Cumhuriyet** gazetesi okurlarına son derece özgün bir sanat-edebiyat eki vermeğe başlar. Mayıs 1970'ten Nisan 1971'e değin süren bu ek, toplam 12 sayı yayımlanır. Gazeteden ayrı olarak ayda bir, dört sayfa olarak bir yıl boyunca, okur; edebiyat, sanat ve kültürün tüm güzellikleriyle donatılmaya çalışılır. **Türkiye**'nin dünya geneline koşut olarak yaşadığı çok yönlü siyasal coşkuyu, sanat bazında da yansıtan yayınlara rastlarız. Kitaplara dergilere yansıyan bu birikimin bir başka yönü de gazetelerin sanat sayfalarında kendini gösterir.

Cumhuriyet Sanat - Edebiyat'ın ilk sayısının ilk sayfası, Mayıs ayında yayımlanmanın bir bedelini öder gibi, bu ayda yitirdiğimiz **Sait Faik**'le **Nurullah Ataç**'a ayrılır. **Sennur Sezer**'in düzenlediği soruşturmaya o günlerde yaşamını sürdüren **Orhan Kemal**, **Behçet Necatigil**, **Mehmet Seyda**, **Kemal Tahir**'den yanıt alınır. Konu **Sait Faik**'tir. Aynı sayıda **Oktay Akbal**'ın **"Günce"**si **Orhan Kemal**'in **"Yular"** adlı öyküsü yayımlanır. **Rauf Mutluay "Edebiyat Takvimimizde Mayıs"**ın alıp gittiği değerlerimize değinir.

İkinci sayıda **Azra Erhat "Homeros-oğlu Yaşar Kemal"**i anlatır. Ünlü Ressam **Henri Matisse**'in doğumunun 100.yıldönünü, **Alain Bosquet**'in yazısından **Turhan Ilgaz**'ın çevirisiyle verilir. Bu sayıda **Orhan Duru**'nun Öyküsü **Ernesto**'yu konu edinir. **Konur Ertop**, **Haldun Taner**'le söyleşir. **Attila İlhan** ve **Oktay Rifat**'tan şiirlerin yer aldığı sayıda **Mutluay "Ölüm Yıldönümleriyle Haziran"**ı, **Refik Durbaş** da dönemin dergilerini ele alır.

Temmuz 1970'te yayımlanan üçüncü sayı, ölümü nedeniyle büyük ölçüde **Orhan Kemal**'e ayrılır. **Fahir Onger**, **Tahir Alangu** yazılarıyla, **Dağlarca** bir şiiriyle ünlü yazara seslenir. **Adnan Binyazar** 1970 yılı **Sait Faik** Armağanını alan **Zeyyat Selimoğlu**'nun **"Direğin Tepesinde Bir Adam"** adlı kitabını değerlendirir. **Abdülbaki Gölpınarlı**'nın **Yunus Emre** üzerine yaptığı konuşma ile **Edip Cansever**'in **"Su"** şiiri, sayfanın diğer ürünleri olurlar.

Dördüncü sayıda **Onat Kutlar** **"Türkiye'de Sanatçının Durumu ve TRT Ödülleri"**ni değerlendirir. **Hilmi Yavuz** ise **"Antik Yunanda ve Anadoluda Zanaatçı Kültürü"**nü ele alır.**Ferit Edgü**, **Bilge Karasu**, **Hüseyin Baş**'ın ürünlerinin yanında **Orhan Veli**'nin **Aragon**'dan çevirdiği **"Elsa'nın Gözleri"** şiirine, **Mutluay**'ın **"Edebiyatımızda Deneme"** yazısına rastlarız. **Refik Durbaş "Dergiler Arasında"** gezintiyi bu sayıda da sürdürür.

Eylül 1970 tarihli 5.sayıda **Özdemir Nutku**, 5 Ağustos 1970'te ölen Ünlü oyun yazarı **Sermet Çağan**'ın emeğini değerlendirir. **Erdal Öz**'ün, **Orhan Duru**'nun ikinci sayıda yer alan **"Ernesto"** öyküsüne alternatif bir öyküsü yer alır: **Ernesta'ya Sataşma var. İsmet Zeki Eyuboğlu "Anadolu Şiiri"**ni değerlendirirken, **Şükran Kurdakul**, **Salah Birsel**, **Behçet Necatigil** şiirleriyle, **Rauf Mutluay** Divan Şiirini konu edinen yazısıyla, **Refik Durbaş** dergilerin içeriğini öne çıkaran değerlendirmesiyle sayfalarda yer alırlar.

6.sayıda **"Ölümünden Sonra Yazarlar"** başlığında **François Mauriac**'ın yazısına yer verilir. Bir tam sayfa, çevirmen **Aysel Duyar**'ın imzasını taşır. **"Sanat ve Geleneklerimiz"** adlı soruşturma **Refik Durbaş** tarafından basıma hazırlanır. **Kansu**, **Ertop**, **Seyda**, **Yavuz** ve **Mustafa Baydar**'ın yanıtları bu sayıda yayımlanır. **Fahir Onger**'in **"Divan Şiirine Dönüş Beyanındadır"** yazısı **Necatigil**'in **Attila İlhan**'ın, **Turgut Uyar**'ın o dönemde bu alanda yazdığı şiirlere yöneltilen bir eleştiri niteliği taşır. Bu sayıda yer alan **"Balon"** öyküsü **Muzaffer Buyrukçu**'nun imzasını taşır. Sayfada **Atilla Dorsay**, **Costa Gavras**'ın **İtiraf** (**L'aveu**) filmini değerlendirir. **Refik Durbaş**'ın "Dergiler Arasında" gezintisi bu sayıda da sürer.

7.sayıda **Azra Erhat**'ın yazısı **"Alam Seni Niçin Seviyorum"** başlığını taşır 1970 Nobel Edebiyat Ödülü sahibi **Solzenitsin**'in **"Kanserliler Pavyonu"** üzerine **Helene Zamoyska**'nın yazdığı bir denemeye yer verilir. **Umut** filminin sansür tarafından yasaklanması üzerine; **Onat Kutlar**, **Hüseyin Baş**, **Atilla Dorsay**'ın sorularına **Yılmaz Güney**'in verdiği ayrıntılı yanıtlar yayımlanır. **Refik Durbaş**'ın **"Sanat ve Geleneklerimiz"** konulu soruşturmasına verilen yanıtlar **Atilla İlhan**'ın görüşleriyle sürdürülür. Aynı sayıda **Adnan Özyalçıner**, **Burhan Arpad**, **Selmi Andak** imzalarına rastlarız. Ayrıca **Mustafa Baydar**, **Aziz Nesin**'le söyleşir.

1970 yılının son sayısında **Orhan Hançerlioğlu**, doğumunun 200.yıldönümü nedeniyle **HEGEL**'i değerlendirir. **Azra Erhat "Türkülerimizin İnsanlığı"** yazısında, **Pir Sultan**'dan, **Yunus**'tan, **Veysel**'den, **Ali İzzet**'ten verdiği örnekle şiirimizin özündeki hümanizmayı irdelemeye çalışır. **Necati Cumalı**'dan **"Dost Bahçe"** adlı öykünün yayımlandığı sayıda **Refik Durbaş**'ın önceki sayılarda başlattığı soruşturmaya; **Asım Bezirci**, **İsmet Özel**, **Atilla Özkırımlı**, **Günel Altıntaş**, **Turgut Uyar**, **Selim İleri** ve **Sezer Tansuğ**'un verdiği yanıtlara yer verilir. **Ahmet Oktay**, **Sabahattin Kudret Aksal** ve **İlhan Berk** şiirleriyle bu sayının konuğu olurlar. **Atilla Dorsay** da sansür anlayışına karşı yazdığı yazıya **"Artık Yeter"** başlığını koyar.

Ocak 1971'de yayımlanan 9.sayıda **Rauf Mutluay "1970'te roman ve hikaye"**yi değerlendirir. **Necati Cumalı**'nın**"Şiirin Arkasında"**, **Ahmet Soner**'in **"Sinemacı Gözüyle Nazım"** yazılarının yanına, **Adnan Binyazar**, **Adnan Özyalçıner**, **Refik Durbaş**, **Erdoğan Tomakçıoğlu** ayın diğer yazarları olurlar.

10.sayıda **Konur Ertop "Çağımızda bir Halk Şairi Aşık Veysel"**in emeğini ayrıntılı bir şekilde irdeler. **Adnan Özyalçıner Azeri Yazarı Cengiz Hüseyin**'le söyleşir. **Ali Özgentürk "Devrim İçin Hareket Tiyatro"**sunu anlatır. **İlhan Berk**'in uzun şiiri **"Paris"** adını taşır. **"Dergiler Arasında"**ki değerlendirmede imza değişir; bu kez **Fikret Kaynakçı**'nın adına rastlarız.

11.sayıda **Rauf Mutluay "Roman-Hikâye"** konusunda okuduğu 9000 sayfalık yazının bir dökümünü yapar. 1971'in **"Marcel Proust Yılı"** olacağı belirtilen sayfada, **Yaşar Kemal**, **Ruhi Su** üzerine yazar. **Burhan Günel**'in **"Düş Gibi"** öyküsü yazarlık yaşamının ilk basamağı olur.

Cumhuriyet Sanat-Edebiyat'ın son sayısı 1971 Nisanında yayımlanır.

Rauf Mutluay, **Necati Cumalı**, **Salâh Birsel**, **Sezer Tansuğ**'dan ürünlerin yer aldığı "ek"te, **Ümit Kaftancıoğlu** ve **Osman Şahin**'le yapılan söyleşi ile Şahin'in TRT Ödüllü **Kırmızı Yel** öyküsüne yer verilir.

Cumhuriyet Sanat - Edebiyat'ın, bir yıllık birikimiyle bu alanda getirdiği özgünlüğün aşılamadığı bir gerçektir. Yazınımızın giderek yozlaşması, böylesine özgün çalışmaların aşılamaması, bu tür etkinliklerin yazın alanını terketmesinden başka nasıl değerlendirilebilir?●

gökçekimli karanfil

hüseyin avni cinozoğlu

söndürdü bir altın kent lambalarını
rahvan atlarda delişmen bahadırları

trenler hüzün katar akşam alacasına
yitip giderler korsanlar yedi deryada

harami karanlıklar yoktur gecesinde
akça bir güvercin penceresinde

gölgelerle dağılır seslerikentin
parlar tâcında gökçekimli karanfilin

teğet geçer Dünyaya benim gibi atlılar
ama paranteze alırlar (Dünya)yı da

NAZİF EVREN

POYRAZ KÖYÜNDEN KÖY ENSTİTÜLERİNE

Yazışma Adresi:
P. K. 271
Yenişehir / ANKARA

YAZILI GÜNLER

İsteme Adresi:
Mühürdar Cad. Akmar Pasajı No.: 70 / 23
Kadıköy / İSTANBUL

kültür - sanat olayları- haberler

Derleyen: **M. Reşat SÜMERKAN**

SERGİ

● **KTÜ Çevre Kolu**'nun düzenlediği fotoğraf sergisi 30 mart günü **Çevre** Kolu lokalinde açıldı. **Atilla Doğan**'ın fotoğraflarından oluşan bu sergi 6 nisan gününe kadar açık kaldı.

● **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde 7 - 15 nisan günleri arasında Galeri Koleksiyonundan bir bölüm izleyicilere sunuldu.

● 16 - 22 nisan 1992 günleri arasında aynı galeride **Turizm Haftası** nedeniyle düzenlenen **"Bakır El Sanatları"** sergisi vardı.

● 23 nisan 1992 günü ise aynı galeride bu kez ilk ve orta dereceli okullar arası resim yarışmaları ile özürlü sınıflar resim - iş sergileri açıldı.

● **Gologlu Kültür Merkezi**'nde **Orhan İlyas**'ın **"Resim ve Heykel Sergisi"** 16 - 30 nisan günleri arasında sanatseverlere sunuldu.

TİYATRO

● **Trabzon Devlet Tiyatrosu**'nun düzenlediği **1. Muhsin Ertuğrul Tiyatro Şenliği** 16 nisan - 17 mayıs 1992 günleri arasında tiyatro etkinlikleri yanı sıra sergi, konser, söyleşi, dia gösterilerinin de sunulmasıyla gerçekleştirildi. Şenliğe şu tiyatrolar katıldı: **Diyarbakır Devlet Tiyatrosu** (**Rumuz Goncagül, Sus Ben Burdayım**), **Ankara Devlet Tiyatrosuu** (**Eski Fotoğraflar**), **Trabzon Devlet tiyatrosu** (**Akıllı Tavşan İle Güçlü Aslan**), **İstanbul Devlet Tiyatrosu** (**Sersem Kocanın Kurnaz Karısı**), **İzmir Devlet Tiyatrosu** (**Gül Satardı Melek Hanım**), **Adana Devlet Tiyatrosu** (**Ocak**), **Bursa Devlet Tiyatrosu** (**Bebek Uykusu**).
Ayrıca **Semih Sergen, Dinçer Sümer, Rüştü Asyalı, Nural Gündüzalp, Cevdet Arıcılar, Bener Cordan, Feyha Çelenk**'in katıldığı söyleşiler **ve Prof. Koral Çalgan** yönetiminde **A. Ü. Devlet Konservatuarı Yaylı Çalgılar Oda Orkestrası** konseri de şenliğin etkinlikleri arasındaydı.

TRABZON FOTOĞRAF SANATÇILARI DERNEĞİ

FOTO FORUM

1. TRABZON FOTOĞRAF GÜNLERİ

2 - 16 MAYIS 1992

- Devlet Güzel Sanatlar Galerisi
- Mahmut Gologlu Kültür Merkezi
- Hüseyin Kazaz Kültür Merkezi